

HEGATS

Euskal Idazleen Elkartearen Literatur Aldizkaria

• 57 •

BETI DA BIHAR · DATOZKEEN LITERATURAK

5€

HEGATS

Euskal Idazleen Elkartearen Literatur Aldizkaria
• 57 •

EUSKAL IDAZLEEN ELKARTEA

HEGATS

Argitaratzailea: Euskal Idazleen Elkartea (idazleak.eus)
Zuzendaria eta koordinatzailea: Mikel Antza
Zuzentzailea: Patxi Petrirena
Diseinua eta maketazioa: Gotzon Beloki Uria
Azala: Garbiñe Ubeda
Argazkiak: Kepa Matxain
Inprimategia: Antza
ISSN.: 1130244-5
L. G.: SS-359/90

Gipuzkoako
Foru Aldundia
Diputación Foral
de Gipuzkoa

Kartzelatik atera eta Euskal Herrira iristean, nire bizilekua hemen zegoela sentitu nuen. Ia hogeita hamalau urte igaro arren, ez dut ingurunea arrotz sentitu. Itzultzerakoan nire zain zegoen lekuan kokatu izanaren sentsazioa nuen, galduta dagoen puzzle pieza bat bere lekuan kokatzen den eran.

Idazleen Elkartek HEGATS aldizkariaren aurtengo zenbakiaren koordinazio eta edizio lanerako proposamena egitea opari bat izan da.

Nire azken urte luzeetako ibilbidearekin lotura estuagoa luketen *Literatura eta kartzela* edo *Literatura eta ihesa* bezalako gaiak alboratu, eta *Literatura eta gazteak* hautatu nuen. Aurrera begiratzeko garaiak direlako hauek. Tarteka giroan sumatzen dudana ezkortasuna astintzeko garaiak.

Horretarako, lehengoan Iruñeko jatetxe batean eman zigutenaren antzeko *dastatze menua* prestatu dut.

Hartan, Nafarroako eskualde desberdinetara eraman gintuzten zaporeen bidez. Honetan, euskal literaturaren zoko desberdinetara eraman nahi izan dut literaturazalea. Denboran bidaiarazi ere bai, egindakoaren ikuspegi osoago bat baliagarri izan dakigun burututakoa balioesteko.

Liburuaren euskarri zurrunaren ikuspegia apurto eta gazteek gaur egun literatura nondik edoskitzen duten begiratu dugu: bertsolaritza, kantagintza, antzerkia, komikigintza, errezitalak, sarea.

Gazteek gaur egun literaturarekin duten harremana zer-nolakoa den hausnartzen laguntzeko mahai-inguruak antolatu ditugu.

Hasigabeak deitu dugun atalean, literaturaren kimu berriak etengabe loratzen ari direla erakutsi nahi izan dugu. Fruitua emateko zer-nolako ekosistema aurkituko duten, 57. HEGATS honen gaitagitik at gelditzen den auzi interesgarria da.

Azkenik, nora iritsiko garen ez dakigun arren zer egin dugun ikustea beti interesgarria delako, indusketa arkeologiko-literarioa egin dugu *Gazte ginen* atalean, aurretik loratutako zenbait literatur talderen jarduna gainazalera ekarriz.

HEGATSen 57. zenbaki honekin, literaturagile eta literaturazaleei nire esker ona adierazi nahi diet. Bereziki, Idazleen Elkarteko lehendakari Garbiñe Ubedari.

Milesker parte hartu duzuen guztioi, milesker parte hartu nahi eta ezin izan duzuenoi eta milesker parte hartzeko aukera izan ez duzuenoi ere.

Eta aipamen berezia Pirinioetako AEKn ari diren euskararen gudariei egiten duten lan funtsezko eta ezezaguna eskertzeko.

Ez dakigu nolakoak izango diren datozkigun literaturak, baina, Harkaitz Canoren esapidea moldatuz, literatura ona beti izango da bihar!

ELIKADURA NONDIK?

☉	<i>Zurrumbilo baten barruan</i>	10
☉	<i>Hitzak doinuak adina balio duenean</i>	18
☉	<i>Nobela grafikoak eta irudirik gabeko komikiak</i>	28
☉	<i>Sismografo eszenikoa</i>	32
☉	<i>Hitzaren agertokia</i>	38
☉	<i>Zerbait benetan aldatzen ari da</i>	46

MAHAI-INGURUAK

⦿	<i>Behin batean bazen... gazte bat liburu bat irakurtzen.</i>	50
⦿	<i>“Zergatik hasi zineten idazten?”</i>	58

HASI GABEAK

○	<i>Ahozko literatura klasean</i>	66
○	<i>Literatur lehiaketetan gazteak elbarri</i>	67
○	<i>Bertsolaritza askatasuna da. Idaztea motelegi joatea da</i>	68
○	<i>Gazteak gara. Eta idazleak</i>	69
○	<i>Iazko bi idazketa-tailer</i>	70
○	<i>Kontraesanak edukitzea hain gizatiarra den mundu honetan</i>	73
○	<i>Idaztea jostatzea bezala da, baina idatziz</i>	74
○	<i>Euskal irakurle baten izenean</i>	75
○	<i>Idazten dut sentitu gabeko zerbait sentitzean</i>	76
○	<i>Literatura: heziketa, gozamena eta hizkuntzaren hauspoa</i>	77
○	<i>Aitita-amamen guda zibila</i>	78

GAZTE GINEN

①	<i>ITU. Arruti, Beitia, Bidaur, Gurrutxaga, Landa, Mugarza eta Ugarte</i>	82
①	<i>LUBAKI. Harkaitz Cano eta Xabier Gantzarain</i>	84
①	<i>KORROK. Jon Alonso eta Mikel Taberna</i>	86
①	<i>TTU-TTUÁ. Laura Mintegi eta Joanes Urkixo</i>	88
①	<i>MAIATZ. Itxaro Borda eta Luzien Etxezarreta</i>	90
①	<i>SUSA. Josu Landa eta Eneko Olasagasti</i>	92
①	<i>POTT. Manu Erzilla eta Joxemari Iturralde</i>	94
①	<i>IGELA. Txomin Peillen (eta Jon Mirande)</i>	96

ELIKADURA

NONDIK?

argazkia: Amets Badiola

NONDIK ELIKATZEN DIRA LITERATUR GOSE DIREN GAZTEAK?

Galderari erantzuten saiatuz, askotan literaturarekin lotzen ez diren diziplina edo modalitate batzuetan ari diren sei arlo arakatu ditugu.

Bertsolariak izango dira euskal kulturean azken hamarkadatan berritasun, aberastasun eta dinamika handiena erakutsi duten literaturagileak. Atal hau osatu duten bost literaturagileek (Maddi Aiestaran, Maialen Akizu, Miren Amuriza, Sarai Robles eta Maddi Ane Txoperena) idazletza eta bertsolaritza nola bizi duten erakutsi digute.

Kantagintza eta poesiaren arteko korapiloetan barneratu gara ondoren. Kanten hitzak poesia dira? Literatura da? Zer harreman dute kantariak beren kanten hitzekin? Batetik, Jon Basaguren, Olatz Salvador eta Gorka Urbizu jarri ditugu gaiaren inguruan hausnartzen. Bestetik, Anarirekin hizketaldia izan dugu.

Komikia indarrean dabil gurean, baina maizegi azpigerotzat baztertua izaten da. Literaturarekin duen harremana irudi eta hitzen arteko portzentajearen arabera bailitza. Beren ikuspegia ematera gonbidatu ditugu hiru marrazkigile: Axi, Dani Fano eta Adur Larrea.

Antzerkiaren munduan zer haize berri dabilen eta antzerkilari berriek nola bizi duten beren diziplinaren literaturtasuna azaltzen digun erreportajea dator horren ondotik.

Poesia paperetik oholtzara, tintatik ahotsera. Prozesu hori nola gertatzen den eta nolako esperientziak ari diren ontzen erakusten digu hurrengo erreportajeak.

Azken erreportajeak, gazteek sare eta mugikorren bidezko materialik gabeko esparru berrian literatura nola darabilten ikertzen du.

ZURRUNBILO BATEN BARRUAN

BERTSOLARI & IDAZLE

ZIRRIBORROAK

Maddi Aiestaran

Ni poeta kaxkar bat naiz

eta kolore urdinez

eskribitzen dut gauez.

Nik, poeta izatekotan, ez nuen poeta kaxkar bilakatu nahi, eta hainbestetan entzundako abestiaren hitzei sinesgarri iritzita edo, kolore gorritz idazteari ekin nion. Egiazkoagoak dirudite hitzek gorritz idatzita daudenean. Umetako maisu-maistren zuzenketa ezin zuzenago haien eraginez agian, baina iruditzen zait hitzek indar gehiago dutela gorritz janzten direnean. Nik ere, bada, inoiz poeta izango banaiz, alfonbra gorria zabalduko diot gauez eskribitzen dudana hitz bakoitzari, poemarik kaxkarrenak ere mila bihotz asalda ditzakeelako, poetak bere hitzean sinetsi eta konbentzimenduz idazten duenean.

Hala hasi nintzen behin ganbarako koaderno zaharkitu

baten orriak zirriborratzen. Ikastolan hizkiak elkarri josita eta arkatzez idaztera derrigortzen gintuzten garaia zen. Udako oporretarako etxerako lanak bidaltzen zizkiguten, bi lerroren arteko tarte estutik atera gabe idazten ikasteko eta “t”ren txapela eta “p”ren isatsa neurri berekoak egiten ohitzeko. Deszifra ezin nitzakeen esaldiz jositako ganbarako koadernoko orri horixka haietan barrena, baina, aske sentitu nintzen. Eta inori baimenik eskatu ere egin gabe, ohearen alboko mesanotxera eraman nuen, azala estaltzen zion hauts geruza hari putzik ere egin gabe. Gau hartan bertan idatzi nuela uste dut nire lehen “literatur lana”.

Literatura da bihotz batek libreki adierazten duen mezu oro. Hargatik deritzot literatura gau hartan idatzi nuen hitz solte orori. Aske sentitu nintzelako, inork agintzen ez zidan posturan etzanda, orri laukidunetan “p”ei isatsa azpiko laukietaraino luzatuz eta, tarteka, ordenagailuko “a” berezi hori imitatzeke lizentzia neureganatuz. Hantxe piztu zen nire literaturarekiko miresmenaren lehen txinparta, gaur inoiz baino biziago sentitzen dudana.

Irakurri ditut nobelak, aldizkariak, bertso-sortak, elkarriketak, olerki-liburuak, egunkariak, zutabeak. Irakurri ditut masaila umeldu didaten aipuak eta barrena

borborka ipini didaten artikulu irentsezinak. Denetik irakurri dut, eta aldi bakoitzean miretsi dut hitzak bere baitan duen indarra.

Denborak hautseztatutako koadernoetan zein orri solteetan idatzitako zirriborroak oso dira baliozkoak inoiz osotasun batera iritsiko den lan bat egiterakoan. Hargatik estimatzen ditut hainbeste. Ohean lo hartzeaz gaudela argia piztu eta mesanotxeko orri-zatiren batean idazten ditugun bat-bateko hitz-joko horietatik abiatzen dira ondoren izen handiko epaileren batek saritu izendatuko dituen makina bat lan. Eta ederra da hori.

Arriskatzeko toki dira zirriborroak; zer aterako den jakin ez arren, sortzen ausartzen gara. Ausartagoak bihurtzen gara, badakigulako inork ez duela sortu dugun hitzik epaituko edo mespretxatuko. Aske sentiarazten gaituzte zirriborroek eta, nire kasuan behintzat, horixe dela uste dut hanka sartzeko beldurrik sentitzen ez dudana toki bakarra.

Orri hutsek sentiarazi ohi zidaten askatasunak bultzatu ninduen, besteak beste, bertso-jardunera. Ahaldun sentitzen nintzen hizkiekin jolasean hasten nintzenean, eta, beraz, nahierara idaztetik erronka handiagoetara egin nahi izan nuen jauzi

Gogoan dut nola txunditu ninduen herriko plazan hitzekin jolasean ziharduten lau gizon ezezagun haien jardunak. Handik gutxira, neure buruari erronka luzatu, eta nire lehen bertsoa osatu nuen koaderno zahar batean. Gaizki egiteko inolako kezkarik gabe.

Orri hutsek sentiarazi ohi zidaten askatasunak bultzatu ninduen, besteak beste, bertso-jardunera. Ahaldun sentitzen nintzen hizkiekin jolasean hasten nintzenean, eta, beraz, nahierara idaztetik erronka handiagoetara egin nahi izan nuen jauzi. 7-6ko moldeak probatu nituen aurrena, 10-8koak ondoren, eta, doinu berriak ezagutu ahala, zirriborroek geroz eta itxura hobea hartzen zuten. Bertsoak sortzen nituen neukan amets bakoitza deskribatzeko, inguruko edonor zoriontzeko, egunerokoari idazteko..., eta, pixkana-pixkana, behinola lau gizon ezezagun haiengan ikusi nuen ausardia geroz eta hurbilago sentitzen hasi nintzen.

Bertsoak patxadaz eta orri-zati solteetan idaztetik, oholza batean zutik –eta dardara batean– abastera igaro nintzen. Eta boligrafo bat eskuan hartzea erosoagoa den arren mikrofono bat hartzea baino, denborak aurrera egin ahala, uste dut, boligrafoz zenbat eta orri gehiago zirriborratu, orduan eta dardara gutxiago egiten duela eskuak mikrofonoari eustean. Orria dela literatura lan ororen abiapuntu, bat-bateko jarduna istant bakoitzean egokitu behar bada ere.

Poesia orok du zirriborro bat atzean. Poesia egiten dakienak badaki koaderno zaharrak hitz-joko eta hitz soltez janzten ere. Nik ere, hortaz, orriak zirriborratzen jarraituko dut, inoiz nire koadernotik at burua altza eta dardararik sentitu gabe sortzeko gai izan arte. Eta hortik aurrera ere bai, ziurrenik, inoizko bukaerako punturik perfektuena idatzi arte.

Nik, poeta izatekotan, ez dut poeta kaxkar bilakatu nahi; nik, poeta izatekotan, nire bihotzak sentitzen dituenak eta sentiarazi nahi dituenak orri batean islatzeko gai den poeta bilakatu nahi dut. Edo bertsolari. Edo nobelagile. Zernahi, idazten jarraitzen badut. Nik, inoiz poeta izatera iristen banaiz, gaur sentitzen dudana literaturarekiko miresmen berberaz idazten jarraituko dut, betiere tinta gorritz.

argazkia: Leihor Elorriaga

SORMEN FAKTORIA BAT

Miren Amuriza

Eta usterik gutxien duzunean, taka! Zeure izen-abizenak daroatzen eleberria herriko paper-dendako erakustokian. Liburuari - zeure islari - liburuari begiratu eta, biloa tentetzen-tentetzen doakizula, zirraratxoa: zeu zara, bai, dituen 5.000 bizilagunen artean, nobela bat argitaratu duen lehenengo herritarra. Zirraratxoa eta gainontzeko lau mila eta koska baino burutsuagoa, kreatiboagoa, bereziagoa zarela pentsatzeko tentazioa; ai, zu, bederatzi urterekin eskolako ipuin-lehiaketan saritu zuten umetxo distraitu... Ordea, sariketa hartan, nitaz gain, beste bost lagunek ere irabazi zuten kartoizko diploma bana (LHko maila bakoitzetik batek). Gehi DBHko beste lau, hamar guztira. Beraz, ikasturteko hamar diplomadun, bider harrezkero pasatu diren

hogei urteak, gutxienik berrehun idazlegai egon dira Berrizen laurogeita hamarrek hamarkadatik hona (saritu gabeak kontatu barik); gaur egun literaturarik idazten, irakurtzen, partekatzen ote duten... batek badaki.

Gogotik saiatzen zenak zernahi lor zezakeela entzuten hazi ziren, ginen, berrehunak: zuk egizu lana sendo eta ikusiko duzu zelan gaitutuko duzun, zelan argitaratuko dizuten, zelan finalera sailkatuko zaren, zelan... Norberarentzat edo lagunartean sortzetik publiko zabalarentzako sortzen hastera dagoen trantsizioan, hautespena naturala ez beste guztia da, ordea, eta bakarlanean zentratzea bezain ezinbestekoa ahizpalanean aritzea. Gainontzekoak baino burutsuagoa, kreatiboagoa, bereziagoa dela pentsatzea baino arrazoizkoagoa luke, beraz, idazle berriak, plaza publikora jauzi egin zuenean aldeko izan zituen faktoreak balioestea; hala nola, ekitera animatu zuten lagunak (irakasle, adiskide, sortzaile...) eta ekin ahal izateko eduki dituen baliabideak (diru apur bat eta gela bat berarentzakoa). Gainontzekoetariko askok falta izango zituztenak, beharbada.

Hasi, haize-kontra hasten baita bere bidea letren munduan egin gura duen gaztetxoa, kontrarago euskaraz: zientzietatik joatea seguruagoa da eta ingelesa ikastea produktiboagoa, kirolean aritzea guay-agoa eta gazteleraz edo frantsesez egitea like-ak biderkatzeko modua...

Hasi, haize-kontra hasten baita bere bidea letren munduan egin gura duen gaztetxoa, kontrarago euskaraz: zientzietatik joatea seguruagoa da eta ingelesa ikastea produktiboagoa, kirolean aritzea guay-agoa eta gazteleraz edo frantsesez egitea like-ak biderkatzeko modua... Bertsolaritzak, alde horretatik, artikulatuta dauzka txoko baten bila datozen ume, nerabe zein helduagoentzako harrera-guneak; zaletzeko, trebatzeko, konplizitate-sareak eratzeko espazioak diren bertso-eskolak. Aldiz, idazketari ekin gura diona, sakadatxo bat emango dion norbaitekin gurutzatu ezean, salduta dago.

Artean gu geure kartoizko diplomak txokolate hondarrekin lohitzen ari ginela ere, izango zen bere ipuina zergatik saritu ez ote zuten pentsatuta inurriak zantpatzen arituko zenen bat. Akorduan daukat, oroigarriekin batera, liburuxka bat banatzen zigutena, hautatutako lanen bildumatxo bat irabazleen banako argazki eta guztikoa. Emankorragoa izango zen, akaso, gela bakoitzeko ikasle baten narrazio luze bat barik, lehiaketara aurkeztu ziren guztien testu motx bana argitaratzea talde-argazkiekin edo marrazkiekin lagunduta. Sormenari loturiko jardunean ere, denak ez baitu balio, noski, baina denak dauka balio bat, hainbat gehiago umezaroan. Halaxe ba... Gu, geure distraitu, diploma lorrinduak motxilan ahazten eta inurri zantpatuak hosto gainetan pilatzen eta, bien bitartean, Athletic Clubeko ojeadoreak gure ikaskideen futbito partiduei beha, harribitxiak non deskubrituko. Erreklama geniezaieke guraso-elkarteei, ikastetxeei, erakundeei... Erreklama geniezaieke edo geuk pentsatu tokian tokiko harrera-gune bat: sormen faktoria bat literaturazale eta idazlegaietarako.

NONDIK ELIKATZEN DIRA LITERATUR GOSE DIREN GAZTEAK?

Sarai Robles Vitas

Gose denak aise topatuko du asetzeko modurik, bere gosearen neurriko iturririk. Literaturari erreparatuta, iturriok askotarikoak direla esanen nuke, eta gutxitan edaten dugula bakar batetik. Horregatik, interesgarria iruditzen zait nondik ez ezik nola elikatzen garen ere aztertzea.

Literatura espresibide guztiek amankomunean dutena hizkuntzaren erabilera denez gero, gazteok literaturarekin dugun harremanaz hitz egiteko ezinbestean euskararen tokian tokiko errealitatea kontuan hartu beharko dugu. Izan ere, nik ez dut uste gazteok literaturarik kontsumitzen ez dugunik (agian ez da nahi bezain-beste izanen, baina ez da, ziurrenik, helduek kontsumitzen dutena baino askoz gutxiago); arazoa euskal literaturaz aritzean dator. Zenbait gazterentzat euskara euren eguneroko bizitzan komunikatzeko balio ez duen hizkuntza bada, nekez izanen dute euskarazko literatur sorkuntzaren inguruko jakin-minik. Gauza jakina dirudi, baina oinarizkoa era berean, euskara oraindik ere bigarren mailako hizkuntzat hartua baita; eta halako testuinguruan, alferrik da norbanakoen grinari eta gogoari erreguka hastea gazteek euren literatur gosea iturri euskaldunekin ase dezaten.

Iruditzen zait euskararen azpiratze egoerak erresistentziak sortu eta sortzen dituela baita literatur munduan ere; gurean, adibidez, txikiak ginenean bertso-eskola zen euskara hutsean egin genezakeen ekintza bakarra, eta agian horregatik apuntatuko ginen gutako asko

Hori esanda, iruditzen zait euskararen azpiratze egoerak erresistentziak sortu eta sortzen dituela baita literatur munduan ere; gurean, adibidez, txikiak ginenean bertso-eskola zen euskara hutsean egin genezaken ekintza bakarra, eta agian horregatik apuntatuko ginen gutako asko. Era berean, esanen nuke azken urteetan gazteon artean kultur mugimenduen ugaritzea gertatzen ari dela, baita literaturan ere: bertso saio askotan gazte jendea da nagusi, euskaraz kantatzen duten hamaika musika talde sortu dira, eta literatura ardatz duten ekimen berriak ere azaldu dira. Baliteke baikorregia izatea, baina hala bizi dut nik.

Beste hari-mutur bati helduz, gazte izateak dakarren zailtasun bat aipatu nahi nuke: kontsumitzaile soila

izatek sortzerako pausoa ematea. Bertsolaritzari eta idatzizko literaturari helduko diet, ongien ezagutzen ditudan literatur espresibideak baitira.

Nire kasuan, bertso hitzari garai bertsuan gehitu nizkion -zale eta -lari atzizkiak, bertso-eskolan hasi eta urte batzuetara hain zuzen ere. Gurasoak erdaldunak izanik, bertsoarekiko zaletasuna ez nuen etxean jaso; bertsoarekin lehenengo kontaktua bertso-eskolan bertan izan nuen, ia-ia. Ez nuen bertsolaritzaren inguruko mitifikaziorik, ez nituen bertsolari famatuak eta bertso sorta zaharrak ezagutzen. Lehenago ikasi nuen lau errimarekin bertso bat osatzen Nafarroako txapeldunen zerrenda baino, eta hasieratik trukatu nituen egindako bertsoak kideekin. Bertsoak sortu eta lantzeagatik zaletu nintzen, eta horrek neurri batean bidea erraztu zidala esanen nuke, gerora hamaika buruhauste ere topatu ditudan arren.

Ez zait, ordea, berdin gertatu ohiko literaturarekin, hezkuntza arautuan hamaika aldiz landu genuen literatura idatziarekin. Aspalditik nekien idaztea gustuko nuela, eta irakurtzea beti izan da gozamen niretzat. Argi neukan literaturazalea nintzela, baina neure burua literaturagiletzat hartzea arrotza zitzaidan (eta zait). Bertsoa hasieratik eskuragarria iruditu

zitzaidan. Poesia edota narrazioa idaztea, aldiz, intelektualen gauzatzen izan nuen denbora luzez, euskal kulturaren erudituen edo muturreko egoerak bizi izan dituztenen jarduntzat. Literaturarekiko zaletasun bera duten gazte batzuekin batzen hasi arte ez nintzen hain barneratuak nituen aurreiritziak (edo konplexuak?) desagitera ausartu.

Bertsolaritzan jazotzen diren zenbait arazo bestelako literatur adierazpideetan ere topa ditzakegula esanen nuke: noiz bihurtzen da norbera bertsolari/idazle? Bertsoak, poemak edo narrazioak sortzean ala egindakoa jendaurrean erakusten dugunean? Geure buruari aitortzen diogun zilegitasunak zenbaterainoko eragina dauka kontsumitzaile sortzerako pausuan? Zer iruditegi osatu dugu sormen alor bakoitzaren inguruan? Zenbatean errazten du sortze prozesua talde baten parte izateak? Eta noski, oso garrantzitsua da baita ere honetan guztian generoak, hizkuntza ohiturek eta beste hamaika faktorek duten eragina.

Agian topatu beharko genuke modurik sormen prozesua bera modu naturalagoan bizitzeko, modu kolektibo eta anitzean landu daitekeen zaletasun bezala aurkezteko; perfekzio langa ezinezkorik gainditu behar ez duen ekintza gustagarri gisa, elite intelektual baten zeregin eskusibotzat hartua izan ez dadin. Gero norberak erabakiko du horretan jardun nahi duen edo ez.

TALAIA EDO AMILDEGIA

Maddi Ane Txoperena

Literaturako edozein espresibidek biluztea dakar, nahitaez. Eta biluztearena ez da soilik metafora: gorputza inplikatzeko du literaturak, Susaren Lisipe saileko azkeneko bi aleek argi erakutsi digutenez. Eider Rodriguez eta Uxue Alberdi idazleek, Idazleen gorputzak eta Kontrako eztaarritik lanetan hurrenez hurren, ederki aski azaldu dute nola bizi diren idazkuntzaren eta bertsolaritzaren prozesuak emakume sortzaileen gorputzetatik. Sarri bigarren mailakotzat harturik, bai norbere buruak eta baita bertzeengandik norbere lanak ere.

Bertigoa ematen baitu norbere hatz eta ahotsetik ateratako hitzak mundura plazaratzeak; guretzat ez dugun espazio publikoa hartzea baita; nor garaile sinetsi eta errateko zerbait dugula onartzea; zilegitasuna ematea geure buruari. Eta, hori, inork aurrez eman ez dugunean, kosta egiten da. Eta, utzidazue gehitzen, emakume izateari gehi dakiogelako gazte—eta, beraz, maiz esperientziagabe—

Kluxe bat da agian baina
nire inguruko errealitatea da
gazte gutik irakurtzen duela
libururik, eta are gutiago
euskaraz. Serieak ikusten
dituzte, musika entzuten
dute, bertsoak tarteka; eta
irakurtzearena ez ote den lau
frikiren kontu bilakatzen ari,
Twitterreko karaktere
kopurutik harago

izatearen herrena. Nork ez du sentitu korapilorik sabelean oholza gainera igotzerakoan? Eta nork ez dizkio egin testuari hamaika mila eta bat zuzenketa argitaratu aurretik, leituak duen ahots kritiko eta jakintsuaren beldur?

HITZAK DOINUAK ADINA BALIO DUENEAN

POETA KANTARIAK?

Imanol Ubeda

Uste zabalduena da liburua dela literaturaren aterpe nagusia. Baina, inguratzen gaituzten euskarrietan bilaketa azkar bat egingo bagenu, elementu poetiko ugari topatuko genituzke. Istant batean. Sare sozialetan, egunkarietan, kaleko afixetan, fikziozko telesailetan... Kantaren xerka ibili ohi den sortzailearentzat ere, oro da inspirazio iturri. Gorka Urbizuk, Jon Basagurennek eta Olatz Salvadorrek kantaren mekanika hobeto ulertzeko gako ugari eskaini dizkigute.

Literatur txinpartak nonahi agertu ohi zaizkigu. Baita abestietan ere. Askok eta askok baitira literaturtasun maila handia duten kantagileak. Bada kanta genero literariotzat jotzen duenik ere.

Gorka Urbizuren kantategiari, poetikotasuna borborka darion arren, Berri Txarrak taldeko kantariari ez zaio gehiegi interesatzen diziplinen katalogazioaren inguruko eztabaida. Kantak “zerbait transmititzea” bilatzen du. Berak bilatzen duena artistak eskaintzen duen eta “oro har ebidenteena ez den beste begirada” hori da.

Nobel sariak homologatu zuen kantagintza genero literario gisa, 2016an Bob Dylan saritu zuenean. Erabakiak zeresan handia eragin zuen. Gorka Urbizuri berdina zaio zein tiraderatan sartu behar diren Minnesotako bardoaren letrak: literaturaren apalean edota kantategien txokoan. “Eztabidaezina dena da Bob Dylanen letren indarra eta irudiak sortzeko abilezia”. Ez da Urbizuren arreta pizten duen kantagile bakarra. “Egun, artista bakar bat aipatu behar banu, hitzekin zeharo harrapatu nauena, zalantza izpirik gabe Kate Tempest da”.

Idazletzat hartzen ez diren artisten hitzak ere literarioak egiten zaizkio, baldin eta “tarteaz uzten didaten hitzen bidez beste zerbait irudikatzeke. Txikitik espioitara jolas egiten genuen eta aztarnak limoi-uraz idazten genituen paperean. Begibistan ez zen ezer ikusten, baina supiztailuaz errez gero hitzak agertzen ziren paperaren gainean. Efektu horren antzeko zerbait da

niretzako literaturtasuna, eta bistan da, zenbait kanten hitzek badute horretatik, argazkilaritzak, zineak, publizitateak edo meme on batek ere izan dezaketen moduan”.

Kanta konbentzionalak bi oinarri nagusi ditu: doinua eta hitza. Eta badira bietan abilak diren artistak. Gorka Urbizurentzat, “Leonard Cohen, bi diziplinetan asmatzen duen genio horietakoa da. Edo John K. Samson, bere Letrak eta poemak liburua gozamen da. Robe Iniestak, Kase O-k, Drogasek, La MODA-ko David Ruizek edo Gata Catanak ere badituzte ale ederrak”.

Baina egilea bera baino, egilearen obra da Jon Basagurenen arreta erakarri ohi duena: “kantak dira hunkitzen nautenak. Artistak baino gehiago. Musika eta hitzaren arteko uztarketa, osotasun hori, kantez bakarrik dute. Hori da gehien erakartzen nauena rock edo pop mundutik”.

Besteen abestiak pizgarri direnean

Alderantzizko fenomeno ere ematen da. Nacho Vegas edota Anariren kantak inspirazio iturri dira Eider Rodriguez idazlearentzat, EITB Kultura Transit telebista saioan adierazi zuenez.

Euskal musikarien artean miresle asko ditu Anarik. Gorka Urbizurengan ere eragina du: “Bere kanta askotan sentsazioa daukat oso ondo ezagutzen nauela eta beste sakonera batzuetara elkarrekin hondoratzeke

Poesia + musika uztarketa interesatzen zait emaitzak (A + B) = C berri bat ematen duenean, eta ez bien arteko batuketa soil bat. Hemen disko izugarri onak atera dira formula horrekin: Hautsi da anphora diskoa, Laboaren kanta gehienak, Zure minari diskoa, Lisabö...

Gorka Urbizu

eskua luzatzen didala kanten bidez. Bere hitzek, musikarik gabe ere sekulako indarra dute”.

Olatz Salvador abeslari donostiarrarentzat “Euskal Herri mailan, Anari da letra sakonena egiten dituen kantaria. Zalantzarik gabe. Hain dira sakonak ez direla edozein unean entzuteko modukoak. Letragile bezala onenetakoa da. Eta Gorka Urbizu ere oso ona iruditzen zait. Nire erreferenteak izan dira”.

Iritzi berekoa da Jon Basaguren, Izaki Gardenak-eko partaidea: “batzuetan, musikarik gabe ere, balio handia dute hitzek. Hori kanta on askorekin gertatzen da”.

Etiketak etiketa, eztabaidak eztabaida, abestia artefaktu literario bat dela deritzo Olatz Salvadorrek. “Saio linbikoak egitasmoan, musika literatura eta emozioak uztartzen ditugu. Liburutegietan aritzen gara. Anariren Epilogo abestiko hitzak errezitatu izan ditut. Eta poema bezala ere oso ondo funtzionatzen du”.

Kantaren xerka ibili ohi den sortzailearentzat, oro da urre. Gorka Urbizuk azaldu digunez askotan erreakziozko bulkadak izaten ditu, “bai aurretik neronek idatzitakoari erantzuteke, edo beste norbaiten haritik tira egiteke. Zerbait eragiten didatenak dira”.

Olatz Salvadorren Zintzilik abestia ere, erreakziozko bulkada baten emaitza izan zela esan daiteke. “Kerobia taldearen abesti baten hitzetatik abiatu nintzen. Ametsek ere prezio bat dutela dio Kerobiaren letrak. Esaldi hori iltzatuta geratu zitzaidan eta ametsek dituzten albo kalteei buruz idatzi nuen Zintzilik abestia”.

argazkia: Galder Izagirre

Lehen doinuan zentratzen nintzen.
Baina orain buelta izugarriak
ematen dizkiet hitzei. Gero eta
gehiago. Disko bakoitzean gero eta
garrantzia handiagoa hartu dute
hitzek eta akaso beste zerbait
sakrifikatu dugu bidean

Jon Basaguren

Sormena pizten duen metxa

Beste artista baten kanta bat, nobela bat, poesia liburu bat, film bat, telesail bat, txio bat... Inspirazio iturriak ugariak eta noranahikoak izan daitezke. Adibidez, Gorka Urbizurentzat: “La pesadilla de Darwin dokumentalak, esaterako, zurtuta utzi ninduen eta hortik kanta bat egiteko beharra sortu zitzaidan. Beharra baita azken batean. The Wire telesailarekin antzekorik gertatu zitzaidan (Lehortzen kanta telesail horren oihartzuna dakar). Kanta bat abiatzeko txinparta gutxien espero duzun tokian piztu daiteke, eta ederra da hori”.

Jon Basagurenentzat ere pizgarri dira poemak, narrazioak edota filmak. “Normalean, musikatik abiatzen naiz eta ondoren hartzen dut abestiei hitzak jartzeko denbora”. Hitz gako bat, esaldi bat, ideia baten zirriborroa... Apunteak hartzeko ohitura du Izaki Gardenakeko kantariak. Urbizuk bezalaxe, Basagurenek ere liburuetan, fikziozko telesailetan edota filmetan topatu izan du kanten hitz askoren abiapuntua.

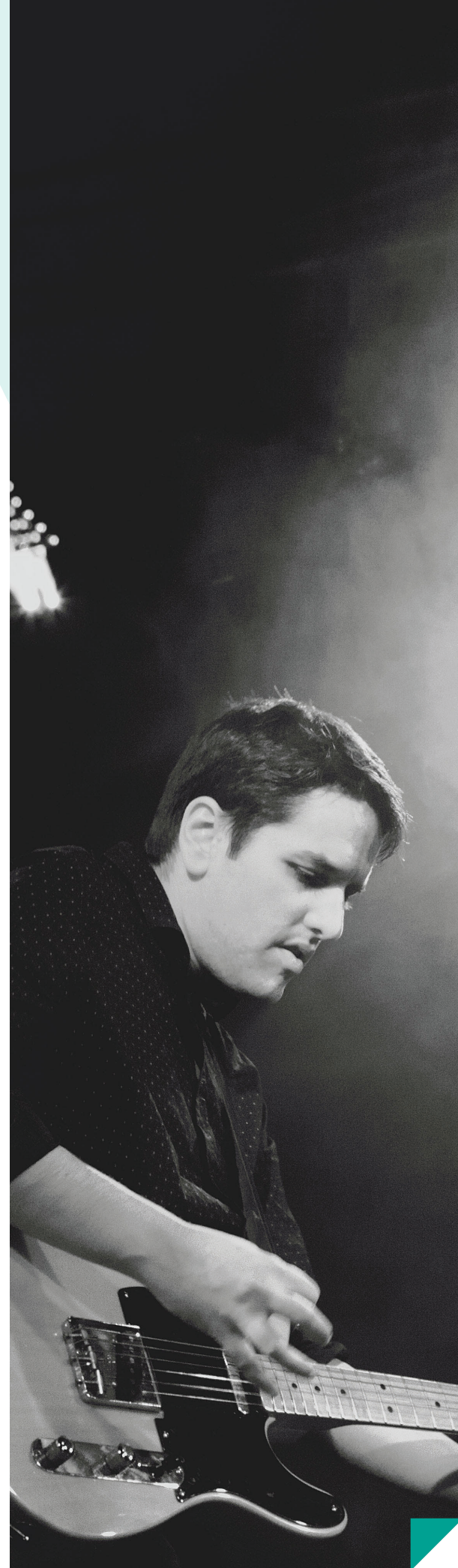
Poeten eta bertsolarien presentzia

Literaturtasuna kantari batzuen berezko ezaugarria da. Beste batzuetan, kantagileak izan ohi dira idazleengana edota bertsolariengana jo ohi dutenak. Propio. Urre bila. Adibideak ere ugari dira gurean.

Beste herrialde batzuetan baino gehiago? Ez da hori Gorka Urbizuren iritzia: “ez nago ziur Euskal Herrian beste tokitan baino gehiago egiten ote den. Beharbada hemengo uzta txikia izatean eta entzule asko egile ere bagaren aldetik, gehiago ezagutzen ditugula izango da”.

Olatz bat dator Gorkarekin. “Estatu mailako idazle batzuen poemak Spotify bezalako plataforma digitaletan daude musikaturik. Latinoamerikako poeta asko ere, abestien bitartez deskubritu ditut. Poesiak dimentsio berri bat hartu du akaso. Irakurri baino gehiago, poesia entzun egiten da. Gero eta likidoago bihurtu da dena”.

Olatz Salvadorrek badu bertsolariekin lan egiteko joera.

argazkia: Ima Ubeda

“Nire abesti baten letra Ane Labakak idatzi zuen. Eta Beñat Gaztelumendirekin batera beste abesti bat sortu nuen. Letra bat bidali zidan eta nik moldatu egin nuen. Gustuko dut prozesu hori: bertsolari batekin harremanetan jarri eta kontzeptu baten inguruan zerbait garatzea”. Zintzilik diskoaren egilearen ustez, “bertsolariak poetak dira, eta istantaneoak. Hitz joko zaleak dira eta nik oso gustuko dut hori”.

Idazleengana jotzeko kantari batzuk duten ohituraren inguruan, beste argudio bat eman digu Jon Basagurennek: “beldurraren ondorio izan daiteke. Segurtasun falta. Euskaraz ondo aritzen direnak gutxi batzuk baino ez direla pentsatze horretatik”.

Emaiza da gakoa, ez uztarketa bera

Gorka Urbizuri elkarlanaren emaitza interesatzen zaio. Ez elkarlan bera. “Poesia + musika uztarketa interesatzen zait emaitzak $(A + B) = C$ berri bat ematen duenean, eta ez bien arteko batuketa soil bat”. Ildo horretan, Lekunberriko kantariak hainbat lan nabarmendu nahi ditu: “hemen disko izugarri onak atera dira formula horrekin: Hautsi da anphora diskoa, Laboaren kanta gehienak, Zure minari diskoa, Lisabö...”.

Zalantzarik ez du horretaz. Bateragarriak dira bi lengoaiak. Idazlearena eta musikariarena. Musikak orde, dena kutsatzen du. Onerako zein txarrerako. Urbizuren ustez, “poema bat aurretik ezagutzen baduzu eta gero norbaitek musikatzen badu, ezinekoa da berriz doinurik gabe, poema bere horretan berriz irakurtzea”. Bere ustez, genero independenteak dira poesia eta musika, “eta hobe, poesiak bere kadentzia propioa daukalako eta letragintzak bere mugak”. Biak uztartzeko ahaleginean, asmatzean dago gakoa.

Kolaborazioak kolaborazio, bere letra propioak idazteko bokazioa du Olatz Salvadorrek. Letrak

Estatu mailako idazle batzuen
poemak Spotify bezalako plataforma
digitaletan daude musikaturik.
Latinoamerikako poeta asko ere,
abestien bitartez deskubritu ditut.
Poesiak dimentsio berri bat hartu du
akaso. Irakurri baino gehiago, poesia
entzun egiten da. Gero eta likidoago
bihurtu da dena

Olatz Salvador

argazkia: Ima Ubeda

zaintzen saiatzen dela adierazi digu. “Mezu oso esplizituak ez zaizkit bereziki interesatzen. Euskal Herrian bada joera bat letra oso aldarrikatzaileak egiteko, eta oso modu esplizituan. Horrek oso erraz asper nazake”.

Letragilea den aldetik, kantaria poetatzat har al genezake? Korapilatzen abestiko hitzak oinarri, Olatz Salvadorrek poema bat idatzi zuen. Garai hartako kontzertuetan, kantaren aurretik bere lagun batek errexitatu egiten zuen poema hori. “Beroaldi batean, Lekore aldizkarira bidali nuen poema eta argitaratu egin zuten. Ilusio handia egin zidan. Nire burua ez dut inoiz poetatzat hartu baina testu horrek bazuen indar propio bat”.

Jon Basaguren ek ere arreta berezia jartzen du letra bakoitzean. “Lehen doinuak zentratzen nintzen. Baina orain buelta izugarriak ematen dizkiet hitzei. Gero eta gehiago. Disko bakoitzean gero eta garrantzia handiagoa hartu dute hitzek eta akaso beste zerbait sakrifikatu dugu bidean”.

Presioa vs. autoexigentzia

Zaleentzat, euren gustuko kantariak erreferente garrantzitsuak dira, buruz dakizkitez kantetako hitzak. Jon Basaguren ek ustez, hori “kanta borobiltzen duen zerbait da; zirkulua ixten du nolabait. Nik sortzen dut beste norbaitengana iristeko helburutxoarekin, bestela gorde egingo nuke dena tiradera batean. Norbaitek gure abestiren bat edo esaldiren bat bere egiten badu, honek guztiak zentzua hartzen duela uste dut”.

Irismena gero eta handiagoa, orduan eta zailagoa presioari izkin egitea, baina Urbizurentzat “ongi torria presio hori, okerragoa da inor ez egotea beste alde horretan. Komeni da ez ahaztea entzulerik gabe ez dagoela musikarik”.

Jon Basaguren entzat ere pizgarria da presioa. “Aurri gara diskoarekin jende batengana iristea lortu genuen”. Disko berri bat prestatzeko garaia iritsi zenean, “sentitzen nuen bazegoela jende bat gure disko berri bat entzuteko gogoz. Horrek lanean jarraitzeko

indarra ematen zidan, gauzak hobeto egiteko grina. Entzule batzuk gure disko berria entzuteko gogotsu zeuden eta horrek nire motibazioa handitu egin zuen”.

Baina, entzulea lan berri baten zain dagoela jakiteak, zein neurritan baldintzaten du idazkera bera?

Gorka Urbizurentzat “subkontzientearen zokoren batean” eragi hori badago ere, “gidatzen nauena autoexigentzia izaten da”.

Olatz Salvadorren kasuan, “lehen diskoa esperimendu bat izan zen eta nire buruarentzat egin nuen. Orain sumatzen dut ez dudala niretzako bakarrik egingo. Hori da nire beldurra. Ez luke hala izan behar baina jendeak zurekiko espektatiba batzuk dituenean, oso zaila da ardura hori saihestea”.

Gazteen ekarria eta interesa

Urbizu, Basaguren eta Salvador bezala asko dira Euskal Herriko musikaren agertokia betetzen dutenak. Galdera da ba ote dagoen belaunaldi berririk. Jon Basaguren ek ez du zalantzarik, bere ustez, bada harrobia: “Gu baino gazteagoak ere ari dira oso gauza interesgarriak sortzen. Eta ez musikalki bakarrik. Positiboa naiz. Beti esaten dugu ez datorrela inor atzetik baina egon badago. Beste kontu bat da interesatzen ote zaigun eta kasurik egiten ote diegun”.

Eta belaunaldi berrien interesguneak non daude? Olatz Salvadorren iritziz, abestiek badute indar berezia gazteak erakartzeko: “liburu askok ez dutena. Gauza motzetan eta bat-batekoetan ikusten ditut gehiago. Abesti oso luzeak ez dituzte gustuko, liburu oso potoloak ere ez. Gertatzen ari da. Formatu labur, azkar eta errazetan ikusten ditut interesaturik”.

Jon Basaguren ek antzeko inpresioa du: “irudipena dut ikusentzunezkoa behar duela izan. Badirudi hori dela gustuko dutena”. Hortaz, kontsumo ohitura berriek bide horretatik joko dutela ondorioztatu daiteke. “Dena den, literatura gustuko badute, literatura zaintzen duten euskarrietan kontsumituko dute”.

ANARIREKIN HIZKETAN
Agian nire disko denen
eta beste zerbaiten artean nago

Donostiako
Kaxildan
lotu genuen
hitzordua.

Gutiziaz.

Ez galde-
erantzunez
osatutako ohiko
elkarriazketa
baterako,
jakin-minez
betetako
hizketaldi aske
baterako baizik

argazkia: Kepa Matxain

Idazteaz

Nik esaten diat liburu bat buruarekin idazten dela, baina gehiena ipurdiarekin, denbora asko pasatu behar dela jarrita. Nik ez diat balio horretarako. Nik pasean idazten diat. Ez nauk jarri istorio bat idaztera. Prosan idazten diat eta gero, kendu eta kendu egiten diat. Zati bat aukeratu...

Zizelkatze lana...

Hori duk; enbor puska bat hartu eta... Nik ez diat poesia idatzi poesia bezala, orri batean libre. Kanten logika beste bat duk, biak batera egiten ditiat: alde batetik, joaten nauk musika grabatzen eta, bestetik, joaten nauk idazten. Gero idatzi horiek joaten nauk gaika banatzen, zeri buruz den hau, zeri buruz nahi dudana izatea kanta hau. Nahiz eta grabatu gabe dagoelako malgu dagoen, estruktura eginda zagok. Kantak berak idazteko era bat markatzen dik, errepikak eramaten hau hitzen bat aldatzera.

Ganbara bete

Gaiak nondik ateratzen ditun?

Horrelako momentu batean nagok orain. Badituk

urte batzuk *Zure aurrekari penalak* idatzi nuela. Eta gero *Epilogo*a. Nahiko batera. Orain denbora pasatu eta berriro nagok desertu horretan. Ez nauk inoiz atrebitzen esatera bi diskoren arteko desertuan nagoenik. Ez nauk atrebitzen beste disko bat dagoela esatera. Hainbeste disko eginagatik, beti zerotik hasten duk lan bakoitza. Argazkiak dituk, fijatzen haiz esaldi batekin, irudi batekin. Era libre batean uzten zioat ganbarari betetzen. Aurretik egindakoa ez errepikatzeko nahia zagok. Bost disko egin eta gero, gehiago duk zer ez duan nahi egin. Lehen egindakoari eskapo egin, jakin gabe ondo nora, baina badakik zer ez duan nahi.

Aldatzen goazelako, noski.

Hori duk, eta gauza bera ez duk lehengoa. Valverde margolariak behin eta berriz margotzen zitian Aiako Harriak. Eta mendia bera zuan, baina berak beti desberdin margotzen zian. Heu aldatzen haiz. Gero, limitatuak gaituk. Nik beti esaten diat sei kanta baino ez dakidala egiten. Eta sei kanta horiek berridatzi eta berridatzi eta gauzak beste era batera nahastu. Kanta minimalista bat; edo simple hasi eta elurrezko bola bat bezala osatzen doana, potolotzen doana, akorde buelta berarekin; edo beste bat aldaketa asko dituen... Ez zagok aukera handirik.

Harridura

Asko bilatu gabe hasi ninduan kantatzen. Lehen diskoa egin nian, baina ez zuan nik betidanik egin nahi izan nuen zerbait. Bateria jotzen nian talde batean eta oso zoriontsua ninduan. Gasteizera ikastera joan nintzenean, ezin izan nian bateria eraman eta erosi nian gitarra. Eta handik hilabete batzuetara grabatu nian diskoa. Nahiko harrituta hasi ninduan eta harridura horrekin jarraitu diat. Nahi nitek esatea disko eta disko artean nagoela, baina ez zakiat, agian nire disko denen eta beste zerbaiten artean nagok. Hasieran asmatu nian eta nahiko nitek orain ere asmatzea.

Kartzelan asko entzuten ninan Anari, oheratzerakoan. Sehaska kanta bezala. Eta Dabadaba-ko kontzertuan [ekainaren 23a] eztanda bat bezala izan zunan.

Bai, asko aldatzen diat. Zaila duk disko baten tonua aurkitzea. Intentsitatean eta nola kantatu. Bi kontu desberdin dituk idatzitakoa eta ozen irakurritakoa. Idatzitakoa hor gelditzen duk. Kantatzerakoan, ordea, hitzen lekua aldatu egiten duk. Gerora, esaten duk “orain bestela egingo nuke”... Musikarien artean esaten diagu egin beharko genukeela diskoa sortu, bira egin eta gero grabatu.

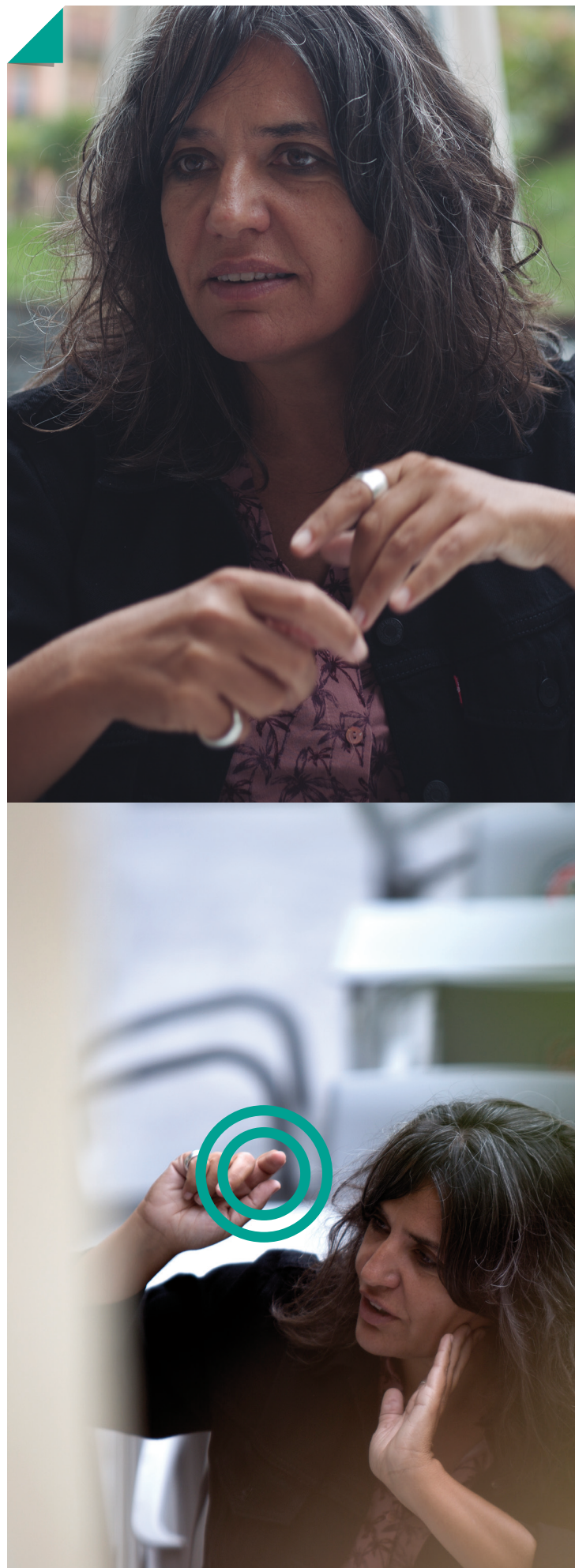
Aurretik egindakoa ez
errepikatzeko nahia zagok.
Bost disko egin eta gero gehiago
duk zer ez duan nahi egin

Argitaratu versus kanta defendatu

Kontzertuan zeuden gazteek hitzak buruz zekizkiten eta hitz egin dudan gazteentzat Anari poeta dun.

Ez zakiat poesia den edo ez. Niretzat antzua duk debate hori. Prestigio kontua duk, kantaren eta poesiaren artekoa. Eta gurean bertsolaritzarekin ere gertatzen dena. Bistan duk elementu batzuk partekatzen ditudala, baina bakoitzak bere kodeak zauzkak. Poeta zenbaiten aldetik bazagok goitik beherako begirada bat. Idatzizkoaren prestigioa ahozkoatasunaren gainetik, poesia idatzi eskasik argitaratuko ez balitz bezala...

Aspaldi eskatu zidaan editorial batek nire testu guztiak erdaraz ateratzea. Erdaraz egingo banu euskaraz ere egingo nitek. Baina ez zakiat zentzurik duen. Agian idatzitako beste testu batzuekin. Ez zaukaat urgentzia hori. Momentuz tokatzen zaidak kanta bere horretan defendatzea. Kanta ematen dituen klabeak ez zaudek poesian. Adibidez, *Ametsen eraipen neurtua*; nik *Goiz gorri eta eder baten neure barrutik salto egin eta neure buruaz beste bat egitea* amaierako ideia hori nian. Musikan eta testuan. Nik banekian batera nola izango zen. Hortik atzera zagok eginda kantu guztia, horra ailegatzeko. Eta hori zagok esanda, behar den bezala, mozketarekin, enfasiarekin. Testuan ez

argazkiak: Kepa Matxain

zagok hori. Musikak are ematen ziok. Eta orduan nik defendatu egin behar diat testu horren lekua kantan. Baina poesia baldin bada errealitatearen fresko bat, argazki bat, metaforizazio bat, ez diat gaizki ikusten..

Aurrekari penalak

Kartzelan hik oparitutako Zure aurrekari penalak nikiarekin ibiltzen nindunan. Eta halabeharrez soinean neraman aske utzi ninduten egunean. Kartzelan zentzu berezia din.

Ez zuan erraza izan titulu hori jartzea diskoari. Diskoan zaudek hainbeste termino politiko, sozial... Gauza batzuk kristoren indarra hartzen ditek: *Barne Produktu Gordina*. Hori oso titulu ona lukek. Egunkarien aurrealdeko politika eta gizarte sailtako hitzak eta kontzeptuak metalengoaia bezala erabili nitian. Bere garaian bertigo pixka bat eman zidaan. *Armagabetzean* esaten da: *Entregatu nizkizun armak eta zuloak non nituen...* Ez zakiat asmatu nuen.

Niretzat ez dun asmatzea. Sentimenduak ditun. Ausarta iruditzen zaidan terminologia hori erabiltzea poesia egiteko, baina ez naun begira jarri ea bigarren zentzu bat dagoen...

...ez, ez zagok...

...ez ditinat aztertu...

Ba hik ez badituk aztertu, orduan kuidoarik ez zagok!

Nahiko harrituta hasi ninduan eta harridura horrekin jarraitu diat. Nahi nitek esatea disko eta disko artean nagoela, baina ez zakiat, agian nire disko denen eta beste zerbaiten artean nagok

Nik defendatu egin behar diat testu horren lekua kantan. Baina poesia baldin bada errealitatearen fresko bat, argazki bat, metaforizazio bat, ez diat gaizki ikusten

NOBELA GRAFIKOAK ETA IRUDIRIK GABEKO KOMIKIAK

KOMIKIGILEAK

Argazkia: Kepa Matxain

Katebegi galduak

SISMOGRAFO ESZENIKOA

ANTZERKILARIAK

Oier Guilan

Antzerkia eta literatura beti egon dira talkan. Antzerkia bada edo ez da literatura? Nola bizi dute hori sortzaile belaunaldi berriek? Erreportaje honetan udazkenean taularatu diren estreinaldi batzuei begira jarri gara, lurrikara eszeniko berrien sismografoa piztuta.

Belaunaldi berriak beti dira kezka iturri haien aurrekoentzat. Beste kultur arloetan bezala, antzerkian ere galderaz josirik begiratu ohi zaie plaza hartzeko prest datozen sortzaileei: zeintzuk dira haien nahiak, erronkak eta ametsak? Euskaraz sortzeko bulkada izango dute? Saiatuko dira beren aurrekoek egindakoa iraultzen, astintzen, hobetzen? Edo paso egingo dute, hutsetik hasten diren ustetan? Zintzo izanda, galdera eta mesfidantza horien atzean, ez ote dago galdetzaileon ezezagutza sakon bat?

Arte eszenikoetan erabiltzen den dramaturgia kontzeptua literatur idazketarena baino zabalagoa da. Hau da, dramaturgia eszenarako idaztea da, baina ez soilik hitzez, eta ez hitza erabiliz halabeharrez. Dramaturgiak guztia hartzen du, elementu eszeniko guztiak dira idazketaren parte: argiak, gorputzak, mugimenduak... eta, noski, hitzak. Idazketaren zentzu zabal horrek talka egin du historikoki teatro burgesean nagusitu den literatur autorearen figurarekin eta, batez ere, bosterearekin. Talka horretaz mintzatzen eman dugu ehun urte baino gehiago arte eszenikoetako poteo tertuliak. Testuinguru horretan euskaraz lan egiteko hautua, bide batean zein bestean, ez da batere erraza suertatu izan. Udazken honetako estreinaldiei begira jarri gara, eta belaunaldi berrien joeren isla izan daitekeen uzta topatu dugu. Bertako protagonistekin elkartu gara banan-banan, baina hasi aurretik Dantzertira jo dugu, ez kasualitatez: aurten graduatu da eskola hau sortu zenetik lehenengo sortzaile titulatuaren promozioa.

Antzerkian ere galderaz josirik begiratu ohi zaie plaza hartzeko prest datozen sortzaileei: zeintzuk dira haien nahiak, erronkak eta ametsak? Euskaraz sortzeko bulkada izango dute? Saiatuko dira beren aurrekoek egindakoa iraultzen, astintzen, hobetzen? Edo paso egingo dute, hutsetik hasten diren ustetan?

Dantzertiko errailetatik

Xabier Lopez Askasibar (Lizarra, 1979) idazlea, dramaturgoa eta Dantzertiko irakaslea da. Euskal Herrian aspaldi zen eskola ofiziala sortzeko aldarria eta halako batean Dantzerti heldu zen, irakasleak hautatzeko irizpideei dagokienez polemikaz inguraturik, hezkuntza programan hankamotz. Nola edo hala ontzia bideratu dute bertatik pasa diren irakasleek, *Arrakala* bezalako ekimen irekiak antolatu dituzte urtero, pixkanaka euskal sortzaile ugari gonbidatu dituzte ikastaro monografikoak ematera.

Xabierrek hasieratik ezagutu du proiektua, bertan eskaini dizkie ikasleei dramaturgia eta narratiba ikasgaiak. Zer topatu izan du ikasleengan? *“Oro har, gogo pila bat lan egiteko eta antzerki munduan sartzeko”*. Hasiera batean batez ere aktore izan nahian heltzen dira ikasleak. *“Zinema eta telebista mundua dituzte batez ere erreferentzia iturri. Gutxi ezagutzen dute antzerkiaz, eta are gutxiago arte eszeniko performatiboetaz eta arte biziez”*. Hori izan du azken urteetan, hain zuzen ere, kezka iturri, eta sumatzen zaio. *“Antzerkia agian institutuan irakurri dute, derrigorrez irakurri beharreko betiko lan horiek. Saiatzen gara panorama zabaltzen, gero haiek egin behar baitute haien bidea”*. Aktore izateko bidean idazketa topatzen dute batzuek. *“Oro har badaude zuzendari baten begiradapean lan egitea gogoko dutenak. Gero auskalo zer egingo duten, baina eskolan asko bultzatu da sortzaile izatea oso garrantzitsua dela, haiek sortu behar dituztela beren dramaturgiak, istorioak eta narratibak”*.

argazkia: Amets Badiola

Xabierrek berak ondo ezagutzen du zer den bidean dramaturgiaren lilura topatzea. Duela gutxi jardun da lanean, kasu, Rubik taldearen azken obran, *Babesleku arrotzak eta animalia bakartien hotsak*. Bertan, azkenaldian duen kezketako bat praktikan jarri ahal izan du: *“antzerki fisikoan, gorputzaren dramaturgietan, dantzaren munduan nola egin daitekeen idazketa, hitzik apenas ez dagoenean”*. Euskarari dagokionez gabezia itzela da: *“Saiatzen naiz euskaraz publikatzen den guztia hartzen, baina, testu dramatikoaren arloan dagoen hutsune handiaz gain, saiakeraren arloan dagoena ia erabatekoa da. Erdarara jo behar dugu eten-gabe klaseak prestatzeko”*. Gabeziak gabezia, aurten amaitu ditu ikasketak Dantzertiko lehen belaunaldiak, eta hasiak dira plazak zeharkatzen.

Tranpolina... urik gabeko piszinara?

Dantzertitik atera den lehen promozioako kide dira Jon Ander Urresti, Maite Aizpurua eta Xanti Agirrezabala. Elkarrekin jardun ziren Eztena jaialdiak ekoiztutako Begirada obra kolektiboan Espe Lopezen zuzendaritzapean, eta laster Horman Posterren obra berrian jardungo dira. Lerro hauek idazteko orduan hirurak dabiltza beren bakarkako lanak estreinatzen, Dantzertin lizentziatzeko aurkeztu behar izan dituzten proiektuak oinarri: Jon Ander Urrestik (Bermeo, 1992) *“work in progress”* aurkeztu du *Gure baserri galduen gorputz biziak* Donostiako Labo jaialdian. Maite Aizpuruak (Zumaia, 1990) eta Xanti Agirrezabalak (Azpeitia, 1997) Azpeitiko kultur mahaiak kaleratu ohi dituen sorkuntza beka bana jaso dute, bertako antzerki jaialdian aurkezteko.

argazkia: Yuri Agirre

Maitek *Umm... mmu.* titulua jarri dio bere obrari. Bertan bera ikusiko dugu korrika egiteko makina batekin borrokan. Abiapuntua, titulua, harrigarriak dira, eta argi ikusten zaio dramaturgia berrietarako joera. *“Fikzio bat egon badago, azkenean antzerkia delako, baina esango nuke oso hurbil dagoela performance-tik. Azkenean, eszena gainean ni lehenengo pertsonan aurkezten naiz. Ez da, noski, kalean aurkitu daitekeen Maite berdina, fikzio batean sartuta dagoena baizik”*.

Testutik abiatu ez arren, prozesuaren une batean idazteko bulkada izan du. *“Oso zaila da oreka topatzea literatura eta ahozotasunaren artean, nire idazketa esperientzia propioetik eta biografiatik oso hurbil dagoen heinean. Batetik, material literarioagoa egin dut; bestetik, eguneroko hizkeratik gertu dagoena, inprobisaziotik ateratakotik”*. Idazterako orduan euskarazko erreferentzien falta sumatu du: *“Lan honetarako ikusi edo irakurri ditudan antzerki denak edo gehienak erdaldunak dira. Nire bizitzan lehenengo aldiz aurkitu dut gaztelera behar nuela pentsatzeko, eta fastidio handi bat izan da. Joan naiz lana euskarara ekartzen, baina askotan erreferenteek ohartzeke norberarengan modu batzuk osatzen dituzte, eta gaztelera atera zitzaidan prozesuko une askotan”*. Teatro performatiboetan lantzen den idazkera ez du topatu inguruan. *“Errezitaldiak eta poesia antzerkira eramanda ikusten dira euskaraz, baina poesia testuak dramaturgia baten barruan pertsonaiekin, fikzio baten barruan, oso gutxi”*. Prozesu bizian jarraitzen du Maitek, bere obran inguruarekiko harremana islatu nahian: *“Mundu honetan bizirauteko mundu alternatibo bat sortu baino, alternatibak mundu horretan sortu behar dira”*.

Xanti sormen beka bera jasota dabil Satiro sortzen. *“Pieza eszeniko bat da non ikusleari pentsarazi nahi zaion norberaren sexualitatearen inguruan. Gure gorputzetan daramagun zerbait da sexualitatea, gure intuituari jarraitzen diona, edo gehiago da gauza mental eta moral batek gidatutakoa?”*. Balleteko puntekin esperimentatzen hastean hasi zen dena. *“Hitzik gabeko proposamen fisikoa zen, non balleteko puntak erreminta eszeniko gisa erabiltzen hasi nintzen, batere jakin gabe. Horrek fisikotasun jakin bat topatzera eramana ninduen, animalia baten hankak nituela irudikatuzera”*. Satiroa *“gizonezko lizuna, haragikoia”* adierazteko erabiltzen da. *“Satirosis sexu gose aseezina duen gizonak pairatzen duena da, ninfomania izango litzatekeena emakumeetan. Horrekin lotuta nire esperientzia pertsonaletik abiatu nintzen, gaur egungo gizarteak markatutako sexualitate horrekin ez naiz inoiz identifikatua sentitu”*.

Maitek bezala, lan fisikoan sakondu ostean sortu zitzaion testuaren beharra. Berak ere erdaran topatu ditu

Arte eszenikoetan erabiltzen den dramaturgia kontzeptua literatur idazketarena baino zabalagoa da. Hau da, dramaturgia eszenarako idaztea da, baina ez soilik hitzez, eta ez hitza erabiliz halabeharrez. Dramaturgiak guztia hartzen du, elementu eszeniko guztiak dira idazketaren parte: argiak, gorputzak, mugimenduak... eta, noski, hitzak. Idazketaren zentzu zabal horrek talka egin du historikoki teatro burgesean nagusitu den literatur autorearen figurarekin eta, batez ere, boterearekin

bilatzen zituen ispilu-erreferentziak: *“Batez ere Rodrigo Garcíaren idazkeran eta diskurtso moduan hasi nintzen inspiratzen. Borges pieza batez ere, bazeukalako zerbait aldi berean oso gordina eta oso klaroa, probokatiboa, biolentoa baina ez txarrera. Euskaraz sortzen hasterakoan diskurtso mota ezberdin bat bilatu dut. Agian nonbait existituko da, baina nik ez daukat horrelako euskarazko erreferentziarik”*.

Panpina gorpuztuz

Azpeititik aldendu gabe, bertako sormen beka jaso duen beste sortzaile bat topatu dugu: Erika Olaizola (Azpeitia, 1989), dagoeneko ibilbide luzea egin duen aktore eta zuzendaria. Pieza laburrak taularatuz pilatu zuen esperientzia hastapenetan, *Francoren bilobari gutuna* lanarekin Euskal Herri osoko oholtzak zeharkatu zituen, Oreina filmean pantaila handira egin zuen salto, *Kafka* antzezlanaz zuzendu berri du Aman-cay Gaztañagarekin batera... eta orain, sormen propioa bakarlan bat taulartzeko erronka hartu du bere gain: *Panpina*.

2014. urtean dagoeneko bazuen antzezlan honen titulua buruan bueltaka. “Garai hartan izenburua oso argi nuen, saiakera egin nuen horren inguruan zerbait sortzeko baina momentu horretan ez zen behar adina baliabide, kaxoian geratu zen ideia”. Aurten, ezustean, esaldi batek piztu zion berriro saiatzeko grina: “Maitasuna egin norberaren itzalarekin. Ideia hori topatu eta Azpeitiko sormen beken deialdira aurkeztu nintzen. Ordutik oso azkar joan da dena”. Bakarkako lana izan arren konplizeak bilatu zituen, antzerkia taldean ulertzen duelako. “Esperientziak zer edo zer erakutsi badit da ze inportantea den helduleku batzuk edukitzea. Oier Guillan eta Leire Arenasekin elkartu nintzen, ni hori gu bilakatu eta nolabait sormen prozesu hori kolektiboa izateko”.

Antzerki munduan sarritan aipatzen den gaia da intuitzioarena. “Bost urte hauetan kaxoi horretan izenburua baino gauza gehiago pilatzen egon balira bezala da”. Intuizio horien artean pertsonen alde ilunarekiko interesa mamitzen joan da. “Niretzat Panpina norberaren alderdi deserosoak, desatseginak, ilunak azaleratzea da, horiekin jolastuz haien onarpenerako intentzio bat dago. Nik neuretik ere, nire emakumetasunetik, oso barrura egindako bidaia izan da”. Joan-etorri horretan bada umorerako tarterik, eta publikoarekin modu zuzen batean komunikatzeko asmorik, “hor sartzen delako besteen begirada, noiz sentitzen zaren panpina, noiz epaitua besteen aurrean...”.

Testuari dagokionez etengabeko dialogoan gauzatu du taldeko idazlearekin. “Leirek eta biok sorkuntza egiten genuen, eta berak material hori kanpotik jaso, idatzi eta zentzu bat ematen zion. Ondoren bueltatu egiten zigun, guk moldatu eta berridatzi genezan. Hartu-eman bat izan da idazketa, barruan neuzkan irudiak ateratzeko modu bat”.

Tripak agerian

Tripak kolektiboa 2013an sortu zen, Gasteizko Baratzeta aretoko habitat artistikoaren laguntzaz. Maite izeneko piezarekin egin zuten lehen saialdi eszenikoa, Aitaren larruarekin sakondu zuten esperientziazio eszenikoaren bidean. Besteak beste, Eztena arte eszenikoen jaialdian aurkeztu zuten Aitaren larrua, eta inpaktua izan zuen; horren harira, liburua publikatu zuten “Eztena-liburuak” bildumaren barruan, 2018an. Lerro hauek idazteko unean Urruna hirugarren lana estreinatzekotan dira, BAD jaialdiaren egitarauaren barruan, La Fundación aretoan, sarrerak agortuta. “Urruna leku bat da, eta era berean, bertan bizi dena imajinatzetik datorren gure azken obra. Urruna sumendi baten magalean gertatzen da. Guregandik

argazkia: Amets Badiola

Lan honetarako ikusi edo irakurri ditudan antzerki denak edo gehienak erdaldunak dira. Nire bizitzan lehenengo aldiz aurkitu dut gaztelera behar nuela pentsatzeko, eta fastidio handi bat izan da. Joan naiz lana euskarara ekartzen, baina askotan erreferenteek ohartzeko norberarengan modu batzuk osatzen dituzte, eta gaztelera atera zitzaidan prozesuko une askotan

Maite Aizpurua

urrun dagoen gizon bat, paisaia bat, meteorito bat eta gaixo bat dira gure pertsonaiak”.

Marina Suarez (Gasteiz, 1988), Natalia Suarez (Gasteiz 1994), Maite Mugerza (Elgoibar, 1988), Andrea Berbois (Eibar, 1988) dira kideak. Kolektibo honen

argazkia: Tripak

berezitasuna da ez direla eszenara antzerki bideetatik iritsi, arte plastikoetatik eta musikatik baizik. Horregatik, agian, guztiz bestelakoak dira pertsonaiak sortzeko eta obraren idazketa egiteko moduak. Dramaturgia berrietan ematen den idazketak badu irudiekin elkartzen duen zerbait, intuitzioarekin eta inkontzientearekin. “Inprobisazio pila bat egin genuen leku urrunaren berezitasunak aurkitzeko. Inpro horietan eszenaren lengoaiarekin jolasten genuen: objektuak, jantziak, ahotsa, soinua, musika, argia... Paisaia agertuz joan zen, eta paraleloki istorioan sakontzen joan ginen. Istorioari tiraka material poetiko idatzia ere agertu zen. Material horrekin guztiarekin eszenak sortzen joan ginen, eta azkenean eszena bilduma bat geneukan”. Zernolako garrantzia eman horrelako lan batean testuari? “Asko maite dugu hitzek daukaten botere poetikoa, plastikoa edota sonoroa, eta horrekin jolasten dugu. Testua ez dugu erabiltzen ohiko narrazio bat sortzeko eta horren bitartez esan nahi duguna ikusleari ulertarazteko. Ez dugu gauza handirik esan nahi. Testua iradokitzeo erabiltzen dugu, beste materialekin egiten dugun moduan”.

Ez da ohikoa euskarazko antzerki liburugintzan horrelako lanak topatzea. Zer suposatu zuen kolektiboarentzat Aitaren larrua publikatzeak? “Ederra izan zen bi urte eta gero guretzat hain garrantzitsua izandako prozesuaren materializazio bat esku artean edukitzea. Opari bat. Asko gustatuko litzaiguke norbaitek gidioia

Saiatzen naiz euskaraz publikatzen den guztia hartzen, baina, testu dramatikoaren arloan dagoen hutsune handiaz gain, saiakeraren arloan dagoena ia erabatekoa da. Erdarara jo behar dugu etengabe klaseak prestatzeko”

Xabier Lopez Askasibar

hartzea eta bere Aitaren Larruaren bertsioa egitea. Alde batetik, memoria bezala garrantzitsua da; bestetik, norbaitentzako inspirazioa izan daiteke. Gogoratzen dut Antzerkiola Imaginarioaren Yuri Sam irakurri nuenean antzerkia egiteko gogo piztu zitzaidala, nahiz eta inoiz ikusi ez izan Yuri Sam”.

Lerro hauek bukatzerako gehiegi da karaktereen mugetan kabituz ezinik geratu dena. Hitzen ondoeza bizi dute egungo arte eszenikoek, baina artikulua honetako azken esaldira iristerako zegoer argi geratu da: belar-naldi berriez ari, asko da ezagutu beharrekoa.

HITZAREN AGERTOKIA

POESIA ERREZITALDIAK

Itziar Ugarte Irizar

Belaunaldiz belaunaldi berritzen da poesia zuzenekoetara eramateko bulkada. Aparteko diziplina bat dira errezitaldiak; paperean bildutakoaz harago, beste abaro bat literatur gose direnzentzat.

Artzek jarriko zuen kateko lehen begia. Akaso lehena, baina ez hutsari lotua. «Iturri zaharretik edaten dut,/ ur berria edaten,/ beti berri den ura,/ betiko iturri zaharretik». Aurten mende erdi Baga, Biga, Higa sentikaririk, *Isturitzetik Tolosan barru* obra esperimentaletik. Aitzindaria izan zen, gure letren lurretan, poesiaren formak zabaltzen, horiek errezitatzeko bide askotarikoak irekitzen. Eta hala ari dira egungo poetak eta hitzaren bueltan dabilen askotariko egileak ere: genealogia kate horren kontzientzia sendoago edo ahulago batekin, baina hori elikatzen, eta aitzineratzen.

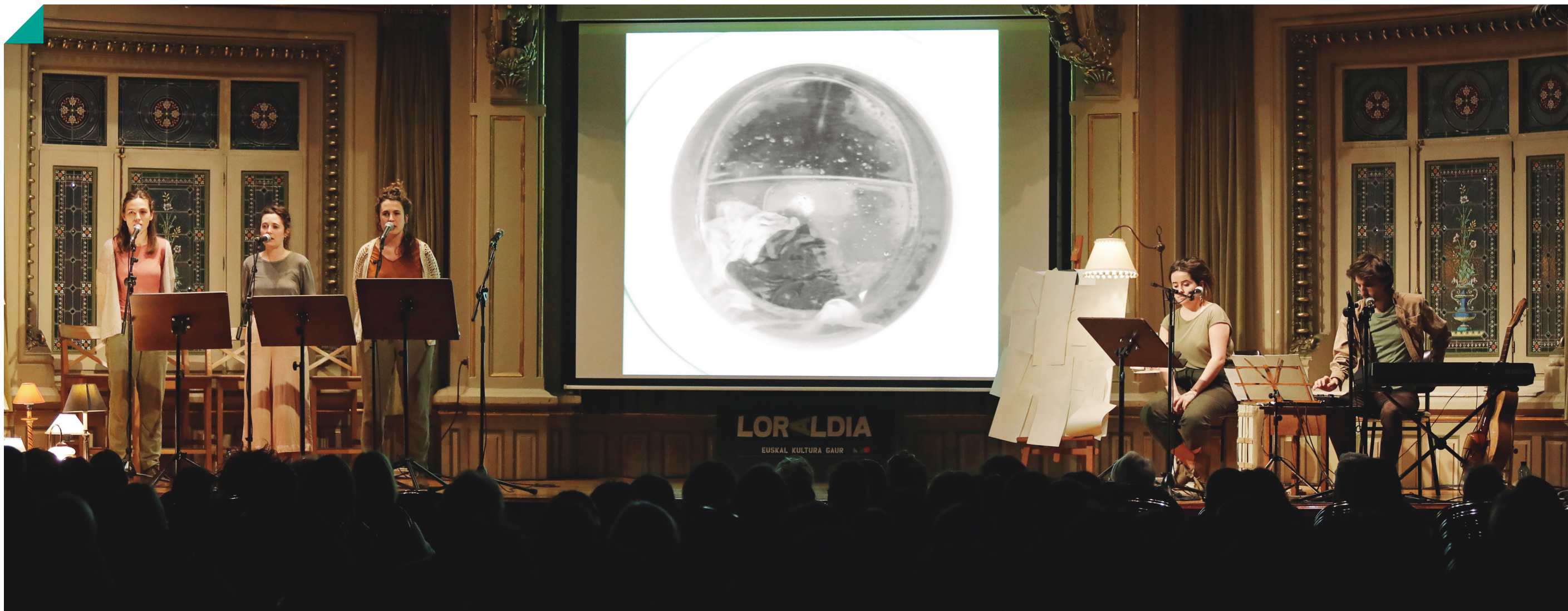
Eta tartean dabilta gazteak, bistan da. Haietako lau dira Txakur Gorria sormen kolektiboa osatzen duten Malen Amenabar, Mariñe Arbeo, Nerea Ibartzabal eta Ane Labaka. Irudia eta hitza dituzte langai, eta lantzen dituzten hamaika proiektuen artean daude zuzenekoak ere. *Xixilii*-rekin egin zuten lehen urratsa, histeria diagnostikatzen dioten emakume baten inguruko emanaldiarekin. Bilboko Kafe Antzokian erakutsi zuten,

Eremuz Kanpoko Sotoa zikloaren barruan. Publiko aurrera talde modura atera ziren lehen aldia izan zen. “Gure gorputzak plazan kokatu genituen lehen aldia”. Zuzeneko saioekin maiz gertatzen denez, enkargu bidez ondu zituzten ondorengo emanaldiak ere: *Lau*, Zazurazko Literaturia jaialdirako, eta *Digara*, Durangoko Azokaren aurkezpenerako. Orain artekoetan azkena, Bilboko Loraldiaren eskariz ondu zuten iaz: *H-artzetik: poesia musuzapietan*. “Artzeri omenaldi moduko bat egiteko eskatu ziguten. Asko irakurri genuen; bai Artzeri buruzkoak eta baita Artzek idatzitakoak ere. Berak egin ohi zuen moduan, hautatutako poemak lurrean kokatuta, hustuketa bat egin genuen. Gerora erabaki genuen poema bakoitza hurrengoarekin nola harilkatu, nola eman osotasun bat, nola irudikatu eta gorputzu bakoitza”.

Ez dabil urrun Itu bandaren kasua. Talde gisa, 2015eko Eako Poesia Egunetan agertu ziren aurrenekoz plaza-ra, *Ituskizuna* errezitaldiarekin. Atzetik heldu ziren, *Sei aita gure eta Isabel Iturberen heriotza eta bizitza*,

argazkia: DavidHerranz

argazkia: DavidHerranz

Eremuz Kanpoko Sotoa ziklorako eta Literaturiarako sortutakoak hauek ere, hurrenez hurren, eta, bandakideen hitzetan, “errezital izatez gain, ikuskizun osatua-go ere baziren; narrazio bat, barne-koherentzia bat zutenak”.

Orain galdera da: zertarako eraman hitza agertokira? Zer irabazten du poemak? Ezer poesiak? Poetak?

“Iruditzen zait ez dugula aitzakia handirik behar errezital bat egiten animatzeko. Egoerak asmoak zaputz dit-zakeen arren, errezitaletarako gogoz egoten garela esango nuke. Gutako batzuk, behintzat”, Itu bandak. “Antzerkia, oholtza eta poesia gustatzea bada nahiko motibo horrelako proiektu batean sartzeko”, Eider Perezek. Andre eta jabe saioa ondu zuen gradu eta master amaierako lanetatik abiatuta; zeinetan emakume poeten lanak bildu zituen. Aurretik, Ane Garciarekin *Autobiographical* prestatu zuen, eta motibazioa “zerbait egitea” bera zela gogoratzen du Garciak. “Hori izan zen bata besteari esan geniona: ‘Zerbait egin nahi dut’. Helburuak ekinean garatu ditugu; konturatu gabe, gure emanaldiak helburu potolo xamarrek betetzen zituen (poesia jendeari hurbiltzea, emakumeen

Orain galdera da:
zertarako eraman
hitza agertokira?
Zer irabazten du
poemak? Ezer
poesiak? Poetak?

poesia ezagutzera ematea, euskaraz errezitatzea). Ona izan da ekinez hastea: helburuak finkatu ondoren hasi izan bagina presio handiagoa jarriko genion geure buruari, errezitaldia ez litzateke horren naturala izango”.

Iñigo Astizek *Hondakindegia* zuzenekoak sortu zuen *Baita hondakinak* ere (Susa, 2012) poema liburua argitaratu eta gutxira. Eta *Hogeitabat* estreinatu du berriki, *Analfabetoa* (Susa, 2019) liburuaren atzetik; biak Mikel Ayerberekin batera ondutako saioak. Halaxe azaltzen du berak: “Niri gustatzen zait zuzenekoak egitea. Dibertigarria da. Joaten zara lagun taldean leku batera, gertatzen dira gauzak, publikoarekin kontrastatzen duzu zure proposamena, eta beti egoten da anekdotaren bat edo beste. Poesia idaztearen prozesu oro har bakartiaren erabateko kontrastean dago hori guztia. Bakarkako lan hori ere maite dut, eta sinesten dut benetan hori jokatzeko dela testuaren iraupena”. Eta, halere, motiborik ez zuzenekoaren aukerari uko egiteko.

“Zera sozialago bat”

Testu bat komunikatzeko beste tresna bat da agerto-

kia hartu, mikrofono aurrean paratu eta idatzitakoa errezitatzea. Literatura idatzia baino “irisgarriagoa” da mintzatua, Itu bandakoentzat, hurbilagokoa. “Testua unean bertan harrapatu behar da, eta hizkuntza ahoskatuaren soinu eta doinuak, kadentziak, akatsak erakusten ditu”. Uste dute, gainera, funtsa ez dela testua gehiago zabaltzen den, ez den; idatziak eta esanak, modu desberdinetara zabaltzea baizik. “Jendaurrean eta taldean errezitatzeak testuak izan dezakeen izaera literarioari zera sozialago bat ematen dio: komunikazioa zuzenekoagoa da, unekoa, gertukoa, partekatua”.

Oholtzara eramaten den orok ikusgarritasuna eta hedapena “berez” dakartzala gogorarazi du, berriaz, Perezek. “Oholtza arma bat da”, dio, eta horrek berekin dakarrela indarra: “Publikoaren belarri eta begiak dauzkazu zure gorputzari eta hitzei alerta; hori une bateko boterea da. Kontaketa bakoitzaren atzean, eragiteko gogo dago”. Garciarentzat garrantzitsua da errezitatzen duenak entzuleari erraztasunak jartzea. Gainontzean, poesia “elite intelektual baten kontua” delako ustea betikotu daitekeela uste du: “Niretzat pozik handienetako bat beti izan da saioa amaitzean jendea hurbiltzea esanez ‘Nik poesia irakurrita ez dut

asko ulertzen, gutxi irakurtzen dut. Baina hala jasota benetan iritsi zait'. Saioak egin ahala, ikusi dugu poesia nolabait deselitizatu egiten zuela gure ikuskizunak, jendeari gertukoak egiten zitzaizkiolako akaso bestela jasota ulertu edo sentituko ez lituzkeen hitzak. Nik behintzat ez dut ulertzen zuzenekoak ez bada horretarako".

Astizen aburuz, zuzenekoak diziplina aparteko bat dira bere horretan, eta poesiak ez du ezinbestean zuzenekoak behar. "Kantekin bezala da: poema on batek abesti on bat ziurtatzen ez duen bezala, poema on batek ez du zertan zuzeneko on bat ekarri. Alderantzizkoa ere gertatzen da, noski. Zuzenekoaren ezaugarri guztiak kenduta, poemek inolako indarririk ez izatea". Onartzen du, halere, jendeak poesiarekin duen harremana "nahiko traumatikoa" izaten dela zenbaitetan; ohikoak direla ez dut ulertzen edo oso zaila egiten zait bezalako esaldiak literatura irakurleen artean. "Edozein animo egoerataraz moldatzeko bezainbeste poesia dago munduan, baina nahikoa murrizta da jendeak poesiaz jasotzen duen irudia". Egun baikorrenetan pentsatzen du euren saioek lagun dezaketela ikuspegi murriz hori zabaltzen. Bakar batengan akaso. "Eta bakar hori asko da".

Eta onartzen du, halaber, badagoela arrisku bat honen guztiaren itzalean: idazleari idazteaz gaindiko gero eta gauza gehiago eskatzen zaizkiola, tartean, egilea zuzenekoetan ere abila izatea. "Literaturak gero eta gehiago eskatzen du literaturaren espektakulua. Ni eroso nago eszenan, disfrutatzen dut; baina kezkarria egiten zait susmatzea literaturaren espektakulua pixkanaka literatura ordezkatzeko joan daitekeela, adibidez, esfera publikoan". Defendatzen du, bada, edozein zuzeneko baino gehiago, liburua dela edonor literaturara lotzeko biderik onena. "Errezitaldiek akaso erakarriko dute jendea, baina ez dut uste lerro zuzena dagoenik errezitaldietako publikotik liburuetaraino".

Txakur Gorria kolektibokoek beharrezkotzat jotzen dute "poesiaren eta herriaren arteko lotura", haiek ere jakitun, sarri, "urrunko zerbait balitz bezala" bizi dela poesia. Zuzeneko errezitaldiei esker, beste forma bat hartu, eta nolabait "gorputzu" egiten dela sinesten dute.

Eta hor beste nabardura bat Astizek: "Poesia herriari zabaltzearen formulazioa ez dut batere maite. Inplikatzeko duelako poesia maite dugunok ez garela herria, edo badagoela halako aurretiazko distantzia bat herriaren eta poesiaren artean". Zalantza du herria non hasi eta non amaitzen den: "Kontsumo masiboaz ari

argazkia: Astiz

Testua unean bertan harrapatu behar da, eta hizkuntza ahoskatuaren soinu eta doinuak, kadentziak, akatsak erakusten ditu

ITU

Saioak egin ahala, ikusi dugu poesia nolabait deselitizatu egiten zuela gure ikuskizunak, jendeari gertukoak egiten zitzaizkiolako akaso bestela jasota ulertu edo sentituko ez lituzkeen hitzak. Nik behintzat ez dut ulertzen zuzenekoak ez bada horretarako

Garcia

gara? Hori da herria? Ilarak eta areto handiak? Jende talde txikiak ere herri direla sinisten badugu, herri hitzak esan nahi duena esan nahi duela ere, poesia zaleok osatzen dugu komunitate txiki bat, eta ez da kalean gurutzatzen ditugun bestelako jendeek osatzen dituzten gainontzeko talde txikiez oso bestelakoa gure mundutxo hau". Philip Larkinekin bat dator bera: "Une batetik aurrera poeta ez dela auzokideak bezala hitz egiten duen pertsona bat, baizik eta poeta dela auzokidea bera".

Formulazioa

Eta nola eman testua agertokian; bere horretan, musikarekin, irudiekin, mugimenduarekin. Itu bandak kasu bakanetan egin ditu errezitalak testu soilak errezitatuz. Gehienetan ikuskizunaren "abiapuntu eta helburu" modura ideia edo kezka batzuk izan dituzte, eta horiek bideratu dute zuzenekoaren sortze-prozesua. "Testuek edo musikak eta irudiek informatu dute egitura, eta alderantziz". Dinamismoaz gain, diziplinartekotasunak errezitalari osotasuna eman diezaiokeela diote: "Atmosfera bat, mundu narratibo bat, sinbologia osoago bat transmititzen lagundu dute". Baita testua "ukigarriago" egiten ere. "Alderdirik interesgarriena testuari ahotsa jartzean datza, jendaurrean irakurtzen zen entzuten ari zarelarik".

Testua ez beste guztia, testuaren osagarri gisa ulertzen dute Txakur Gorriakoe. Performancea gehiegi ez kargatzearen aldekoak dira. Eta berdintsu Garcia eta Perez. Saioak egin ahala, klabea soiltasunean topatu dute eurek ere. Errezitaldia lantzen hastean, atrezzo bete objektu prestatu zuten: liburuak, lanparak, mahaia, zapiak... Kentzen hasi, eta musikarekin eta ia bi aulkirekin bakarrik geratu ziren. "Segituan gauzak janztera jotzen dugu gorputzetik at dauden elementuekin, eta zerbait soilagoa egitea efektiboagoa da. Ez dugu testuaren boterean konfiantzarik; elementu estra gabe, beldurra ematen digu publikoa aspertzeak, 40-50 minutu bi pertsonak esan behar dutenari adi egoteko eskatzen badiogu".

Performancea, keinua, eszena... Arte plastikoen eta dantza garaikidearen munduan topatu zuten une horretan egin nahi zutena egiteko "alfabetoa" Astizek eta Ayerbek. Poemen estetikekin ezkonduko zen estetika bat asmatu nahi zuten eszenarako. Baita hondakinak ere-n gorputza elementu zentraletako bat izanda, errezitaldia ere gorputzetik pasatu behar zela iritzi zioten, eta Joseba Lazkano antzerki zuzendariak lagundu zien ideiak agertokira nola eraman pentsatzen. "As-teburu asko eman genituen entseguak egin eta egin,

poema solteen eta otu zitzaizkigun momentu eszeniko guztien atzean nolabaiteko batasun bat proposatzen zuen saio bat topatu arte". Orain Hogeitabat-ekin ari dira, poema bakarreko saioarekin. Errezitaldiari batasuna emateko arazorik ez alde horretatik, baina elementu eszenikoak nola txertatu izan dute kezka nagusia. Hori, eta hitzari bere espazioa errespetatzea, ekintzekin zapaldu gabe.

Hondakindegia plazaratzean, inguruan errotzen sumatzen zuten errezitaldi musikatuaren formatuarekin apurtzeko nahi bat ere bazuten. Gerora, *Gaizki moldatzen dira* saioan halako emanaldi batean aritu da Astiz, Gari eta Oier Aldekoa musikariekin. Emanaldi "*klasikoago*" bat, poesiar buruzko gogoetak ere tar-tekatzun zituena. "*Ikuslea ikuskizun oso bat ikustea- ren sentsazioarekin uztea izan zen nire kezka nagusia. Ez zaizkit gustatzen amaitzean osotasun asmo baten susmorik ere uzten ez dizuten saioak, osotasun asmo hori lausoa izanik ere. Tiro bat hona, beste bat hara, eta amaitzen duzu erabat nahasita. Proposamen esze- nikoek poso bat uztea gustatzen zait. Aretotik irtetea zerbait ikus izanaren sentsazioarekin*".

Garaian garaikoari

Lasa eta Zabalaren erailketaren 30. urtemugan sortu- tako *Kareak erre ez duena* emanaldi poetikoa, dantza- ri, musikari, zinemagile eta poeta batu zituena; *Errac- tus*, *Erraiak* (Danele Sarriugarte) eta *Tractatus* (Jule Goikoetxea) liburuak gurutzatu zituena; Eako poesia egunetan entzundako errezital guztiak, Jose Luis Ota-

argazkia:DavidHerranz

mendirena, Juanjo Olasagarre eta Martin Bidaurrena, Uxue Alberdirena Alfonsina Storniren hitzekin, Isaac Xubinena Sarriionandiarren poemekin; eta ezin konta ahala gehiago. Egile beste katebegi agertokietan ere.

"Hizkuntzak batzen gaitu, eta akaso baita poesia oholtzara eramateko esperimentazio gogo batek ere, baina aurreko belaunaldien erreferentzia ez dugu pre- sente izan errezitaldiak sortzerakoan. Badakit Ez Dok Amairuk, orokorrean, eta Artzek, zehazki, lagundu dutela poesia taulara eramateko moduen katalogoa zabaltzen, eta, esango nuke, lan bera egin izan dutela gerora Pott Bandak, orokorrean, eta Bernardo Atxa- gak, zehazki, edota baita, nahi bada, Harkaitz Canok, Kirmen Uribek eta beste hainbestek ere", aitor- tza Astizek. Aitortza, horiek eman dielako, haren ustez, errezitaldi klasikoez haragoko proposamenei bide. Edonola ere, zuzeneko saioak unean uneko egoera eta premiekin estu lotuta daudela defendatu du: "Sasoian sasoiko soziologiari eta kezka estetikoari erantzun be- har izan dio gutako bakoitzak".

Itu bandatik, Metrokoadroka kolektiboa dakarte gogo- ra. Perezek eta Garciak Anne Sextoni buruz Harkaitz Canok, Ainara Gurrutxagak eta Amorantek egin zuten saioa. Aurrekoari bai, baina, batik bat, egungoari adi daudela diote Txakur Gorriak: *"Egungo propo- samenekin ari gara ahalegin bat egiten, gainerako sortzaile eta kolektiboekin sinergia moduko batzuk izateko"*. Edukian nahiz formetan, *"berrikuntza go- goa"* sumatzen dute. Eta Itukoen iritzi ere, jendea ari

da gaur ere gauza interesgarriak egiten, askotarikoak. *"Ez dago formularik, oinarrian zerbait zintzoa eta duina dagoen bitartean, bere lekua eta interesa izan- go du"*.

Astizek irudipena du egun badagoela zuzeneko litera- tur emanaldietarako zirkuitu txiki bat. *"Hiriz hiri za- baltzen joan diren literatur jaialdietako antolatzaileek oso harrera ona egiten diete halako saioei, eta Bil- boko Arriaga antzokian badago ziklo oso bat idazleen eta musikarien artean sortutako ikuskizunei eskainia. Horrez gainera, areto txikiagoetan ere antolatzaile sorta bat ezagutzen dut nik halako saioak antolatze- ko desiotan egoten dena"*. Kontrapuntua Itz bandatik: herren ikusten dute balizko zirkuitua; programazio sendo baten faltan, herritarren ekimenetatik sortzen diren guneak esker egiten dira saioak, haien ustetan.

Duela gutxi, Garciak eta Perezek, hain justu, Astizi galdetu zioten ea liburuak ote diren poesia jasotze- ko euskarri onena. Erantzuna, liburua, bere ustean, irakurleari luzatzen zaion proposamen bat dela, *"poesiar denbora eskaintzeko modu bat"*. Garcia eta Perez ados. Soilik ideia bat gehitzeko: arteak, oro har, galdu egin duela errealitatearekiko kontaktua, ahaztu egin balu bezala hor duela jatorria. Horregatik, poesia jendearen bizitzetan gertatzen dela aldarrikatzen dute, poetaren egitekoa ikuspegi hori jendeari itzultzea dela. Modua zein den, denak dira bide, eta halere nahiko argi dute: *"Zuzenean gertatzen denean iruditzen zaigu benetan efektiboa poesia"*.

Orain galdera da: zertarako eramane hitza agertokira? Zer irabazten du poemak? Ezer poesiak? Poetak?

Kantekin bezala da: poema on batek abesti on bat ziurtatzen ez duen bezala, poema on batek ez du zertan zuzeneko on bat ekarri. Alderantzizkoa ere gertatzen da, noski. Zuzenekoaren ezaugarri guztiak kenduta, poemek inolako indarrik ez izatea

Astiz

Hizkuntzak batzen gaitu, eta akaso baita poesia oholtzara eramateko esperimentazio gogo batek ere, baina aurreko belaunaldien erreferentzia ez dugu presente izan errezitaldiak sortzerakoan

Astiz

Egungo proposamenekin ari gara ahalegin bat egiten, gainerako sortzaile eta kolektiboekin sinergia moduko batzuk izateko

Txakur Gorria

ZERBAIT BENETAN ALDATZEN ARI DA

GAZTEAK, PANTAILAK ETA LITERATURA

Gorka Bereziartua Mitxelena

Hamalau urte izango nituen Kutxak antolatutako ikastaro batean izena eman nuenean: *“Internet erabiltzen ikasi”*. Astebetez sarera konektatutako ordenagailuekin saltsan ibiltzen utzi ziguten eta, 1990eko hamarkadaren amaierako oroitzapenez ari naizela kontuan izanda, nahiko martzianoa izan zen esperientzia hura. Eta adiktiboa: kontinente berri bat deskubritzearen parekoa, eskasia kulturaletik ezinezkoa zirudien oparotasunera igarotzea. *The Simpsons*-i buruzko orrialde bat, klik, Kaliforniako Epitaph zigilu musikal punk-rockeroaren webgunea, klik, liburuak osorik eta doan HTML formatuan eskaintzen zituen atari bat, klik, klik, klik, *Arrosaren izena* nobelako pertsonaietako bat sentitu nintzen pantaila haren aurrean.

Handik pare bat urtera edo, ingeleseko eskoletan gutun-trukea hasi genuen AEBetako institutu bateko ikasleekin. Guk beraien hizkuntzan idatzi behar genien eta haiek guri, ejem, gaztelaniaz. Ozeanoaren bestaldera bidali nuen lehenbiziko eskutitzean literatura gustatzen zitzaidala esango nion nire karta-lagunari, hark erantzun baitzidan berak ere liburu asko erosten zituela Amazon izeneko webgune batetik.

Karrera ikasten ari nintzenean deskubritu nuen Armiarma webgunea, horrek esan nahi duen guztiarekin: *Pott*-eko testuak, *Susa* aldizkariakoak, Aresti bere poema batzuk erreztatzen mp3an, Kritiken Hemeroteka, Koldo Izagirreraren web-nobela...; orduan hasi ziren blog literarioak ere. Sare sozialak berriz, lanean ordu

dezente sartuak nituenean hasi ziren nire bizitza inbaiditzen eta zenbait urtez lortu zuten literaturari eskaintzen nion denboraren parte bat bahitzea.

Autobiografia literario-internetero hau egitea beharrezkoa iruditu zait beste ezertan hasi aurretik, artikulu honen txistea gazteez, sareaz eta literaturaz hitz egitea baita. Lehenengoak geroz eta izaki estrainioagoak egiten zaizkit. Bigarrena goian azaldu dudana moduan eta garaian ezagutu nuen, alegia, aurrehistorian. Eta hirugarrenera hurbiltzeko modua, aurreneko bien eraginez, asko aldatzen ari dela dirudi.

Gazteak, literato ezezagun horiek

Kontuan izanda badagoela jada planeta honetan ni bai-

no 20 urte gutxiago izanda *“gazte”* adjektiboa eskubide osoz irabazia daukan jendea; eta kontuan izanda, endemas, 20 urteko tarte hori ohitura kulturaleri dagokionez Joxe Azurmendiren pentsamendua baino sakonagoa dela –hori posible bada behintzat–, saiatu behar dut gazteei buruz dakidanetik abiatuta hitz egiten.

Hasteko, konstatazio bat: gazte irakurle euskaldunak badaude. Are gehiago, fenomeno bat dira. Eta ez diot nik, iazko Durangoko Azokan asuntuarekin harritu eta poztu zen Harkaitz Canok baizik: *“Konturatu naiz belaunaldi askoz ere gazteago bat ari dela irakurtzen eta liburuak erosten. Niretzat berria izan da. Orain arte ez dut bizi izan errelebo-sentsazio hori, 25 urteko jendea liburuak erosi eta erosi”*, esan zidan Argiako egin nion elkarrizketa batean.

Bigarrenik: gazte literaturazale euskaldun horiek guk baino meritu handiagoa dute. Ez ahaztu beraientzat *“Internet”* esatea anakronismo bat dela, sarera konektatutako telefonoak, telebistak, ordenagailuak eta, are, hozkailuak *“betidanik”* ezagutu dituztelako. Kontinente digital erraldoi horretan mugitu izan dira beti eta hala ere aurkitu dute bidea literaturara iristeko.

Eta hirugarrenik: inoiz ez da egon hainbeste irakurri eta idatzi duen gazte-belaunaldirik. Sare sozialekin eta bat-bateko mezularitza sistemekin, testuen produkzioa eta kontsumoa izugarri biderkatu da Gutenbergek inauragatu zuen aroaren aldean. Telefonoz telefono dabiltzan testu gehienak ez dira literatura noski, baina *“gazteek ez dute irakurtzen”* dioen mantra alboratzen hasi beharko genuke. Kontua da beste modu batera irakurtzen dutela. Eta literatura konbentzionalak oraindik ez diola erantzunik aurkitu irakurtzeko modu horri.

Profeziak eta esperimenduak

Aro digitalerako pentsatutako fikzio idatziak har ditzakeen norabideez aurreikuspen asko egin dira eta gehienak ez dira bete: Amazonek –gogoratzen karta-lagun yankiak aipatzen zidan sareko liburu-denda?– Kindle irakurgailua salgai jarri zuenean, zenbait guruk iragarri zuten nobelak hortik aurrera erabat aldatuko zirela, liburuen kopiak digitalak izango zirenez, paperaren mugak fini zirelako: idazleek istorio baten bertsio ugari publikatu ahalko zituzten, irakurleen iritzien arabera amaierak aldatu eta abar. Denboratxo bat badaramagu ebook-ekin elkarbizitzen eta ez dut uste profezia hori bete denik. Iragarri gabeko gauzak gertatzen ari dira ordea; adibidez, Kindle dela medio, Amazon argitaletxe konbentzionalei konpetentzia egiten ari dela azken urteetan –baita kalitatezkotzat jotzen den literaturaren esparruan ere: iaz alarmak piztu zituen Frantziako Renaudot sariko finalisten artean Amazonen publikatutako eleberri bat sartzeak–.

Beste gauza batzuk ere ederki aldatzen ari dira digitalizazioarengatik: begira audio-liburuak izaten ari diren arrakastari, adibidez. Badirudi fikzio idatzia hemendik aurrera ez zaigula begietatik bakarrik sartuko, sarea zerbait baldin bada esparru multimedia delako: testuak, audioak eta irudiak elkar gurutzatzeko modua bilatzen ari dira.

Istoria irakurleei dosifikatzeko moduak ere badu garrantzia, begira bestela Twitterren duela bi urteko udako egun arrunt batez gertatu zenari. Manuel Bartual komikigilearen txio batekin hasi zen dena: *“Oporretan nabil duela pare bat egunetik, hondartzatik gertu dagoen hotel batean. Dena ondo zebilen gauza arraroak gertatzen hasi diren arte”*. Txio horrekin zenbait egunez milaka lagun harrapatuta eduki

zituen haria hasi zuen, gutako askori aurretik ezagutzen ez genuen autofikzio eredu bat deskubrituz. Pertsona eta pertsonaiaren arteko marra lausotu zuen istorioak ohiko autofikzioek bezala. Nobedadea zera zen: istorioaren garapena zuzenean jarraitu zenezakeela. Twitterren bat-batekotasuna probestu zuen Bartualek suspentsea sortzeko; *“gertatzen ari da”*, esaten zenion zure buruari irakurri bitartean, eta, kontakizuna zenbait orduz eteten zenean, hurrengo txioa noiz publikatuko zain geratzen zinen botika falta zaion gaixoa bezala.

Liburua eta sare soziala aldi berean

Aldebikotasuna ere kontuan hartzeko moduko ildoak izan daiteke literatura digitalean. Wattpad plataformak, adibidez, hori eskaintzen du: literatura eta 2.0 webaren logika uztartzen ditu. Proiektua garatu dutenek ulertu dute sarean hautua ez dela irakurle ala idazle izan, eremu digitalak erabat normaldu dituela bi norabideko harremanak. Wattpaden arkitekturak horri erantzuten dio: idazkurleen ataria da, bertan mundu osoko erabiltzaileek, nagusiki gazteek, euren lanak publikatzen dituzte eta besteenak irakurri. Datu batzuk fenomenoaren garrantzia ikusteko: 2006an sortu zen plataforma hau eta aurtengo maiatzean 70 milioi erabiltzaile zeuzkan mundu osoan; 50 hizkuntza baino gehiagotan erabil daiteke eta egunero 500.000 istorio berri igotzen dituzte erabiltzaileak. Gailu mugikorretan funtzionatzeko pentsatua, sare soziala, liburutegia eta argitaratze-gunea da aldi berean. Baliteke XXI. mende hasierako gazte literaturazaleen premietara orain arte hobekien egokitu den tresna izatea.

Eta bai, bertan gazte euskaldunak ere ari dira euren istorioak argitaratzen: bilaketa azkar bat eginda, II.

Mundu Gerran girotutako SOS istorioa, 00-80 zientzia fikziozko kontakizuna edo Nere azkeneko astearen oroitzapenak amodiozko kontakizuna aurkitu ditut, adibidez.

Beste aplikazio batzuk ere ari dira fikzioaren aldeko apustua egiten, Snapchat mezularitza-sistema adibidez. Gazte askoren lehen mezularitza-tresna izan ondoren, Instagramen aurkako bataila galtzen hasia zen aplikazio hori eta egoerari buelta eman nahian Hooked izeneko beste plataforma batekin bat egin zuen iaz. Helburua: mugikorretan irakurtzeko pentsatutako zientzia-fikziozko istorioak zabaltzen hastea. Dark Matter izenekoarekin abiatu zuten proiektu honen berezitasuna da fikzioa testu-mezu bidez eraikitzen direla. Alegia, liburu konbentzional batean nekez ikusiko duzun baina gure eguneroko bizitzetan oso arrunta bihurtu den formatu batean.

Genero-literaturaren eremua

Nagusiki publiko gaztea erakartzen duten aplikazio horietan pixka bat ibili ondoren, deigarria egiten da genero-literaturak daukan protagonismoa. Wattpaden irakurtzeko zerbaiten bila hasten zarenean, istorio motaren araberrako sailkapen bat erabil dezakezu. Honakoak agertzen dira, besteak beste: ekintza, abentura, zientzia fikzioa, fan-fikzioa, fantasia, otso-gizonak, misterioa, paranormala... “Fikzio orokorra” edo “ez-fikzioa” ere aukeratu ditzakezu, noski, baina badirudi plataformaren garatzaileek aukera horiek jarri dituztela 35 urteko norbait kuxkuxean sartzen denean zerbait ulertu dezan.

Bereziki deigarria da sarerako pentsatutako literaturaren kasuan fan-fikzioaren fenomenoak: irakurle gazteek atsegin dituzten pertsonaiak erabiltzen dituzte istorio propioak sortzeko –izan Harry Potter sagakoak, Naruto-koak edo Go!azen-ekoak–, eta, sarearen aurretik ere horrelako lanak existitzen ziren arren, Interneti esker ikaragarri ugartu dira, istorioak digitalizatzen direnean, musikarekin gertatzen den moduan, remixak, mashupak eta mota guztietako nahasketak agertzen hasteko aukera multiplikatu egiten delako.

Kontu hauek guztiek –eta daukagun adina edukitzeagatik segur aski eskapatzen zaizkigun beste askok– literaturari buruz gaur egun nagusi den kontzeptua aldatuko dute. Baina tira, literatura beti ari da aldatzen. Inportanteena ez da paperean edo pantailan irakurtzen eta idazten den, ematen duen plazer konparaezina baizik.

BI MAHAI INGURU

Mahai-inguru bakarra izan behar zuena, azkenean bi bilakatu ziren. Gazteak nola iristen diren literaturara eta etorkizunean nola irits daitezkeen, horra hor pausatu genituen galderak.

Esan gabe doa literaturaz ari garenean denok “euskal” izenondoa dugula buruan, baina ondo aski dakigula beste hizkuntzetan ekoizitako literaturaz ere (edo, batez ere) elikatzen direla gazteak, gaur inoiz baino gehiago, gaztelania eta frantses ahalguztidunei ingeles are boteretsuagoa gehitu baitzaie euskarari itzal egitera.

Jendaurrean antolatu nahi genuen mahai-inguru bat, eta eskola bateko ikasleak baino entzule hobeagorik ez zegokeela pentsatu genuen. Horregatik, Miren Billelabeitiak Ramon Saizarbitoriaren Lili eta biok liburuaren inguruan egindakoa gogoan izanda, harengana jo genuen.

Oraingoan, bestelako molde bat proposatu genion: ikasturtean landuko zituzten egileetako batzuk haien obren aurretik ezagutu eta haiei galderak pausatzeko aukera izango zuten ikasleek. Horrela, Mungiako Institutuko ikasleek Uxue Alberdi eta Imanol Epelde izan zituzten aurrean, haien hitzak entzuteko eta beraien galderak erantzuteko, Gotzon Barandiaran moderatzaile lanetan zutela.

Beste mahai-inguruan idazleak ez ezik, edizioarekin eta sustapenarekin zerikusia zutenak bildu nahi izan genituen, gaiari bestelako ikuspuntu batzuetatik heltzeko. Horrela, Usurbilgo Potxoene kultur etxean elkartu ziren Yolanda Arrieta idazlea, Xabier Mendiguren editore eta idazlea eta Intza Alkain literatur sustatzailea, Dorleta Kortazar ipuin-kontalariaren gidaritzapean.

Ondoko orrialdeotan duzue bi mahai-inguruek eman zigutena.

Aldizkaria amaitzeaz gurea, Irati Jimenezek gaiaren inguruan argibide politak ematen dituen R. L. Stevenson aipu bat oparitu zigun: *“Literatura entzutetik irakurtzerako urratsa izugarri handi eta arriskutsua da: askok entzule zirenean istorioek eragiten zieten plazera galtzen dute. Aurrerantzean begiekin baino ez dute irakurtzen, ez dute hitzen hotsa entzuten. Modu batez bigarren aldiz titia kenduko baliete bezala da. Hori baino lehen, jasotako guztia bestek hautatua zen: ozen irakurtzean beren musika ematen zieten haurtzaroko liburuei. Aurrerantzean bakardadean egin behar diote aurre tipografia isil eta espresiorik gabekoari. Irakurgaien hautua ere beren esku hutsetan dagoelarik.”*

BEHIN BATEAN BAZEN... GAZTE BAT LIBURU BAT IRAKURTZEN

GAZTEAK ETA LITERATURA · MAHAI-INGURUA

YOLANDA
ARRIETA
MALAXETXEBARRIA.

Idazlea, sortzailea, ipuin kontalaria, aholkularia, bitartekaria. Ikasketaz irakasle, antzerkia eta kultur eta gizarte antropologia egin ditu. Gustuko du hitza, eta horregatik denetarik egiten du berarekin: idatzi, irakurri, kontatu, kantatu, irudiekin lotu, musikarekin ezkondu, berria asmatu... Idazketa sortzailearen tailerrak ematen ditu, literatura sustatzeko guraso eta irakasleekin aritzen da. Idazle eta artikulgile.

INTZA
ALKAIN
IBARGUREN.

Literatura sustatzailea, aktorea, ipuin kontalaria. Haur Hezkuntzako Irakasletza titulua du (EHU). GRETEL Nazioarteko Masterra du egina, Liburuak eta Haur eta Gazte Literaturari buruzkoa. Aisia eta denbora librean aritu da lanean hezitzaile moduan. Arte Eszenikoa ere ikasi du eta haurrei tailerrak ematen aritzen da. Galtzagorri Elkartearen bitartez irakurzaletasuna sustatzeko lantegiak ematen ditu ikastetxeetan.

Usurbilgo Potxoene kultur etxean, mahai-inguruan bildu genituen Yolanda Arrieta idazlea, Xabier Mendiguren idazle eta editorea eta Intza Alkain literatura sustatzailea, gai-jartzaile Dorleta Kortazar ipuin-kontalaria zutela.

Nola jasotzen dute gazteek literatura? Hain gutxi irakurtzen dute gazteek? Zergatik? Zergatik da garrantzitsua irakurtzea? Horrelako kezak genituen hizketan jarri aurretik...

XABIER
MENDIGUREN
ELIZEGI.

Idazle eta editorea. Euskal filologiako ikasketak egin zituen Gasteizen. Gaztea zela hasi zen argitaratzen. Denetik idatzi du: haur eta gazte literatura, ipuinak, nobelak, antzerkia... Egun Elkar argitaletxeko editore da.

DORLETA
KORTAZAR
ALKOZ.

Ikasketaz gizarte hezitzailea eta gizarte eta kultur animatzailea. Gazteria alorrean dihardu lanean azken 23 urteetan. Ipuin kontalaria ere bada, haur-errentzako, nerabeentzako eta helduentzako saioak ditu.

argazkia: Kepa Matxain

Zer egin behar da gazteen irakurzaletasuna sustatzeko?

Gaztetxoekin gauza asko egiten da irakurzaletasuna bultzatzeko, gurasoek ere badute arreta hori. Baina aurrera egin ahala presa sartzen zaigu eta ahalegin hori galdu egiten da. Nola ikusten duzue?

Alkain: Bitartekaritzaren presentzia da aldatzen dena. Haurrak direnean literaturan helduen presentzia dago. Beren kabuz egiteko zeregina bihurtzen denean, hasten da galtzen zaletasuna. Bitartekaritza gabe galduta bezala daude. Zailtasunak sortzen dira deskodetzeko, ulertzeko...

Orokorra dela esan liteke. Gurasoek ere uzten diote arreta jartzeari, haurrek irakurtzen ikasi ahala: ez diegu liburuak aukeratzeko laguntzen...

Alkain: Txikiekin bada aukera irakurri eta hitz egiteko. Beranduago ez da espaziorik eskaintzen, istorioaz hitz egin eta partekatzen.

Arrieta: Giroa ere behar da. Haur txikiekin errazago da. Nagusitzen hasten diren heinean, irakurketa betebeharrak moduan ikusten da. Ikasi egin behar da irakurtzen eta

ez zaio ematen, edo ez da asmatu ematen, irakurketari beste erritmo batez jarraitzeko aukera. Libre irakurtzeko denbora eta gunea behar dira. Irakurketak kontzentrazioa eskatzen du, norbera bere buruarekin egotea. Kontzentrazio gunea sortu behar dugu. Irakurketa, lehen, intimoa zen; orain, intimitate hori sozializatu egin behar da: sortu behar da eskoletan lekua eta denbora irakurtzeko, irakurri duguna partekatzen, mintzodromoen moduko zerbait, irakurketa ozenak egiteko... Liburuak bizitu egin behar dugu, liburuak eskatzen duen tonuan irakurtzeko. Baina, eskolatik kanpo, gurasoekin ere bai. Irakasle askok ez dakite sortzaileok zer egiten ari garen. Interneten garaian dena bizkor-bizkor egiten da, baina irakurketa ezin da bizkor egin; hasieran behintzat. Bitartekaritza, guneak eta denbora behar dira. Eta hitzari ahotsa ematea berriro: kontatu, kantatu, komentatu, ozen irakurri, antzeztu.

Gizarte honetan, denbora-galtze moduan ulertzen den gauza bat balioan jartzea eskatzen ari gara.

Alkain: DBHkoei planteatzen diedanean ahozkotasuna eta ipuinak kontatzea, irakasleen jarrera ezkorra da, ez zaie gustatzen. Arrotza egiten zaie. DBHko gela batean album ilustratu bat irakur daitekeela planteatzea arrotza zaie, mahaiak kendu, lurrean eseri... hori dena egin behar baita. Baina inguruak ez du laguntzen.

argazkia: Kepa Matxain

Bitartekaritza, guneak eta denbora behar dira. Eta hitzari ahotsa ematea: kontatu, kantatu, komentatu, ozen irakurri, antzeztu

Yolanda Arrieta

Album ilustratu bat DBHko gela batean irakur daitekeela planteatzea arrotza zaie, mahaiak kendu, lurrean eseri... hori dena egin behar baita

Intza Alkain

Arrieta: Testu zailen aurrean ere gertatzen da. Zaila bada, “ezin da” hori esaten dute. Erronka moduan hartu beharko genuke. Lehen, liburuak zailak ziren, nik alfabetatu egin behar izan nuen, eta erakutsi egin zidaten. Iban Zalduak ere esan zuen Ortizadar-en: zaila bada landu egin behar dugu. Baina hiztegia, pertsonaien konplexutasuna eta gauza horiek denak lantzeko interneteko abiaduran ezin da. Beste erritmo bat eskatzen du konplexutasunak.

Mendiguren: Kontraesanean bizi gara. Umea txikia denean, denok asunituta dugu irakurtzen ikasi behar duela. Eta testuak ematen dizkiegu. Derrigorrez ikasi duten hori plazer ere izan daitekeela sinesten dugu, kantak igarkizunak, aho-korapiloak... Ahal den guztia ematen diegu. Une batetik aurrera, ikasi beharrekoa ikasi dutela kontsideratzen dugu, eta hortik aurrera nahi dugu gazte horiek jarrai dezaten beren kabuz. Baina politenak eta erakargarrienak sortzen asmatzen ez dugulako, edo gizarteak zailtasunak jartzen dizkiolako, edo lehiakide asko dituelako, kontua da ez dugula asmatzen gaztetxoek beren kabuz jarrai dezaten, irakurketa haien zaletasuna izan dadin. Zer egin?

Arrieta: Iruditzen zait, orokorki, oinarriak berreskuratu behar ditugula, eta oinarrian irakurtzen ikastea dago. Jakintsuago, libreago eta kritikoago egiten gaitu irakurtzeak. Ez da liburu bat edo testu bat, sistema oso bat jarri behar dugu martxan: denbora eman irakurtzeko, lekuak atondu irakurketa librea egiteko...

Haurretan gauza asko egiten da, askotan dago hilean behin saioa liburutegietan, sorkuntza tailerrak helduentzat.... Baina bitarte horretan? Lehiaketak, booktuberrak...

Alkain: Eskola orduetan egin beharrekoa da. DBHn ere irakasleak istorioak ozen irakurtzea, klabea da. Plazerera iristeko plan ona da. Benetan zaletzeko istorioak jaso behar dituzte. Horretan gehien egin dezaketen bitartekariak eskolan ikusten ditut.

Arrieta: Eskolatik kanpo ez dakit nola. Gauza asko egiten da, baina oso artifizial gelditzen da, lehenago egin ez baduzu. Jendea trebatu egin behar da, eta jende trebatu hori eskolara eraman, irakasle askok ez dakitelako oso ondo zer dagoen edota zer ari garen egiten, gazte literaturan. Irakasle Eskolan ere Haur eta Gazte Literaturak bere ikasgai propioa behar luke.

Literatura (euskaraz) irakurtzen duten gazteak rara avis al dira?

Esaten dugu gazteek ez dutela irakurtzen. Mantra moduan hartzen dugula ematen du, baina hala da?

Mendiguren: Gaur egun inoiz baino gehiago irakurtzen dute, eta askok, helduek baino gehiago. Igual perezko irakurketa luzea ez, baina pantailan... Sortzen eta irakurtzen etengabe ari dira. Besterik da irakurtzen duten hori literatura den edo ez den.

Alkain: Nerabeek asko irakurtzen dute, baina ez liburu formatuan. Beste literatur moldeetan dabilta. Narratiba moldeak telesailetan, ikus-entzunezkoetan... Molde horietatik jasotzen dituzte istorioak. Batzuetan literaturaren sorburuetara goazela iruditzen zait, bat-batekora, zuzenera, booktuber figura... Liburutik harago doaz.

Horrek balio du literaturara erakartzeko?

Mendiguren: MacLuhan-ek iragarri zuen Gutenberg galaxia amaitzera zihoala. Lehen, literaturaren plazer ahozkoa zen, irakurri egiten zuen batek denentzat ozenki. Aldea globalera gindoazela eta ahozkoagoak izango zirela esan zuen; eta neurri batean asmatu du. Ezin dugu apokaliptiko izan. Formatu batzuk ahituko dira, baina ez dakigu zeintzuk diren. Liburuak? Ez dakigu zer iraupen izango duen, ezin jakin. Literaturak iraungo du, modu batera edo bestera. Beti izango dugu istorioak kontatzeko eta entzuteko beharra. Telesailak narratiba egiten dute. Kantek ere poesia dakarte. Lirika eta narratiba etengabe ditugu, baina moldeak aldatzen dira.

Arrieta: Erritmoak aldatzen dira. Irakurketaren alde egiteko, gauza bat nabarmenduko nuke, irakurtzean zuk jartzen duzu abiadura, eta hor zoaz barneratzen eta hausnartzen. Liburuak dakarren bakarkako irakurketa horrek libreago egiten gaitu. Kezkatzen nau hori galduko ote dugun. Badira gazte batzuk guk baino

Une batetik aurrera, ikasi beharrekoa ikasi dutela kontsideratzen dugu, eta hortik aurrera nahi dugu gazte horiek jarrai dezaten beren kabuz. Kontua da ez dugula asmatzen gaztetxoek beren kabuz jarrai dezaten, irakurketa haien zaletasuna izan dadin. Zer egin?

Xabier Mendiguren

gehiago irakurtzen dutenak. Urruzunotarrekin egiten dut tailerra eta hor gozamina da beraiekin lan egitea. Urruzunotarrak apartak dira, dudarik gabe, baina, orokorrean, masak arazoak dauzka, alegia, “masari” kosta egiten zaio testuak ulertzea irakurtzerakoan.

Irakurketa azkarrak dira. Oso denbora gutxian asko jasotzen dute, hiru pantailaren aurrean daude, baina literatura irakurtzeak geratzea dakar, denbora oparitzea. Gaur denbora harribitxia da. Eta gazteei hori eskatzea...

Arrieta: Balizko pertsona eta egoeretan jarri behar dugu geure burua. Ikaragarri kostatzen zaie ez dagoelako ohiturarik. Zaila zaie ulertzea gertaeraren aurrean agian ez dagoela errudunik, eragileak baizik. Testuingurua ulertzea kostatzen zaie. Honengatik erantzuten duela hau, ez gaizto edo ona delako. Konplexua da, ez da tuit batean sartzen.

Alkain: Estimulu gehiegi dute, baina hori ez da arrazoia. Klabeak ere ez dituzte, partekatze, ulertzeko, interpretatzeko. Espazioak horretarako sortu behar dira. Lagundu egin behar zaie. Tresnak emateko espazioak sortu behar dira. Tresnak hartzen hasten zarenean ulertzen duzu zer dakarren literaturak.

Mendiguren: Liburuaren alde, beste puntu bat: ez da bakarrik liburuak laguntzen duela izpiritu kritikoa sortzen. Gizartearen gorabeheren matizak ulertzen laguntzen du. Horrez gain, liburuak askoz demokratikoagoa da. Liburuak egitea telesail bat egitea baino

askoz merkeagoa da. Horrek berehalako eraginak ditu gurea bezalako hizkuntzetan. Ikus-entzunezkoak sortzea askoz konplikatuagoa da. Telebista badugu, baina edukiko ez bagenu bezala da, fikzioan ez duelako ekarpenik egiten.

Mimatzen ditugu gazteak?

Arrieta: Txikitan bai, beti bada liburuzaina edo irakasleren bat, borondate hutsez laguntzen dutenak. Unibertsitatean amaitzen dira saiakerak. Gazte asko, neskak batez ere, ikasle onak direnez, nota onak ateratzeko ahaleginean hasten dira, eta hor galtzen dira irakurketa-idazketa-sormenerako loturak.

Mendiguren: Nerabezaroan gero eta diferenteago bihurtzen gara, batzuek liburuarekin jarraitzen dute, helduen literaturara pausoa emango dute, beste batzuek ez dute ezer jakin nahi izango. Izaerak ere kontuan hartzekoak dira. Alferrik da pentsatzea gazteengan multzo homogeneo bat balitz bezala.

Kontrakoa gertatzen da ba: umetan aukeraketa libre da; nerabezaroan, irakurketa behartua da.

Alkain: Ahazten zaigu zaletasunaz ari garela, eta aukerakoa izan beharko lukeela. Batez ere nerabezaroan. Aukera izan beharko luke, ez obligazioa. Bestalde, behartzen ez baditugu, ez diegu tresnarik ematen.

Mendiguren: Neurri batean plazerezkoa izan behar du, baina txikitan irakasten den bezala, beste momentu

argazkia: Kepa Matxain

batean irakurtzen irakastea da gauza konplexuagoak erakustea. Denboran saltoak dituen nobela nolakoa den esplikatzea... Umeak euskal erreferentzia kulturalik gabe ari gara hazten askotan. Kulturarako balioko ez balu bezala, eta euskara lantzea aditz taulak ikastea balitz bezala.

Arrieta: Irakurketa ezin da modu bakarrean planteatu. Gaur egungo bizimoduak gauza askorekin funtzionatzen duelako. Asmatu beharko dira ebaluatzeke beste modu batzuk. Xabierrek esan duen ildotik, nik D titulua atera nuenean, deklinabidea, aditzak eta denak ikasi behar genituen baina baita historia eta literatura ere. Ikuspegi osoagoa zen.

Alkain: Irakasleak arduratuta ikusten dituzu. Helburuak bete behar dituzte eta une berean plazeretik joan nahi dute; eta, azkenean, ez dakite nondik joan. Osagarri izan behar dute. Ariketak egin daitezke liburuekin, baina istorioak oparitan eskaini ere bai. Batetik liburua nola ulertu eta bestetik plazera eman.

Eskaintzen diegu gustukorik?

Mendiguren: Ez da erraza hori esatea. Esaten digute zer den funtzionatzen duena beste hizkuntzetan. Hego Euskal Herrian gaztelaniaz liburu potoloak irakurtzen dituzte. Lehen, magia eta fantasiakoak; gaur, badiardi istorio sentimental erotikoak direla gehiago. Baina edonola ere, totxoak. Euskaraz antzeko zerbait eginda, ez luke arrakastarik izango. Ezin da mimetikoki jokatu. Gustua egiteko indarra egiten da. Euskaraz ez dugu indar biderkatzailerik.

Nola hautatzen dira erreferenteak? Guk nola hautatzen ditugu? Euskaraz sortuek arazo handiak dituzte.

Mendiguren: Kultura mila tokitatik elikatzen da. Munduak ez du oro har euskaraz funtzionatzen. Zenbat eta gehiago zabaldu begirada, orduan eta gutxiago. Jarrera konprometitua behar da, eta transmititu, eta hori eskolak egin behar du, beste tresnarik ez dugulako. Herria, hizkuntza eta kultura.

Heldu batzuek badute kontzientzia.

Mendiguren: Gure errua da ez ematea horri garrantzia. Euskaraz ikastea ez da nahikoa. Kultura ere behar da. Arrieta: Oso praktikoa bihurtzen dira. Euskarak zer emango dit? Hori ere euskaraz badagoela agertu egin beharko da. ETB1 jarri eta atzeraka ematen du. Euskaraz bibratu dezakezu. Liburuak euskarari lotuta doaz. Mundu oso bat ekarri eta berregin behar dugu, euskaraz ere funtziona dezaketela esan behar da edota sentiarazi behar da.

argazkia: Kepa Matxain

Denetarik irakur dezakete gazteek edo haientzako beren beregi sortutako literatura berezia behar da?

Mendiguren: Denetik eskaini behar zaie. Gero norberak erabakiko du. Askatasunean sinetsi behar dugu. Prestatu behar ditugu konplexutasuna deskodetzeko eta gero haiek egin dezatela aukeraketa.

Arrieta: Libre irakurtzeko lekuak eta denbora jarriko bagenitu, hor izango genuke.

Alkain: Euskarri desberdinetan.

Arrieta: Gazte literatura konstruktua bat dela esaten da, baina niri ez zait berez hori txarra iruditzen. Nerabezaroa ere konstruktua bat da. Hor daude komikiak ere. Gaur egun daudenak oso onak dira, ari dira lanean horien egileak ere.

Alkain: Gazte literaturaz eman diren definizioetatik esaldi bat dut buruan iltzatuta, Imanol Mercerorena: irakurlea mugiarazten duena, mugarik jarri gabe. Ez da sailkatze kontua, denetik eskaintzea baizik.

Arrieta: Ahantzi zaigu esatea DBHko geletan ez dagoela liburutegirik. Ez badago, nola?

Eta etxean ere ez badute?

Arrieta: Liburutegian...

Mendiguren: Zoritxarrez, estimazio soziala, liburua-rena eta irakurketarena, oso apala da. Orain esaten dute, liburua erosi? Hamar euro dira!... Liburuaren balio soziala beherantz doa, irakurle talde asko dago, liburutegian biltzen dira, ongi da, liburutegi publiko guztietan eskatzen dute liburua, bizitza aberasten dizula iruditzen bazaizu, ez dago joko kanpo erostea. Hamabost euro dirua da, baina gauez ateratzen bazara, bi gintonic beste horrenbeste da ia.

Alkain: Beste klabe bat genero diferenteetara irekitzea da. Narrazioa bidaltzen zaie irakurtzeko, baina aukera zabala dago, irudiz betetakoak ematea ere klabe bat da.

Arrieta: Poesia ere bada, hasieran barre egiten dute, jiji jaja, baina azkenerako gustatu egiten zaie. Asmatu egin behar da. Alegia, modu berriak frogatu. Eta hitzari ahotsa eman.

Jendea trebatu egin behar da, eta jende trebatu hori eskolara eraman, irakasle askok ez dakitelako oso ondo zer dagoen edota zer ari garen egiten, gazte literaturan

Yolanda Arrieta

Gaur egun inoiz baino gehiago irakurtzen dute, eta askok, helduek baino gehiago. Igual paperezko irakurketa luzea ez, baina pantailan... Sortzen eta irakurtzen etengabe ari dira. Besterik da irakurtzen duten hori literatura den edo ez den

Xabier Mendiguren

“ZERGATIK HASI ZINETEN IDAZTEN?”

ENKONTRU LITERARIOA

Hitzorduaren eguna: urriak 23, asteazkena.

Lekua: Mungiako Institutua.

Helburua: literaturagile eta gazte literaturazaleen arteko enkontrua.

Antolatzea ez zen gauza makala izan. Getariatik, Zarautzik, Auriztik, Donostiatik, Hendaiatik eta Larrabetzutik abiatu ginen Mungiara. Ekialdekoak auto bakarrean: atzealdean, ikasleen aurrean arituko ziren Uxue Alberdi eta Imanol Epelde eta lekukotza grafikoa hartzearen ardura izan zuen Kepa Matxain. Gidari, Idazle Elkarteko lehendakari Garbiñe Ubeda, eta kopiloto, Mikel Antza. Mungian bertan elkartu ziren Gotzon Barandiaran idazle eta aurkezle lanak egin behar zituenarekin.

Zain zuten kontaktua: Miren Billelabeitia irakaslea. Bera izan zen ekitaldiaren antolaketaren alma mater-a. 2017an, Saizarbitoriaren Lili eta biok eleberria oinarri hartuta DBH4ko ikasleak Aitita-amamen guda zibila idaztera akuilatu zituen, eta, horregatik, literaturaren aldeko ekosistema egoki bat aurkituko genuela sumatzen genuen. Hala izan zen: literaturagile eta literaturazale gazteen arteko enkontru pozgarri eta asebetegarria gertatu zen.

argazkia: Kepa Matxain

UXUE
ALBERDI

Ez du Twitter konturik, ez Instagramik, ez Grindr, ez Tinder, ez ezer; literaturazale amorratua da. Bere burua aurkezteko, “Dakizkidan eta ez dakizkidan gauzen inbentarioa” izeneko testua irakurri zien ikasleei.

IMANOL
EPELDE

Vlogaria, hitzekin eta irudiekin osatzen duen 27 zapataizeneko vlogadu. Ikus-entzu-nezkoetan astero aritzen da, gero eta gehiago kontsumituko dena ikus-entzunezkoa izango dela uste duelako. Euskal literaturakoklasiko batzuk kantatuz eta rapeatuz eman zituen bere vlogean.

GOTZON
BARANDIARAN

Idazlea, musikaria, kultur sustatzailea eta guraso da.

Barandiaran: Gazteok literaturarekiko duzen harremana nahi genuke jaso, nola bizi duzen, zer eskatzen diozuen literaturari, nola gustatuko litzaizuekeen lantzea klaseetan, indibiduala ala kolektiboa den literaturaren lanketa... Batez ere, zuen iritzia da jakin nahi duguna. Ez zarete entzule pasibo bezala etorri, zirikatuko zaituztegu, zuek iritzia emateko.

Ondoren, Uxue Alberdik eta Imanol Epeldek, bertsolarien antzera zutik jarrita, beren buruak aurkeztu zituzten.

Barandiaran: Galderak badituzue?

16 urteko ikasle bat: Zergatik hasi zineten idazten?

Alberdi: Ez dakit. Idazten hasi nintzen, zuek denok bezala, eskolan aginduta. Ordutik, idazketa, umetan, nire buruarekin bakea egiteko eta gauzak espresatzeko modua zen. Nik egunerokoak idazten nituen, baina oso txikitatik bertso-paperak ere idazten nituen. Saia-tzen nintzen esan beharrekoa ahalik eta ederren esaten. Gainera, nire iritzia ordenatzeko idazketa erabiltzen nuen. Lagunekin eztabaida izaten banuen, sumatzen nuen hori zorrozten ematen nuen denbora. 14 urte-ekin, nire idatziak lagunei irakurri eta erreakzionatu egiten zutela ikusten nuen, horrek niri ere zerbait eragiten zidan eta hori izan zen hasiera.

argazkiak: Kepa Matxain

Barandiaran: Idazten hasi aurretik, irakurtzen hasten gara. Eskolan, baina gero, jarraitu egiten dugu, zergatik zuen hautuz? Zer ematen dizu horrek?

Epelde: Plazera delako. Ia gehienetan nobelarekin lotzen dugu irakurketa. Baina etengabe irakurtzen dugu, besteak beste, besteak nola dauden jakiteko, gu kokatzeko munduan, disfrutatzeko. Zergatik hasi nintzen idazten? Gustuko nuelako, eta bizitza ordenatzeko. Gero publikatu nahi izan nuen. Horrek ematen duelako idazle izaera. Neure buruari esan nion, “zergatik egon zain?”. Blog bat edukita... Hor plaza badut, hor nahi dudana kontatzeko, ipuinak idazteko... idazten ikasteko entrenamendu bakarra dago, irakurri.

Alberdi: Liburua nire paisaiaren parte izan da. Liburu denda du amak, eta aita euskara irakaslea izan da. Niretzat oso etxeak ziren liburuak. Idaztea eta irakurtzea, babeslekua, etxea eta aita da. Oroitzapena dudaretik, gauero irakurtzen zigun zerbait nebari eta bioi, eta bertsoak abesten zizkigun. Aitarekin egoteko momentua zen. Bertso zaharrak kantatzean istorioak zeuden eta hizkuntza. Deskubritzea espresatu ditzakegula gauzak modu ederrean. Lagun-taldean ez nuen askorik partekatzen, baina unibertsitatean, beste batzuek ere antzeko bizipenak bizi izan zituztela konturatu nintzen. Gai horiek normalak bihurtu ziren bat-batean. Denok ukitzen gaitu literaturak, denok ditugu-eta istorioak.

Epelde: Gurasoek ez zidaten irakurtzen, eskolan emandakoa ez zitzaidan gustatzen. Baina bazen zer

edo zer esaten zidana irakurri zaleek zerbait deskubritzen zutela nik galtzen nuen. Zarauzko liburutegira joan eta ausaz hautatu nuen liburu bat, eta nire kabuz literaturaz zaletu nintzen 17-18 urte nituenean. Bazelako zer edo zer liburu bakoitzaren atzean.

Barandiaran: Horrek ematen du plazera?

Epelde: Plazera baino, intriga. Gaiak beti dira antzekoak, maitasuna, heriotza, gai potolo batzuk badira, baina bakoitzak nola kontatzen duen, hori da interesgarria eta intrigantea.

Alberdi: Gure garaian ez zegoen pornorik, sexualitatea literatura bidez deskubritu genuen. Lapurtzen nizekien gurasoei eta irakurtzen nituen bizitzen hasi berri nintzen horretaz gehiago ikasi nahian. Literatura oso intimoa da, liburuaren azala ikusten ez bada behintzat, sozializatzeko gogoia izan dezakezu, baina irakurri duzun hori zuk bakarrik irakurtzen ahal duzu.

Barandiaran: Irakurtzen duzue literaturarik?

Ikasle askok: Bai.

Barandiaran: Euskaraz?

Ikasle gutxik: Bai.

Ikasle batek: Nobelak erraz ulertzen dira. Poemak zailagoak dira, gauzek bigarren zentzua dutelako.

Barandiaran: Zer eskatzen diozue liburuari?

15 urteko ikasle bat: Misterioa, intriga, harritzea...

Ikasle bat: Fantasia irakurtzea gustatzen zait, mun-

argazkiak: Kepa Matxain

Informazioaren aroan ez al da zaila literatura aurrera eramatea? Netflix, filmak, musika..., hainbeste gauza dagoz, ezin zentratu gauza bakarrean. Pasa al daiteke On Kixote irakurtzen bi hilabete?

16 urteko ikasle bat

Nobela baten esaldi bat dut gogoan, “legea haustea gustatzen zitzaigun, baina hori legea berrizteko egiten genuen”. Hausnarketa horiek gustuko ditut

Ikasle bat

duan ez dauden gauzak.

13 urteko ikasle bat: Abenturak. Misterio puntua du eta gehiago sartzen naiz liburuan.

Billelabeitia: Fantasia irakurtzean, zer?

12 urteko ikasle bat: El señor de los anillos, Harry Potter, denak.

Barandiaran: Gehienbat erdaraz, zergatik?

Ikasle bat: Errazago egiten delako.

15 urteko ikasle bat: Euskarazko oso gutxi izan ditut gustuko. Izekok erosten dizkit, baina gaztelaniaz eta euskaraz ezberdin kontatzen da. Denetarik irakurtzen dut. Nobela beltzak gustatzen zaizkit, eta fantasia-zkoak.

Alberdi: Eta itzulpenak? Itzulpen oso onak daude.

Billelabeitia: Harry Potter agortuta dago euskaraz.

16 urteko ikasle bat: Saiatu nintzen Huxleyren Bai mundu berria irakurtzen. Distopiak gustatzen zaizkit, baina hasi eta utzi nuen, hizkera ez zitzaidan sartzen. Superkonplexua zen.

Alberdi: Badira itzulpen oso onak.

Barandiaran: Zer diozue eskolan irakurtzen duzuenari buruz?

15 urteko ikasle bat: Batzuk besteak baina hobeto, baina orokorrean oso ondo.

12 urteko ikasle bat: Ezekiel ez zait asko gustatzen.

argazkiak: Kepa Matxain

13 urteko ikasle bat: La chica que patina y el tonto que la quiere ez zait asko gustatzen.

Barandiaran: Nola lantzen duzue irakurritakoa?

13 urteko ikasle bat: Tertulia moduan. Bakoitzak gustuko duen puska komentatzen du.

Alberdi: Beti liburuak komentatzen dituzue? Pieza laburragoak ere badira.

Epelde: Esaera zahar bat, Instagrameko post bat... Billelabeitia: Angel Erroren poema bat irakurri dugu gaur.

16 urteko ikasle bat: Literaturan pasarte bat hartu eta landu egiten dugu.

13 urteko ikasle bat: Nire ustez, teorian oso polita, baina praktikan, zuk egin tertulia eta gero nota izaten da.

15 urteko ikasle bat: Hitz egin bost minutuz, eta ez baduzu egiten, kate.

15 urteko ikasle bat: Hori irakaslearen arabera.

13 urteko ikasle bat: Lenguako irakasleak egin zigun Historia amaiezinari buruko lan oso berezia, oso interesgarria iruditu zitzaidan liburuari engantxateko, pertsonaiei buruzkoa zen, pertsonak nolakoak garen ikusteko.

Barandiaran: Eta eskolatik kanpo?

12 urteko ikasle bat: Lagunen artean hitz egiten dugu,

liburua gustatu bazaigu, bestela ez.

17 urteko ikasle bat: Pelikulekin egiten dugu.

Alberdi: Badago liburu edo kanta inportanterik zuentzat?

Ikasle bat: Nik irakurri dut Invisible eta hitz egiten du pertsonaiari buruz, izenik esan gabe, baina ez duzu ezagutzen, negar egiten duzu eta hori gustatzen zait.

Ikasle bat: Nobela baten esaldi bat dut gogoan, "legea haustea gustatzen zitzaigun, baina hori legea berrizteko egiten genuen". Hausnarketa horiek gustuko ditut.

15 urteko ikasle bat: Si es amor no duele, amak utzi zidan, feminismoari buruz, eta oso ona iruditu zitzaidan, matxismoaz-eta, edozein egunetan gertatzen ahal zaigu. Saiakera da eta istorioak kontatzen ditu, 12 urte dituen neska bat mutil lagun batekin hasi, hasieran ongi eta gero okertzen doa...

Ikasle bat: Telebistan harreman oso toxikoak daude, edo erromantizatuta, horrelako gauzak... liburu hauek asko laguntzen dute.

Ikasle bat: Gorputzarekiko jarreraz ere erakusten du. Instagramen dena da markako arropa eta azkenean nahiz eta horren inguruko liburuak irakurri, barneratu egiten duzu eta zaila da aurrera egitea. Eragin handia du horrek. Literaturak asko laguntzen du zentzu horretan.

Barandiaran: Literatura, mugikorraren aroan. Nire lagunak serieei lotuta daude. Nik aukeratu egin behar, dena ezin egin, literatura edo serieak, eta literatura hautatzen dut...

17 urteko ikasle bat: Liburua zinemara eramandakoa okerragoa da, edo hobetzen du?

Alberdi: Normalean, nobela zinemara eramanda, gauza asko galtzen dira. Errazago litzateke ipuin edo poema batetik abiatuta. Uste dut oso serie onak badaudela.

Epelde: Post batean, idatzi nuen horretaz, bost liburu on pelikula txar bihurtuak. Baina alderantziz ere gertatzen da. Batzuetan hoberako da. Bi lengoia dira, eta biak onak.

Alberdi: Obabakoak irakurri aurretik filma ikusi nuen. Filma ez zitzaidan apartekoa iruditu, baina liburua oso ona. Laranja mekanikoarekin gertatu zitzaidan, filma ere ikusia nuela lehenagotik eta irudiak oso finkatuta nituela, eta horrek galarazi egiten zidala irakurketa. Liburuan zuk erabakitzen duzu zer ikusten duzun eta nola. Filmean ez. Ahatei bezala, galkan ematen dizute.

17 urteko ikasle bat: Baina idazle asko ezagun egin dira beren liburuarekin filmak egin dituztelako.

16 urteko ikasle bat: Zuen liburuetatik filma egin nahiko balitz, zer esango zenukete?

Alberdi: Egin dezatela nahi dutena nire lanekin. Nik orain ez nuke egingo gidoia, baina bestek egitekoa bada, egin dezatela nahi dutena.

Ikasle bat: Nik uste dut idatzi duzun zerbait filmatzeak ilusioa egin behar duela, baina agian emaitza ez dela zuk nahi zenuena.

16 urteko ikasle bat: Nondik ateratzen duzue inspirazioa pertsonaia sortzeko?

Alberdi: Liburuaren arabera. Lanketa bat da. Pertsonaia noraino sakondu dezakezun, bost orri dituzun edo nobela osoa duzun. Denbora eman behar zaie pertsonaiei idazten hasi aurretik. Oso toki diferentetatik hasi zaitezke liburuaren pentsatzen. Batzuetan gaia da. Bakoitzak bere moduak ditu, fitxak egin ditzakezu, badira nobela aurrez oso ondo pentsatuak, eta badira intuizio batekin abiatzen direnak.

16 urteko ikasle bat: Informazioaren aroan ez al da zaila literatura aurrera eramatea? Netflix, filmak, musika..., hainbeste gauza dagoz, ezin zentratu gauza bakarrean. Pasa al daiteke On Kixote irakurtzen bi hilabete?

Epelde: Ni idazle naiz baina ez nobela idazle. Idazle izan zaitezke oso modu diferentetan. Blogak-eta, bai, antzerkia egitea gustatzen zait... Norberak bere burua ezagutzea litzateke onena, zerk motibatzen gaituen, zer ekarpen egin nahi genukeen, eta hor jo eta su. Ikusi, ikasi, eta gero zuk zure produkzioa egin, saiatur zure nortasuna ematen. Batzuetan asmatzen da, bestetan ez... Hor dago jokia.

Euskarazko oso gutxi izan ditut gustuko. Gaztelaniaz eta euskaraz ezberdin kontatzen da. Denetarik irakurtzen dut. Nobela beltzak gustatzen zaizkit, eta fantasiakoak

15 urteko ikasle bat

Nobelak erraz ulertzen dira. Poemak zailagoak dira, gauzek bigarren zentzua dutelako

Ikasle bat

Alberdi: Nik, idazteko, zarata jaitsi behar diot munduari. Facebook kendu nuen, nahi gabe zarata sartzen zelako, nahiago nuen nik bilatu. Zuk sortzen duzue, ematen du sarean ez bazaude ez zarela inor. Oreak behar da, hor jartzen duzun indarra beste zerbaiti kendu behar diozula kontuan hartu. Bertsolari bezala ere berdintsu. Gaurkotasanari lotuta egon behar duzu, baina nik oso gutxi irakurtzen dut egunkaria. Iritziak, kultura, Argia, eta kito. Aldarrikatzen dut bertsolaritza hori. Erritmo diferente asko daude, eta bakoitzak berea landu behar du...

Barandiaran: Bukatu behar dugu, ordua joan zaigu. Amaitzeko zuen iritziak bildu nahi genituzke.

Ikasleen onespenei orokorreko adierazpenen arteko esaldi batzuk: Gustatu zait, besteen ikuspuntua entzutea. Gustatu zait bi hizlarien arteko desberdintasuna. Gustatu zait ez dela hitzaldi arrunta izan, guk ere parte hartu dugu eta hori gauza berri bat da eta guretzat ona.

Alberdi: Gaurkoa izan da, lehen aldiz, bertso-eskoleatik kanpo, zuen adineko jendearekin benetako komunikazioa sentitu dudana, eta gustura jarraituko nuke zuekin galde-erantzunetan.

Epelde: Oso gustura egon naiz, eta gustura ikusiko nituzke zuen lanak aurrerantzean. Honen ondorengo hausnarketa bat egiten baduzue, oso gustura irakurriko nuke hura ere.

HASI

GABEAK

HASIGABEAK deitu diogu atal honi, bertan agertzen direnak jadanik hasiak diren arren. Hasiberriak izan zitekeen izendapen egokiago bat, baina nolabait markatu nahi izan dugu jendaurrera agertzen ez den literatura horren muga. Munduratu arteko muga.

Atal honen hornitzearen erantzukizunik handiena halabeharrak du. Atalak ez du orokortzeko inolako asmorik, txantilo moduko bat da.

Batzuk, arrazoi bategatik edo besteagatik inguruan suertatu zaizkidan literaturarekin zerikusia duten jendeei eskatutako ekarpenak dira (Aimar Karrika, Paul Beitia...); beste batzuk, inguruan neuzkanei proiektuaren berri ematerakoan sortutako proposamenak dira (Aiantze nobelagile nerabearena, adibidez); azkenik, Gasteizen Historia ikasketak amaitzen ari nintzela, Euskal Filologiako ikasle baten harremanetik tiraka literaturazaleez galdetu eta idazle-gai eta irakurleekin topo egin nuen, eta haiei proposatu nien beren esperientziaren berri emateko.

Idazle eta irakurleen ekarpenekin, nobelagile eta bertsolari nerabeei eta blogari gazteari egindako elkarrizketekin batera, Miren Billelabeitiak literatur irakasle bezala izandako esperientziaren berri ematen digu atal hau osatzeko.

Hemen agertzen direnak ez dira ezeren ordezkari, ez bada beren buruarena. Baina ezta salbuespen ere, irudipena baitut asko direla beraiek bezala gaur egun literatura espresio bide gisa garatzen duten gazte *hasigabeak*.

Hurrengo orrialdeetakoak ez du balio soziologikorik; ezin dugu iragarri datozen urteek literarioki zenbaterainoko oparotasuna izango duten. Baina urre bila doanak lehen pikotx-kolpearekin tamaina ederreko pipita aurkitzen badu, bi aukera daude: ez zegoen besterik eta sekulako zortea izan du, edo sekulako zortea izan du eta urre mea eder bat dago.

Geroak esango. Baina, edonola ere, hor dago pikotx-kolpe horrek azalarazitako zorion literarioa.

Aimar Karrika

Ahozko literatura klasean

(haur eta gazteen esperientzien behaketan oinarrituta)

Ludikotasunaren indarrak berebiziko garrantzia du mundu ezezagun baten sarrera atarian. Atzetik erregelarekin bultzaka aritu baina, baloi batekin elkarri paseak egitea baino errazagorik ez dago jokoak etxeko sukalderaino sartu zaitzan.

Beti pentsatu dut futbol-jokoa aspergarria dela berez, baina baloia oinekin erabiltzeak lotzen dion zailtasunak egiten duela erakargarri. Horregatik, errima zerrendak buruz ikastea nekagarria da eta baloia elkarri pasaz oinak botatzea erakargarria.

Ahozkotasun primitiboarenganako lotura instintiboa du pertsonak. Haurra ere instintiboa da, intuitiboa, sortzailea, irudimentsua, ausarta, mihiluzea eta komunikatiboa, besteak beste. Kendu iezaiozu hitza, eta hondarrezko gazteluak eta paperezko abioiak egingo ditu. Emaiozu hitza, eta paperezko gazteluak eta hondarrezko abioiak egiten saiatuko da. Eta gainera, beti jarriko dio intentzioa edota helburu bat emango esandakoari, desberdina, irriagarria, sakona edo egiazkoa izan nahian.

Gertatu izan zait, gelan sartu aurretik atearen kontra belarria jartzea, ikasleak eta irakaslea bertan dauden asmatzeko asmoz edo, behatz erakuslearen hezurra bortaren kontra bi aldiz jo arte jakin ez dudana, andereñoak “sartu” esaterakoan. Nola da posible, liburutegi batean baino isiltasun trabagarriago batek hartzea hogeita bi haur duen gela? Horrela soldata irabaztea partida galtzea da.

Irakaskuntza tradizionalaren aurrean kontrastea izateak ere, tradiziozkoa den poesia kantatua irisgarriago izateko leiho izan daitekeela irakatsi dit. Burumakur, paper bati begira eguna pasatzen duen automata, automatikoki aktibatzen da, berinan kolatutako eta kartulinan idatzitako bertsoek eguzki izpiez batera argituko baitute.

Gainera, hitz kantatuak memorioan duen eragina handia denez, bertsoaren doinua, kantuaren melodia edo poesia errezipitateak duen intonazio berezia oso tresna interesgarriak dira hitzak, esaldiak eta kontzeptuak ikasteko. Nork ez du eskolan ikasgaiak menperatzeko

zailtasuna zeukan eta La Polla-ren diskografia osoa buruz errezipitateko gaitasuna duen lagunik?

Erreferenteen transmisio gaitasuna ere kontuan hartzekoa da. Edozein arlotan garrantzizkoa den bezala, hizkuntza minorizatu batean hain espezifiko den diziplina bat lantzerako orduan derrigorrezkoa da. Bertso irakasletik hasi, ostatuko mahaian bazkaltzen ari den elkarteko lehendakariarekin segi eta plazan kantuan ari den bertsolarira. Era berean, jakintzatik transmititzea bezain garrantzitsua da energiatik, feeling-etik eta gertutasunetik partekatzea. Detalle txikiak dira oparirik handienak.

Eta bukatzeko, azken puntu bat azpimarragarria iruditzen zait. Ahozko literaturak sozialki erantsitako intelektueltasunaren pisurik ez edukitzea ere inportantea da, zoritxarrez literatura idatziak edo irakurriak ez dutena. Alferra, izaera alferra, hitzari konnotazio positiboena emanez, erraz hurbiltzeko moduko arte adierazpidea izan behar da bertsolaritzaren irakaskuntza.

Honi guztiari bertsolaritzari kanpotik eransten ahal zaion prestigio soziala gehituta, euskara bizirik mantentzeko irratik kanal txiki izan daiteke bertsoa.

Beltzez nabarmendutakoak, lerro artean kantatua irakurtzera eraman dezala gure etorkizuna den haurra eta gaztea.

Nork ez du eskolan ikasgaiak menperatzeko zailtasuna zeukan eta La Polla-ren diskografia osoa buruz errezipitateko gaitasuna duen lagunik?

LITERATUR LEHIAKETETAN GAZTEAK ELBARRI

Ainhua Pardina Arenaza

Literaturan lehen urratsak egiteko aukera ona izan daiteke lehiaketa batean parte hartzea. Hala ere, idazle kontsaktatuek parte hartzen duten lehiaketetan zer egin dezake literaturan bere lehen pausuak eman nahi dituen gazte batek? Maila berean lehiatu behar dira? Hala bada, zein da gazte horiek daukaten aukera sariren bat jaso eta euren lana argitaratu eta jendearengana heltzeko? Lehiaketa gehienetan gazte onena ez saritzeak idazteko zein motibazio ematen die gazteei, euren lana inork ez duela balioetsiko sinetsita? Nire ustez, idazle kontsaktatuek idazle hasiberrientzat bezalako lehiaketetan parte hartzeak idazle hasi berriek idazteko motibazioa galtzea ekarriko luke.

Nire esperientzia adibidetzat jarritz, agian, hau guztia ulergarriagoa izan daiteke; izan ere, 2016an, Bergarako Jardun Euskara Elkartek antolatutako amodiozko gutunen lehiaketan, Bergarar onenaren saria eman zidaten. Lehenengo saria idazle kontsaktatu batek lortu zuen eta horrelako idazleekin lehiatu beharrak ezintasunaren sentsazioa ekarri ohi du. Hala ere, sari bat jasotzeak indar berezia ematen dio idaztea gustatzen zaion baina sekula ezer argitaratu ez duen bati. Indarra. Nork ez du behar indarra aurrera jarraitzeko?

Urte hartan bi literatur sari jaso nituen. Lehenengoa nire herriko Koldo Eleizalde lehiaketan izan zen. Adin taldeka banatzen dituzte sariak bertan, eta ipuinaren generoaren barruan, zaharrenen kategorian, bigarren saria lortu nuen. Bigarrena aipatutako amodiozko gutunena izan zen. Honela, 18 urte nituela bi sariok lortu izanak indar handia eman zidan idazten jarraitzeko.

Aldiz, beste lehiaketa batzuetara bidali nituen pare bat lan baina saririk ez zuten jaso eta, honekin, ezintasunaren sentsazioa, sentsazio latz eta gogorra, etorri zitzaidan. Iruditu zitzaidan nik idatzitako ezer ez zuela inork irakurriko epaileek besterik, eta irakurriko zuten gutxi horiei nire lana gustatu ez zitzaielako sentsazioak nire barrua jaten zuen, gehiago idazteko indarrik utzi gabe.

Ezintasun sentsazio horrek eraginda, idazteari utzi nion pare bat urtez. Hala ere, duela hilabete batzuk erabaki nuen idazteko beharra, sormena lantzeko beharra, irudimena askatzeko beharra nuela.

Gai sozialak lantzea gustatzen zait eta idazteak horrelako gaiei buruz hausnartzea ahalbidetu zezakeela ikusi nuen, esaterako, alzheimerri buruzko ipuin bat idatzita edo etxea kendu zioten pertsona baten istorioa kontatuta amodiozko gutun baten bidez. Honela, ezintasun sentsazio hori atzean utzi eta ipuin batzuk, amodiozko gutun batzuk eta bertso sorta bat idaztea erabaki nuen.

Sortutako lanek nolabaiteko arrakasta izan zuten nire herrian; izan ere, Bergarako Jardun Euskara Elkartek antolatzen duen amodiozko gutunen lehiaketan gazte onenaren saria eman zidaten. Gainera, Koldo Eleizalde lehiaketan, ipuinen generoan nagusien kategorian lehenengo saria jaso nuen eta bertsoaren generoan ere saria jaso nuen.

Aipatutako azken hiru sariak berriz ere indarra eman didate idazten jarraitzeko. Are gehiago, haurrentzako ipuin bat idatzi dut, orain arteko lantxoak baino luzeagoa, eta beste bi ipuin, hauek ere haurrentzat, erdi bidean ditut. Indarra. Berriz ere indarra. Horren garrantzitsua den barne-indarra.

Idazten hasi baina oraindik argitaratu ez duten gazteentzat literatura lehiaketak benetan aukera eraginkorrak izateko eta etorkizunean idazten jarraitzeko aldaketa batzuk egin beharko lirake. Gazteentzat sari bereziak ipintzearen beharra azpimarratuko nuke, baita idazlearen esperientzia, maila edo adinaren arabera lehiaketa ezberdinak sortzeko beharra ere, horrela gazteoi, sari bat irabazteko aukera utzita, ezintasunaren sentsazio hori gainditzeko laguntzeko

Irati Aizpurua

“Bertsolaritza askatasuna da. Idaztea motelegi joatea da”

Hendaiako bertso-eskolako kidea, (14 urte). Ikastolan deskubritu zuen bertsolaritza. Aukera izan zuen orduko, bertso-eskolan eman zuen izena.

Garbiñe Ubeda

Bertsolaritza deskubrimendu handia izan da zuretzat. Zer eman dizu bertsolaritzak?

Publikoan hitz egiteko laguntza. Bertsoa bota behar duzunean, gainerakoak isildu egiten dira. Entzun egin behar dute. Zure momentua da.

Besterik ere ematen dit. Adibidez, azkar pentsatzeko ahalmena, ideiak garatzeko abilezia, hizkuntzarekin jolas egiteko aukera ...

Zer du bertsolaritzak, eskolaz kanpoko beste jardunek ez dutenik.

Bertsolaritzak beste edozein jardunek baino askatasun handiagoa ematen dizu. Beste jardunetan ez duzu zuk erabakitzen, besteek erabakitzen dute zer egin behar duzun eta nola egin behar duzun. Bertsolaritzan zero-rrek erabakitzen duzu.

Adibidez, euskal dantzetara baldin bazoaz, dantzak modu jakin batean ikasi behar dituzu, ez duzu beste aukerarik. Bertsolaritzan zuk zerorrek osatzen duzu bertsoa. Horretarako askatasun osoa duzu. Bertsolaritza askatasuna da.

Zuretzat, bertso-eskolara joatea da...

Barre asko egitea, eta euskarari gehiago lotzea, eta nahi dudana esateko bidea.

Nor da edo nolakoa da Irati Aizpurua bertsoan ari denean?

Une horretan gauza bakarra egiten ari den arren, gauza guztietan pentsatzen ari dena.

Eskolarteko txapelketetan parte hartzeko planik baduzu? Zergatik?

Bai, nahi nuke. Jendea ezagutzeko. Eta maila hobea edukitzeko. Esperientzia handia lortzeko.

Hori ezin al da lehiatu gabe lortu?

Bai, baina bidea bestelakoa izango da. Agian luzeagoa izan daiteke.

Lehia ona da?

Neurri batean bai.

Bertsolaria sortzailea da?

Bai. Bere hiztegia sortzen du.

Bertsolaritza ez da beti inprobisazioa. Idatziz ere ematen dira bertsoak. Kasu horretan, idazle ere sentitzen zara?

Bai, istorio bat asmatu eta idatziz ematen ari naizelako.

Bertsoak idatziz ematen ari zarenean, bada kontuan hartzen duzunik errimaz eta metrikaz gain?

Puntu batetik bestera gaiak jarraitasuna izatea.

Eta hori idatziz gehiago zaintzen duzu bat-batean ari zarenean baino?

Ez derrigorrez.

Nola duzu nahiago, idatziz ala inprobisazio hutsean? Zergatik?

Bat-batean nahiago dut. Idatziz gehiago pentsatu behar da. Hobe da horrenbeste pentsatu gabe.

Zer da idaztea, zuretzat?

Idaztea motelegi joatea da.

Bertsolaritzak beste edozein jardunek baino askatasun handiagoa ematen dizu. Beste jardunetan ez duzu zuk erabakitzen, besteek erabakitzen dute zer egin behar duzun eta nola egin behar duzun. Bertsolaritzan zerorrek erabakitzen duzu

Hau guztiaz gain, nire esperientzia alde batera utziz, esango nuke badagoela lehiaketei dagokienez aldatzea komeni den beste alderdi bat: modernizatzea.

Zer da modernizatzea? Era askotara modernizatu daitezkeela esango nuke baina orain-goan teknologia aprobeztatzeari dagokionari buruz jardungo dut. Lehiaketa batzuk jada modernizatu dira, aukera uzten dute parte hartzaileek euren lanak posta elektronikoz bidal dezaten. Aldiz, beste lehiaketa askoren kasuan ez dute onartzen lanak posta elektronikoz bidaltzerik, nahiz eta eurek mezuak bertatik bidaltzen dituzten lehiaketa martxan dela adierazteko. Honek, ez dirudien arren, hainbat kalte eragin dezake gazte batengan.

Lanak posta elektroniko bidez bidaltzen ez uzteak eragin ditzakeen kalteekin hasteko, kontuan izan behar dugu gazte asko ikasleak garena eta ez dugula diru sarrerarik. Honela, lehiaketa bakoitzera gure lana aurkezteko, adibidez 30 orrialde inguru inprimatu, gutun-azal batean sartu eta ziurtatuta bidaltzea diru aldetik kostu handiegia izan daiteke, eta are gehiago ia ziurtasun osoz dakienean ez duela saririk jasoko, idazle kontsaktuekin lehiatuta ia ezinezkoa delako irabaztea. Horretaz gain, erosotasunaren eta bizkortasunaren onurari begiratuta, posta elektroniko bidezko aukera egongo balitz, gertagarriagoa litzateke gazteek parte hartzea erabakitzea.

Aipatutako lehiaketa hauen, hau da, lanak posta elektroniko bidez bidaltzea baimentzen ez duten lehiaketen azalean jarrita, uler dezaket nolabait xarma gal daitekeela lanak igortzeko bide hau baimenduz gero, baina parte hartze txikia konpondu nahi badute, esango nuke hori dela aldatu beharreko beste ezaugarri bat, are gehiago gazteoi dagokigunez, gazteok ohituta baikaude gauza gehienak elektronikoki egiten.

Laburbilduz, esango nuke idazten hasi baina oraindik argitaratu ez duten gazteentzat literatura lehiaketak aukera eraginkorak izateko eta etorkizunean idazten jarraitzeko, gazte hauentzat sari bereziak ipintzea edo esperientziaren arabera lehiaketa ezberdinak sortzea komeniko litzatekeela, ezintasunaren sentsazioa gainditzen laguntzeko. Horrez gain, lanak bidaltzeko orduan edozein bidalketa mota onartzeko beharra ere aipagarria iruditzen zait, gazteen parte hartzea errazteko eta, agian, idazteko motibazioa kentzen duen faktoreetako bat deuseztatzeko.

GAZTEAK GARA. ETA IDAZLEAK

Idoia Granizo Uribarrena

Idazle hasi berriei buruz omen da aurtengo ale hau, idazle hasi berriengatik, hasi berrientzat, idazle izatera doazen horientzat, idazle izan daitezkeenentzat, gaitezkeenontzat, gintezkeenontzat, akaso.

Ezin konta ahala haur, nerabe, gazte eta helduk dauka koaderno ezkutu bat logelako kaxoien batean gordeta. Horietako askoren inguruneak ez du, ziur aski, idazten duelako berririk izango. Gehienek ez dituzte beren testuak erakutsiko, batzuek agian lagunen bati, amari edo institutuko irakasle kuttunari. Beste batzuek hori ere ez. Baina idatzi idazten dute, idazle izan badira. Hala ere, koadernoak, papera, boligrafoa, ordenagailua eta gogoia izatea sarritan ez da nahikoa hitzak pilatu ondorengo emaitzari testu deitzeko.

Beste idazle batzuek barrura begira idazten dute, ez irakurleari begira. Ordea, irakurleak dituzte, eleberririk plazaratu dute eta haien izena ezagun bihurtu da. Beraz, ofizialki idazle dira, aitortu zaie

Ezin konta ahala haur, nerabe, gazte eta helduk dauka koaderno ezkutu bat logelako kaxoien batean gordeta. Horietako askoren inguruneak ez du, ziur aski, idazten duelako berririk izango. Gehienek ez dituzte beren testuak erakutsiko, batzuek agian lagunen bati, amari edo institutuko irakasle kuttunari. Beste batzuek hori ere ez. Baina idatzi idazten dute, idazle izan badira

lazko bi idazketa-tailer: literaturaren balioa transmititzeko saiakera bat

2013an ITU banda delako zerbait sortu eta folio tolestuetan poema batzuk argitaratzen hasi ginenako, ideia aski orokortua zen gazteek –hamahiru eta, demagun, hogeita hamar urte arteko populazioaren zati horrek– ez zutela literaturarik irakurtzen eta are gutxiago idazten. Nik hamabost urte neuzkan orduan eta hamasei zeuzkaten nirekin literaturaz hitz egiteko biltzen ziren beste bi kideek. Akordatzan naiz prentsako orduko elkarrizketetan iruzkin haiei harri-dura antzeko batekin kentzen geniola garrantzia: eta orduan gu zer gara, ba?, esaten genuen, gu ere gazteak gara eta irakurtzen dugu eta are gehiago idazten. Ez zetorren oso bat, esango nuke, guk geneukan pertzepzioa eta kutsu soziologikoko deskribapen axaleko haietan agertzen zigutena.

Ni, liburu askoko etxe batetik baintorren, oso nengoen literaturara zaletua hamabost urte nituenerako, baina nire inguruko jende bat ere –Kafka eta Atxaga eta Eliot miresmenez irakurtzen ibili ez arren– ikusten nuen beste bide batzuetan barrena hitzek, pentsamenduak, estiloak kezkatua; musika edo bertsolaritza edo, besterik gabe, nerabezaroko bizitzaren konplexutasuna zela medio. Kanta baten letra aipatuko zizun batek, bertsoen errima estuaz hitz egingo besteak edo gutxien espero zenuen klasekidea ikusiko zenuen hondartzan best-seller bat irensten. Esango duzue, noski, hori guztia eta literaturazaleasuna ez direla gauza bera, ez dela berdin ez-dakit-zein-liburu-klasiko irakurtzea eta Instagrameko argazki-oinetan poema laburrak idaztea. Arrazoiak emango dizuet: ez dira gauza berbera. Baina horra noa. Jakitun izanda ere guk geneukan zaletasun hura ez zela zerbait orokortua –noiz izan da, bestalde?–, inguruko batzuegan beti sumatu izan dut literaturarekiko, hitzekiko, artearekiko ardura eta zaletasun gutxieneko bat. Egon izan ez dena da ardura eta zaletasun horiek non garatua, haiez non hitz eginga eta haiek non landua. Guk ITU bandarekin hutsune hori betetzea izan genuen helburuetako bat, eta hutsune horri erantzuten diote, nik uste, iaz dinamizatzea egokitu zitzaidan gazteentzako bi idazketa tailerrek ere.

Idazketa tailerra bezalako ekimenen garrantziaren oinarrian egungo kultur egoera gero eta makurragoa dago; kultura, bizimodu bezala ulertuta. Ofentsiba orokor bat badago gauzak modu kolektiboan eta denborarekin garatzea gero eta ezohikoagoa egiten duena:

gero eta urriagoak dira taldean biltzeko ditugun aukerak, denborarekin eta modu kolektiboan gure ezinegonak landu eta antolatuko ditugun espazioak, eta kolektiborik gabe zail da gure edozein zaletasun garatzen, nire iritziz. Egungo hezkuntza-sistemaren arazo integrala ere ageri zaigu gai horri bagagozkio. Eskolek, institutuek, unibertsitateek ez dute interes eta bulkada artistikoak lantzeko balio; are, blokeatu eta deuseztatu ere egiten dituztela esango nuke. Jakina da literaturazalea den ikaslea ez duela aseko egungo hezkuntzak ematen dionak, baina literaturazale gisa ikusiko ez genukeenarengan ere ez du sustatuko literaturaren balioa, zeina, nire ustez, gauzei arretaz eta kontzienteki begiratzea eta haiek egoki adierazten saiatzea baita, funtsean. Pertsona orok landu beharreko zerbait, alegia.

**Ariketak eta
eztabaidagaiak proposatu
ditut nik, ez hainbeste
teknika literarioak
menperatzera eta
literaturaren historiaz
jabetzera begirakoak,
ezpada literaturaren
funtsezko balioa
transmititzera begirakoak.
Saiatu naiz literaturaren
bidez gazte horiek beren
buruaz eta inguruaz
kontziente izan zitezen eta
hura ulertzeko tresnak diren
irakurketaz eta idazketaz
jabe zitezen**

Virginia Woolfek zioenez, idazleak independentzia ekonomikoa eta gela bat norberarena behar ditu. Nik ez dakit hori hala den, baina badakit gelan ez ezik, beste leku askotan ere idazten dugula. Guztiok daukagu idazteko txoko kuttunen bat, izan daiteke logela, noski, baina izan daiteke mendiren baten tontorra, autoko kopilotuaren eserlekua, herriko parkea edo liburutegia.

Era berean, bukatu da paperaren eta boligrafoaren diktadura. Idaztea da helburua, barrutik sortzen den inpulsuari ahalik eta azkarren erantzutea, hortaz, eskura daukagun horretan idatziko dugu: paperean, ordenagailuan, sakelakoan, jatetxeko serbiletan, apunteen iskinetan...

Nondik elikatzen gara gazteok? Edonondik, literatura edonon dagoenez. Literatura egiteko eta literatura bizitzeko hainbat modu daude. Kontzienteki egiten dugu: badakigu non bilatu, badakigu liburutegiko zein apaletara jo, badakigu norekin solastu gaitezkeen luze eta zabal, badakigu zer musika talde entzun nahi dugun Spotifya pizterakoan, badakigu nola osatu gure menua, nola elikatu, alegia. Baina egia da ez dugula denok iturri beretik edaten. Batzuek nahiago dute “Gazte literatura” dioen apalera jo eta beste batzuek “Nobela beltza” liburu multzora. Batzuek elkarrizketa motz eta sakonak nahi dituzte eta beste batzuek informazioa lasaitasunez liseritzeko aukera emango dion hiztuna topatu nahiko dute. Berri Txarrak kanta guztiak buruz jakingo ditu batek eta besteak Anari noizean behin baino ez du entzungo. Antzerkietara joango gara, hitzaldietara, tertulietara, bertso saioetara, poesia errezitaldietara, zinemara, kontzertuetara. Elikatu egingo gara. Badakigulako elikatzen eta badaudelako bideak eta elikagaiak.

Gazte garelako ez gara denok berdin elikatzen. Norberaren baitan ere aldatzen doa elikadura. Oroimenean dut, gazte izatera nindola, ez nuela nire txokoa aurkitzen euskal literaturan. Nork eta nik, hartzaro guztia “Kika supersorgina” irakurtzen pasa eta gero, ez nuen gustuko nuen idazlerik, bildumarik, libururik topatzen. Gaztelaniara pasa nintzen. Behar nuen txip aldaketa eta gaztelaniara pasa nintzen ez soilik eleberrigintzan, baita musikan eta gainontzeko adierazpideetan ere. Nerabezaroan, eleberri erromantikotoxikoenak pilatu nituen nire mesanotxean. Zorionez, salbatzera etorri zitzaizkidan eta berriro izan nuen euskal nobelagintzan murgiltzeko plazera, Uxue Alberdiren eskutik, Aulki bat elurretan. Geroztik, nire baitan itxita neukan leiho bat ireki zen bat-batean: olerkiak irakurtzen hasi nintzen, gero eta maiztasun handiagoz eta formatu gehiagotan idazten nuen, eta liburuak arrapaladan joaten zitzaizkidan bata bestearen atzetik.

Bukatzeko, erantzun gabe utzi ezin den galdera bat: zer da guretzat literatura? Askotan, literaturari buruz mintzatzen garenean, eleberria etortzen zaigu burura, asko jota olerkiren bat. Hau da, poesia eta prosa dikotomiaren artean ibiltzen gara, hesi estuetan katramilaturik. Berriz ere, mugak apurtu nahian, beste era batean saiatu nahi nuke literatura ulertzen. Horretarako, galderari buelta emango diogu: zer ez da literatura? Ez al dira literatura zenbait abestitako letrak? Ez al da literatura (ere) antzerkigintza? Bertsolaritza? Whatsapp elkarrizketa bat literatura izan daitekeela ikasi dut berriki. Egutero izaten ditugun elkarrizketak, bai, literatura. Literatura bizitza da, poztasuna, saltoak, malkoak, negua, koloreak, putzuak, tristura, bekoki ilunak eta begirada gurutzatuak; literatura abestiak dira, errimak, neurria eta neurririk eza, hitzak; literatura muxuak dira, orbela, ikastea, dantzatzea, gozatzea, amorratzea, sentitzea; literatura edozein arte adierazpideren neurrian badago, literaturatzat senti daitezkeen guztia hartu nahi nuke.

Nik, bizitza guztia irakurtzen eta idazten nabilen honek, literaturatik etengabe elikatu naizen honek, idazle izan naitekeen honek, ezaugarrien erdiak beteko ez ditudan honek, nik horrela bizi dut literatura, eta luzez horrela bizitzen jarraitu nahi nuke.

Hegatsen atal honi forma emateko egin genuen bileran ohartu ginen interesatzen zitzaizkigun literaturagile gehienak gizonezkoak zirela. Garaiko isla zen, bai, baina izen berriak bilatzen hasi ginenean, aldizkaria gaur egungo literaturara ere ekartzeko, emakumeak atera ziren. Hori ere garaiko isla da, egungo isla, hain zuzen

Kontua da lan hori bete beharko luketen esparruek ez badute hala egiten, bestelako espazioak sortzea eta egonkortzea ezinbestekoa zaigula. Gu, esaterako, bi astetik behin bi orduz elkartu izan gara aurreko ikas-turtean, Zumaian eta Zarautzen. Hamahiru eta hemezortzi urte bitarteko zortzi-hamar gazte prest zeuden ostegun iluntze batez Hemingwayren ipuinez hitz egitera joateko edo ostiral eguerdiz, eskolatik irten eta presaka bazkalduta, bigarren pertsona singularraren posibilitateez eta mugez eztabaidatzeko. Asko-asko da hori niretzat. Interes hori eskaintzea eta heldutasun handiz elkar entzuteko eta eztabaidatzeko gaitasuna erakustea harrigarria eta hunkigarria egin zait niri.

Ni ez naiz idazle deitzen dugun horren barruan sartzen, ez dut fintasun teknikorik ez esperientziarik. Gehienera jota, tailerretara azaltzen ziren gazteen modukoa naiz, bost bat urte gehiagorekin: literaturazalea eta artezalea, inguratzten duenak eta etorkizunak kezkatzen duena eta hori ahalik ondoen ulertu eta adierazi nahi duena. Horretaz jakitun izanda, nire parte-hartzea gidari edo irakasle paperera ez bideratzen saiatu naiz. Alde horretatik, ariketak eta eztabaidagaiak proposatu ditut nik, ez hainbeste teknika literarioak menperatzera eta literaturaren historiaz jabetzera begirakoak, ezpada lehen aipatu dudana literaturaren funtsezko balioa transmititzera begirakoak. Bestela esanda, saiatu naiz literaturaren bidez gazte horiek beren buruaz eta inguruaz kontziente izan zitezen eta hura ulertzeko tresnak diren irakurketaz eta idazketaz jabe zitezen.

Bada anekdota bat, agian, asmo hori hobeto azal dezakeena. Bigarren pertsonan idazteaz ari ginela, ariketa bat proposatu nien: idatz ziezaietela duela hamar urteko beren buruei. Jaso nituen testu askorekin izututa gelditu nintzen. Oso gogor mintzo zitzaizkien gazte haiek beren buruei, nerabeak soilik daukan egiazkotasun tragiko horrekin, zigorkada hemen eta des-
esperantza han. Asko hunkitu ninduen, baina iruditu zitzaidan proposatu beharreko ariketa ez zela hura: gogorra da nerabe izatea berez eta hain libre utziz gero lumei dantzatzten, gogorkeria askatuko du nerabearen idazketak, baina bere burua askatu gabe. Beharrezkoa iruditu zitzaidan, orduan, fikzioaz eta nork bere egoeratik distantzia hartzeaz hitz egitea, eta saiatu ginen geure sentipen eta esperientzia garrantzitsuak fikziozko egoeren bidez eta asmatutako pertsonaien ahotik ematen. Bat-batean ez ginen ari literaturaz soilik, baizik eta bizitzaz. Eta bat-batean ez genituen Eider Rodriguezen ipuinak edo Mary Oliverren poemak irakurtzen onak edo txarrak zirelako, baizik eta geure buruaz eta inguruaz kontzienteago izaten laguntzen zigutelako.

Azken batean, transmisiorako espazio bat izan dira iazko idazketa-tailerrak. Asko hitz egiten da transmisioaz, batez ere gazteei bagagozkie, eta argi dago horretarako ere hezkuntza-sistemak aukera murriztak eskaintzen dituela gaur egun; ez da harritzekoa, ordea,

hasieran aipatu dugun espazio kolektiboen urritzearen arazo berbera baitago transmisiorako gabeziaren atzean. Izan ere, idazketa-tailerrek balio izan dute literatur corpus baten eta euskararen garrantziaren transmisiorako, baina nik uste balio izan dutela bereziki transmisio humano eta sozial baterako. Hain zuzen ere, eztabaida kolektiboaren garrantzia eta nork bere buruaz eta inguruaz hausnartzeko beharra transmititzeko. Ez dirudi hemendik aurrera ere mundu burokratizatuak horretarako beta handirik emango dienik gazteei eta, beraz, garrantzitsua izango da horrelako ekimenak bultzatzen jarraitzea. Ez soilik instituzio publikoek bultzatuta; gaztetxeetan, elkarteetan, etxeetan ere sortu beharko ditugu gazteok eta ez hain gazteok horrelako premiazko espazioak.

Transmisiorako espazio bat izan dira idazketa-tailerrak. Asko hitz egiten da transmisioaz, batez ere gazteei bagagozkie, eta argi dago horretarako ere hezkuntza-sistemak aukera murriztak eskaintzen dituela gaur egun; ez da harritzekoa, ordea, espazio kolektiboen urritzearen arazo berbera baitago transmisiorako gabeziaren atzean

Idazketa-tailerrek balio izan dute literatur corpus baten eta euskararen garrantziaren transmisiorako, baina nik uste balio izan dutela bereziki transmisio humano eta sozial baterako

KONTRAESANAK EDUKITZEA HAIN GIZATIARRA DEN MUNDU HONETAN

Ane Irazoki Alvarez

Kontraesanak edukitzea hain gizatiarra den mundu honetan, ezin hasi berau ez den zerbaitekin: idazle bat zer den ez dakidala pentsatzen dudana berean ari naiz idazten, beste zenbaitetan bezala. Momentu honetan bertan, niretzat arrotza den etxe batean nago, bertako eserleku batean eserita, karpeta mahai gisa dudana honetan, koaderno batetik ateratako orri soil baten gainean nire garunak eskuari ematen dizkion aginduen tinta bidez paperean erortzen utziz.

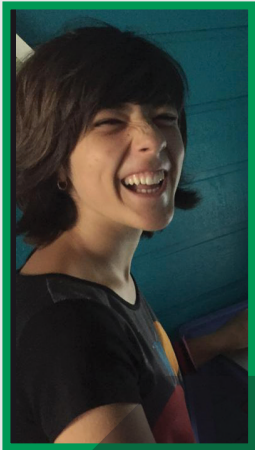
Ez dakit zer den idaztea. Batzuetan bakarrik gertatzen zaidan zerbaite da, eta hori denoi pasatzen zaigun zerbaite dela pentsatuko duzue, baina esan nahi dudana zera da: badagoela jendea esaten duena egun horretan bertan idatzi egingo duela eta idatzi egiten du. Nik ezin dut. Ezin diot data bat jarri idazteari, ezin dut sentitu “gaur idatziko dut” hori. Egunerokotasunean barruak eztanda egiten didanean soilik idazten dut, beharra sortzen zaidanean. Ez dakit zer, ezta nola ere, baina idatzi egiten dut. Hau idazten ari naizen bitartean ere orden jakin bat jarraitu gabe ari naiz, botatzen, eta seguruenik hitzak bukatzen zaizkidanean, idatzitakoa berrirakurri eta neure buruari barre egingo diot idatzi dudana “desastre” bezala katalogatzen dudanean.

Duela gutxi izan nuen bilera batean aipatu nuen niretzat idaztea ez dela norbaiti zuzenduriko ezer. Mikel Antzak berak galdetu zigun zer idazten dugun eta niri barruak eman zidan erantzuna izan zen nik ez dudala idazten. Baietz erantzun nion neure buruari, idazten dudala zerbaite. Idazten dudana zer ote den, edo zerbaite den da ez dakidana. Gainerakoek bai, bidali izan dituzte euren idatziak lehiaketaren batera edo bestera, baina nik, nire idatziak lanak kontsideratzen ez dituen honek, gelako mahaiko bigarren kaxoian dauzkat nire barruko zati txiki horiek, haien existentziaren zergatia argi ez eduki arren.

Egia da, eta aitortu nien, nire ametsetako bat badela noizbait eleberrri bat plazaratzea. Baina hor sartzen naiz nire buruarekin borrokan, niregan hain ohikoa den moduan. Nik barrutik idazten dut, askok edo gehienek bezala, baina kontua da nik barrurako idazten dudala; ni naiz nire idatzien idazle eta irakurle, eta horrek husten eta betetzen nau aldi berean, hori posible baldin bada. Eta prozesu honetan hustu egiten naizela esaten dudanean barne-gatazka horretan bakea sentitzea buruz ari naiz. Badakit, esate baterako, orain idazten ari naizen hau ez dudala bukatuko ez bada orain. Hori bada nire beste ezaugarrietako bat, gauzak idazten hasi eta bukatu, ezin baitiot nire buruari onartu zerbaite airean utzi eta idaztean sentitzen ari naizen hori joaten uztea, emozio edo inpultso hori itzuliko ez dela pentsatzen dudalako.

Ez dakit esaten ari naizen honek zentzurik baduen, baina minetik idazten dugula uste dut. Ezin dut hori egia unibertsal bailitzan moduan esan, baina “mina sentitzen dut, beraz banaiz”, eta ondorioz, “idazten dut” bat esatera ausartuko naizen honetan onartzen dut nire barrutik behintzat hitzak minetatik ateratzen direla. Maider Agirre-ren Bihotzero (2015) liburuan irakurri nuen pasarte batek egin zuen nik baieztatzea sentitzen edo pentsatzen dudana hori badela horrelako zerbaite: funtsean, bizitzatik gorde eta aldi berean bizitzara ihes egiten dela idaztean, idazten hasitakoan idazteak erotu egiten duela

Nik barrutik idazten dut, askok edo gehienek bezala, baina kontua da nik barrurako idazten dudala; ni naiz nire idatzien idazle eta irakurle, eta horrek husten eta betetzen nau aldi berean, hori posible baldin bada. Eta prozesu honetan hustu egiten naizela esaten dudanean barne-gatazka horretan bakea sentitzea buruz ari naiz

Aiantze Lannes—Butron

“Idazten dudalarik piska bat jostatzen banintz bezala da, baina idatziz ”

(Baiona, 2005) 13 urte bete berri zituela liburu bat idazteari ekin zion. Urte amaieran 14 urte beteko ditu eta liburua paperean idatzia badu ere, guztia ordenagailura pasatzen ari da. Guztia inoren laguntzarik gabe egitea erabaki du.

Zergatik abiatu duzu liburu baten idazkera?

Hasieran aspertzen nintzelako abiatu dut. Pentsatu dut zerbait idaztea. Nolaz banuen liburu bat libre orri xuriek, hasi naiz idazten. Gero maitatu dut ideia eta segitu dut.

Zehazki zer da liburuaren historia?

Neska bat da.

Fantastikoa da ez...

Bai. Neska bat da gaitasun bereziak dituen eta momentu batean sendagile batengana doa uste baitu gaitasun berezi horiek arazo batzuk direla. Beraz joaten da sendagilearen-gana konpondu edo sendatzeko eta ohartzen da sendagilea hor dela bera hiltzeko eta horrela bere gaitasunak bereganatzeko. Ondotik mundu paralelo batera joaten da eta....

Afera korapilatzen da...

Bai.

Liburua guztiz amaitua duzu?

Idaztea bai, baina orain ordenagailura pasatu behar dut.

Nola etorri zaizu ipuin hori idazteko ideia, gaia? Eta zergatik liburu bat idatzi... 13 urte dituzu, bazenuke besterik egiteko: telefono mugikorrarekin aritu, ordenagailuan pelikulak begiratu edo jokoetan aritu...

Justuki nire gurasoek uzten ez didatenez hori guztia egiten! (txiste moduan). Ez dakit, buruan nuen idazteko gogo... Uste duzu idazten hasi zirela zure gurasoek ez dizutelako uzten telefono mugikorra, ordenagailua... telebistarik ez duzulako etxean... Aspertzeko modukoa da zure bizilekua! Ez, normalean tindatu edo marrazten dut, baina, aldatzeko, idazten hasi naiz.

Asko gustatzen zait irakurketa. Liburuak irakurritz banuen pixka bat gogo nik ere zerbait egiteko. Maite dudanez irakurtzea, pentsatu dut maitatuko nukeela idaztea, eta besteek nire liburuak irakurri eta maitatzea nik besteen liburuekin egiten dudan bezala. Eta, nolaz egun batean aspertzen nintzen, hasi naiz.

Zer gustatzen zaizu literaturan?

Maite dut nola idatziak diren liburuak, eta gehienbat egungo egunean maite ditut liburu poliziakoak edo inkesta bat dagoenean. Arazoak gutxinaka deskubritzea gustatzen zait liburuan.

Fantasia ere maite duzu...

Bai.

Gehien gustatu zaizun liburua...

Bi asko maitatu ditut. Bat da Itzalak bizi diren lurraldean eta bestea Arotzaren eskuak. Biak Ladron Aranarenak dira.

Baina horiek dira irakurri dituzun azken liburuak. Lehenago zein zenituen guztukoak?

Asko maitatu izan dut Nur (Toti Martinez de Lezea) seriea.

Zure ustez, gaur egun erraza da literatura euskaraz irakurtzea gazte batentzat?

Euskara maite badu, ez da zaila...

Bai, baina, hautu gutxiago dago...

Badago hautua. Irakurzale amorratu bat asetzeko modukoa. Eta liburu onak.

Noiz amaituko duzu liburua?

Asmoa dut lizeora iritsi aitzin bukatzea. 2021. urtea aitzin bukatu nahi nuke. Baina ez dakit.

Zendako hainbeste denbora, jakinez jadanik idatzia duzula eskuz?

Nahi dut dena nik egin. Ordenagailuan pasatzea ere bai, eta horrek denbora hartzen dit, pasarteak aldatzen baititut edo berriz idazten.

A... Ez diozu zure amari utzi nahi zure lanean eskua sartzen...

Ez. Aski du irakurri ipuina zertaz doan jakin nahi badu...

Eta gero zer... Lehiaketa batean aurkeztuko duzu?

Berdin zait. Hasieran liburua bakarrik plazerarentzat idatzi dut. Gero lehiaketa bat zendako ez...

Plazera hartzen da idazten dugularik?

Bai. Asko maite dut ipuinak eta istorioak asmatzea. Txikitatik nire ahizparekin (Uxue) jostatzen garelarik jokoak eta ipuinak asmatzen ditugu jostailuekin edo gabe. Asko gustatzen zait hori egitea.

Beraz, erraza izan zaizu...

Pixka bat jostatzen banintz bezala da, baina idatziz.

Zerk sortu dizu ipuinerako nahikari edo gogo hori zure ustez?

Txikia nintzelarik ipuinak kontatzen zizkidaten gauero... (milesker ama!). Gero nik irakurtzen nituen ez ba pentsatu dut ongi da idaztea. Maite nuen...

bat eta aldi berean ez erotzeko idazten dela. Eta garrantzitsuena, ez dela egunero idazten, bihotzero baizik.

Minetatik idazten den teoria honetatik abiatuta, zertzelada autobiografikorik ez duen lanik existitzen ez dela iruditzen zait nahiz eta dauden generoak askotarikoak izan; nire iritziz, edozerk dauka ezaugarri, min, zauri autobiografikoren bat. Horregatik gustatzen zait irakurle taldera joan eta idazlea etortzea tokatzen denean berarekin egotea. Gogoratzen naiz Irati Goikoetxea etorri zenekoa, bere Andraizea (2014) liburua irakurri genuenean. Ez da bere liburu honetan bezainbeste emozio ez dizkidala eragin beste liburu batek, baizik eta ez dudala hainbeste emozio inoiz ikusi liburu baten sakonean.

Subjektibotasunaren barruan ahalik eta objektibotasun mailarik altuena lortuta ere, baieztatuko nuke liburu hori erabat emozionala dela. Irati etorri zen egun horretan bertan galdetu zigun ea liburua zer iruditu zitzaigun, eta taldeko batek esan zuen berari liburu horrek ez ziola ezer ez esan ez eragin. Nik harrituta, erantzun nion liburu horrek esan daitekeen dena esaten duela. Baina ezin da, ezin dugu, zerbait era berean sentitu, eta autokritika gaitasuna ez, baina kritikatzekoa soberan dugu, baita exigentzia ere. Aipatu dudan exigentziaren gaiaren baitan, oraindik ezin dut burutik kendu lagun min bat eta biok Uxue Alberdi irakurle taldera gonbidatu eta etorri ezin izan zenekoa; zain gaude oraindik Jenisjoplin (2017) eleberriaren amaieran aldaketa behar dugula esateko. Ikusten da, bai, bagarela exigenteak irakurleak, eta seguru nago horrek ere beldur irrazionala sortzen duela nire barruan. Nik idatzitakoaren idazlea eta irakurlea ni banaiz, nire exigentzia maila dago jokoan, nire barrua, nire zauriak, nire zuloak, eta horrek mamu batzuk behintzat uxatzen ditu. Horrek neure azaleko mugak gainditzen baditu, aldiz, jokia erabat aldatzen da.

Ez dakit nora iritsiko garen, ezta nik idazten dudana zer izango den ere. Dakidana da, hasi berria naizen honetan, kanpora begira idazten badut ez dela hain nirea izango. Nik idatzitakoa bai, baina ez nirea, barrukoa, benetakoa. Eta ez dakit hori niretzat idaztea ote den.

EUSKAL IRAKURLE BATEN IZENEAN

Leiane Madariaga

Euskal irakurle baten izenean zerbait idazteko proposamena heldu zait, eta honako hau da, hain zuzen, plazaratu dudana. Bertan, irakurtzeak zer dakarkidan islatzen saiatu naiz, bereziki, gure lengoaiak pairatzen duen egoeran irakurle izatea zer den nabarmendu nahian.

Honekin hasteko, irakurtzeko dudak grina azkarra, txikitakoa da. Gazte-gaztedanik, liburuek beti ni liluratu eta txunditzeko gaitasuna izan dute. Jarduera honekiko dudak atxikimendu sendoaz gainera, hizkuntzak ere paper garrantzitsua bete izan du betidanik nire baitan, orain ikusiko dugunez.

Izan ere, hasieran “euskal” hitza zehaztu dut, horrek, -identitateak alegia-, eragin zuzena izan eta izaten segitzen baitu nire irakurketa jardunean. Hain zuzen ere, ez baita gauza bera euskal irakurle ala poloniar (edo beste edozein lurralde independente-ko) irakurle izatea, lehenak aurre egin behar baitie zapaltzaileak ematen dizkion eguneroko trabei, bere hizkuntza etenik gabe zapaldu eta alde batera utzia baita. Bistan dena, oztupo horiek literatura ere ukitzen dute, egilea eta irakurlea ukitzen duten era berean.

Bada, garai batez nabaritu nuen frustrazioaren ondorioz heldu

Maria Osés Saiz

“Idazten dut aurretik sentitu gabeko zerbait sentitzen dudanean ”

Arrasaten jaio zen, 2000. urtean. Itzulpengintza eta Interpretazioko lehenengo urtea ikasi zuen Gasteizen, eta orain Quebec-en dago bigarren urtea ikasten. Hizkuntzak betidanik maite izan ditu, ia guztiz menderatua du ingelesa eta orain frantsesa eta errusiera ditu erronka nagusiak. Denetik idatzi izan du, baina, batez ere, kontakizun laburrak idazten ditu, baita poesia pixka bat ere. Bere blogean, mariaoses@blogspot.com argitaratzen ditu ontzat ematen dituenak. Sormenarekin lotura duen ororekin gozatzen du: oso gustoko ditu irakurtzea, idaztea, musika entzutea, marraztea... Euskararekin lotura estua izan du beti eta herrigintzan ere aritu izan da. Aurreko urtean, AEDko Ttak! gazte taldeko koordinatzaile gisa aritu zen lanean, eta oso esperientzia aberasgarritzat dauka.

Zenbat urterekin hasi zinen idazten?

Oso txikitatik idatzi izan dut. Asko irakurtzen nuen txikitan, oso gustoko nuen, eta gogoan dut aitak esan ohi zidala idazteko. Beraz, esango nuke oso gaztetatik idazten nuela ja; gauza oso sinpleak, baina tira. Baze-bilen zerbait pizten nire barruan ordurako.

Zergatik hasi zinen lehiaketetan parte hartzen?

Egia esan, ez da oso istorio emozionantea ere: esango nuke eskolatik-edo proposatu zigutela, edo gurasoek komentatuko zidaten bestela. Niretzat gauza handia zen idazteagatik zerbait irabazi ahal izatea, eta halaxe aurkeztu nintzen lehenengoz lehiaketa batera; Arrasateko AED Elkarteak antolatutako literatur lehiaketara, hain zuzen ere.

Lehiaketez gain zerbait idazten duzu? Kanpora begira (norbaitek irakur dezan, lehiaketetara bidaltzeko, etab.) edo barrura begira (idazteko beharra duzulako, inork ez duela irakurriko jakinda)?

Azken aldian ez nabil oso lehiaketa zale. Lehen banuen lehiaketa bat, urteroko helburua izaten zena; ordurako zerbait izan behar nuen idatzia, eta horixe izaten zen motorra gehienbat. Azken aldian, berriz, gehiago idazten dut barrurako, gertatzen zaidanari buruz; hala ere, ez nuke esango “terapia” denik niretzat. Besterik gabe, idazten dut gauza kuriosoren bat ikusten dudanean, edo aurretik sentitu gabeko zerbait sentitzen dudanean, adibidez. Gainera, Québec-era etorri naiz aurten bizitzera, eta, beraz, gauza berri asko ari naiz bizitzen.

Badaukazu lanen bat esku artean?

Esan bezala, kontakizun laburrak idazten ditut ora-

in, anekdotatxoak-edo. Blog bat ere badut, eta bertan joaten naiz argitaratzen gauzak idatzi ahala. Gozatzen dut gauza laburrak idazten; iruditzen zait baduela bere xarma gauzak labur kontatzeak. Azken esaldian dute koxka; zaila da borobilduko dituen esaldi perfektua aurkitzea, eta horretan datza nire erronka mota honetako kontakizunekin. Bestalde, lagun batek konposatutako abestientzat letrak idazten aritzen naiz batzuetan, eta idatzi izan ditut beste talde batzuentzako letrak ere.

Etorkizunari begira, literaturari dagokionez, nola ikusten duzu zure burua?

Gustatuko litzaidakeena baino ilunago ikusten dut etorkizuna, baina ez dut idazteari uzteko asmorik. Esan nahi dudana da oso zail ikusten dudala literaturaz bizitzea (ez bereziki idazteaz, baina sorkuntzari lotutako lanen bat dut amets). Hala ere, ikasten ari naiz oraindik, eta batek daki non bukatuko dudana. Ziur da kidana da, profesionalki ez bada ere, beti izango ditudala bidelagun literatura eta sorkuntza.

Zer esango zenioke idazten hasten dabilen beste gazte bati?

Ez dakit banaizen nor inori aholkuak emateko, baina esango nuke idazteko praktikatu egin behar dela. Praktikatu, eta irakurri, asko irakurri. Absurdoa eman lezake, baina hala da: besteek idatzitakoa irakurtzen asko ikasten da, eta behin eta berriz saiatauta lortzen dira azkenean emaitzak. Garrantzitsuena (eta zailena) agian da konturatzea mundu guztiari ez zaiola gustatuko egiten duzuna, beraz lasai hartu, eta egin benetan nahi duzuna eta barrutik irteten zaizuna.

naiz konklusio honetara. Hausnarketa hau, nerabezaroa igarota abiatu nuen, une hartan ohartu bainintzen hizkuntza menderatzailea lehenetsiz irakurtzeko nuen joeraz, euskara (ia-ia) arrunt txoko batean abandonatuz. Egoera ulertezin eta kezkarri honen aitzinean, zergatia xerkatzen hasi nintzen, hainbeste maite nuen jarduera nire hizkuntzan gauzatzea kostatzen zitzaidala ikusirik, eta esplikazio bat eman nahirik. Halakoxeak ziren, momentu hartan burua jaten zidaten zenbait galdera: ez ote nukeen gehienbat euskaraz irakurri beharko? Zergatik egiten ote zitzaidan zaila, betidanik ohitura izan nuen eta nirea zen hizkuntzan irakurtzea? Ez ote zitzaidan zailagoa irudituko beharko zapaltzailearen mintzairan irakurtzea?

Horrek, une bakoitz zapaldua eta baztertua den hizkuntzaren galera ekar dezake hiztunaren gain, baita ahanteraino ere, hori baita zapaltzailearen xedea. Nere kasuan, euskara mailaren apaltzea eragin zidan gertaera honek, mintzatzeko ahalmenaren zati bat galduz, nahiz eta lotura eta kontzientzia estua ukan betidanik euskararekin. Inkontzienteki, eta tamalez, naturaltasunez gertatu zitzaidan euskararekiko urruntzea, egoeraz jabetu nintzen arte, hurbilekoek lagundurik. Hau erranik, ez da harritzekoa, beraz, nerabezaroa bezalako aro kritikoa hegemonikoa denera lerratu eta erortzea. Hori baita, izan ere, lehen planoan ezarria zaiguna. Era berean, lehendik ahulena erasotzea izaten ohi da menderatzailearentzat errazena. Gaur egun, eskerrak, euskaraz irakurtzeko joera eta gozamina berreskuratu egin ditut, baina izugarritzko zortea izan dudala erran beharra dut; ideiak argi eta sendo dituen giroan murgildurik egon naiz beti, eta askok ez bezala, hizkuntza eta berarekin batera identitatearen galera ekidin egin ditut. Ondorio gisa, erran dezaket, gurea denetik aldentzea arras erraz eta oharkabean gertatzen dela. Alderantziz, berori heltzea, lan nekeza eta astuna izaten da, etengabeko erresistentzia, nahiz eta delako hori pasioz egiten den zerbait izan. Beharrezkoak zaizkigun berme eta boterea ez ditugun bitartean, nekagarria izanen zaigu duintasunez eta normalizazioz bizitzea.

LITERATURA: HEZIKETA, GOZAMENA ETA HIZKUNTZAREN HAUSPOA

Eider Etxeberria

Ikasi al liteke kulturatik? Literaturak ba al du eraginik heziketan? Mundu hobe bat eraiki genezake sormena erabiliz? Baikorki erantzun nahi nieke galderei. Hala ere, benetan uste dut gizakiok eragin ditugun basakeria guztien gainetik, badugula alderdi on bat ere: sormena, seguruenik barruak askatzeko biderik eraginkor eta atseginena. Beste edozein sorkuntzazko adierazpide bezala, literaturak hausnartzeko eta ikasteko gonbita egiten digu, plazeraren eskutik helduta. Musikari edo artisten gisara, giza kiaren muinera iristen da idazlea. Mendeak igaro arren, lurreko edozein izkinatan gertatzen eta errepikatzen diren gatazka horiek mahai gainean jartzen ditu idazleak.

Heldutasuna atxikitzeko eta kulturaz bustitzeko literatura da aukeran dugun ariketa goxoenetarikoa bat. Horregatik dugu gazteok irakurtzeko edota idazteko behar hori. Nire kasuan, idazteko ohitura handirik ez dudana arren, idatzi dudanetan zerbaitek

Gurea denetik aldentzea arras erraz eta oharkabean gertatzen da. Alderantziz, berori heltzea, lan nekeza eta astuna izaten da, etengabeko erresistentzia, nahiz eta delako hori pasioz egiten den zerbait izan

Aitita-amamen guda zibila gomutari loturik etorkizuna ehuntzen

Aitita-amamen guda zibila ez omen da ohiko liburua. Hala esan du kazetariren batek testua esku artean duela. Erein argitaletxeak “Oroimenaren barrena” sailean kokatu zuen. Ez da poesia, argi dago, ezta eleberria ere, baina bada narrazioz osaturiko alea. Narrazioak, aitzitik, ezin ditugu fikzioaz lotu, Mungiako 42 ikaslek bere aitita-amamei guda zibileko oroitzapenez galdetu eta horiek idatziz osatu baita atal nagusia. Atal nagusia diot, aurretik bi hitzaurre ageri direlako: Ramon Saizarbitoriaren “Lili eta biok institutuan” eta Miren Billelabeitiaren “Literatura irakurtzea plazera da, eta era berean hobekuntza gogoa”. Ondoren gazteek idatzitako istorioak datozkigu. Beren aitita eta amamei guda garaiaz galdera egin eta haiek esandakoa isuri dute orriotan. Kontakizunak egiazkoak dira, oroitzapenak. Bada datu historiko eta zehatzik, baina ez da historiografia bilatu, oroimen pertsonala eta transmisioaren indarra baino.

2016-17 ikasturtean Mungiako institutuko DBH 4. mailako ikasleek bere aitita-amamek 1936-39ko guda zibilaz zituzten oroitzapenak paperean jarri eta hainbat kontakizun idatzi zituzten. Eredua, irakurtzen ari ziren R. Saizarbitoriaren Lili eta biok eleberrian zuten. Idazketa lan hau, hain zuzen, irakurketan oinarritutako ekintza bati lotua sortu zen. Solasaldi literarioen bidez irakurketan sakonduta, proiektu osoa biribildu nahi izan genuen ahozko adierazpen kritiko eta argudiatuak garatuz. Eztabaida aberatsa sortzea ere bazen helburua, baina oraingoan urrats bat gehiago emanez irakaskuntza jardueran, irakurketa literarioari lotuz idatzizko sormena. Ez zen aitzitik fikziorik eskatzen, aspaldian bizi izandakoa eta ahoz jasotako lekukotasuna idatziz jartzea baino. Ideien zintzotasuna, egiaren bila aritzeko ekina da bertan, eta ezintasunak zein gaiztakeriak gaitzitzeko, kulturak eskaintzen duen esku zabal eta sendoa; ulertezinari argi eman eta urteetan ezkutatutakoa bizi. Ahalegindu gara mundua hobeto ulertzen, bestearen buruan jarri eta gizartea ikuspegi anitzetatik ikusten. Gogoetan sakondu nahi izan dugu, zergatik eta zelan pentsatzen dugun eta sentitzen dugun sentitzen duguna.

Irakurlana eta kontakizuna berarekin batera ikastetxe girotik ateratzeak eta senitartekoen artera, eremu pertsonalera, eramateak aukera eman du nagusien ahotsa eta esperientziak entzuteko. Jabetzeko denok dugu-

la senitartean garai haiek gogoratzen dituen norbait. Gurasoek askotan ez dute lekukotasuna jaso, ez dute galdetu beren gurasoei ez sufriaraztearren. Halakoe-tan, ilobek dute transmisioaren hariari berriro eusteko aukera. Egiaztatzeko, guda eta gatazkak, galerak, izuaren gomuta ez dela gugandik urrunegi dagoen zerbait. Narrazioa gogoeta egiteko era bat izan da, gure kontzientzia antolatzeke egitura. Are gehiago, esango nuke narrazioa, kontaketa, badela oroimena gordetzeko modu bat, eta esperientzia hori gogoratzen dugula ziurtatzen duen ekintza. Kontakizunak, fikzioak, errealitatea ikusten eta ulertzen laguntzen digu, aspaldikotzat jotako kontuak geure aroetara ekartzen. Haien bidez datozkigun emozioak sentitzen dira. Beraz, hobe aitita-amamak elkarriketatzea eta egiazko bizipenak behatzea. Horrela hasten dira, nobelak eta poesia irakurtzen eta alderatzen bizi izandakoa eta irudikatutakoa. Kontakizuneko pertsonaien azalean sartuz hasten da.

Ahalegindu gara mundua hobeto ulertzen, bestearen buruan jarri eta gizartea ikuspegi anitzetatik ikusten. Gogoetan sakondu nahi izan dugu, zergatik eta zelan pentsatzen dugun eta sentitzen dugun sentitzen duguna

Baina ez da erraza kontakizunari hasiera ematea. Kontakizun bat sortzerakoan, ez da hori behatzen den bakarra, norberaren burua baino. Literaturak, liburu on batek, ez du sarritan ondoriorik ematen, galderak eta zalantzak azaleratzen baino. Kasu honetan gaur egungo gazteen jakin-mina bere aitita-amamen haur-

bultzarazi nau horretara: burutazio bat etorri eta nonbait islatu nahi izateak, emozio indartsu baten eraginez emozio hori nire gorputzetik erauzi nahi izateak edota zerbaiten inguruan hausnartzeko beharra sentitzeak. Funtsean ezinegona sentitzen dudanean idazteari ekiten diot, barneko korapiloak biguntzeko asmoarekin.

Irakurzale naizen aldetik, berriz, gauero oheratzean argi txikia piztuta irakurtzean nire baitara biltzen naiz. Eguneroko gorabeherak ahaztu eta egitekoak behin buruturik, orrialdeak irakurriz lasaitasunera iristen naiz. Bertan aurkitzen dut bakea. Nork bere burua hezteko, aberasteko eta janzteko sostengutzat dut literatura. Funtzio horiez gain, euskal literatura gure nortasuna eratzeke eta definitzeko baliabide garrantzitsua izan dela eta izango dela uste dut. Baita euskararen berreskuratze bidean, gure hizkuntza maitatu eta maitarazteko baliabidea ere.

Euskaldunok gure kontzientzia kulturala indartzen badugu hizkuntzak eta baita literaturak ere aurrera egingo du. Jakinik hizkuntza berreskuratzeke oztupoak ditugula eta euskaldun mantentzea lan neketsua dela, kontzientzia sendo bat izateak lagunduko digun ustea dut. Izatez gara eta borondatez nahi dugu euskaldun izan. Zenbait euskal familiak bere garaian hizkuntza galdu bazuen ere, esango nuke aurreko arbasoen hizkuntza berreskuratzea gure benetako izaera berreskuratzea dela. Arbaso horien mintzaira (zeina bertakoa den jatorriz, inork inposatu gabekoa) galduarazi nahi izan zuten eta eurekiko oroimenez berreskuratzen ari gara. Gure hizkuntza hiltun kopuruari dagokionez, txikia izan arren, hiltun komunitateak bere konpromisoa erakutsi du historian zehar. Horrela egin dugu aurrera eta egingo dugu aurrera, bide horretan literatura lanabes izanik.

tzaro edo gaztaroko gertaerekin lotu du. Erakutsi egin dizkie eta azaleratu, guda garaiko eta osteko gertaerak, sarritan irakasten ez direnak, ikasturtean astirik ez dagoelako. Irakurle-idazleek oraingotan pertsonalki nahasirik ikusi dute bere burua kontakizunean, kontakizuna hurbilekoa delako, senitartekoa.

Narrazioak moldatzean, arretaz entzun eta barneratu behar zituzten kontakizunak ikasketa giroak irreal bilaka ez zitzan, irakaskuntza gai huts eta hotz. Horretan, berebiziko garrantzia du kontaketa tonua erabakitzeak. Non kokatzen den kontalaria, bere jarrera etikoa, nola nahi duen kontakizuna irakur dezagun. Tonua iradokitzailea eta goxoa da. Samurra eta zuzena da, errealista eta arreta egiaz garrantzitsua den arlotik urrunduko lukeen apaindurarik gabe, norbere bihotzean murgiltzeko arbasoen bizipe-

nen bidez. Baina denaren gainetik ahozko lekukotasunari zintzo mantendu nahi izan gatzazkio, antzinako ahotsa isildu gabe, eta kontakizuna irakurtzerakoan, astiro irakurtzerakoan, urruneko gertakizunak kontalariaren antzinako ahots hurbila ekartzen digulako sentipenari eutsi. Tonua, egitura, estiloa eta bukaera ere erabaki zailak izan daitezke, baina nola hasi da kontua, nola lotu irakurlea kontakizunari. Berak ematen du kontakizuna izango denaren lerroa. Idatziriko hitz bakoitzaz gure belarrietan dirauen antzinako ahotsa berriz entzuteko. Gogoeta gero eta zailago den mundu arinegi batean, egokia litzateke agian, epe bat igaro ondoren, esperientzia kontatzea ezagutu eta bizi ez zutenei, norbere buruari beste begirada bat eskaintzeko. Mundua itxaropenik gabe ageri denean narrazioa da irtenbidea. Kontakizun jardura batean, ez da zehazki hasiera bat, inoiz ez zaiolako berriz hasteari uzten.

GAZTE

GINEN

GAZTE GINEN edo GAZTEENA DA ETORKIZUNA... ZAHARTZEN DIREN HEINEAN

Atal honek, nork bere garaian literaturaren mundua inarrosi zuten belaunaldien berri ematea du helburu.

Indusketa arkeologiko-literario gisa planteatu dugu atala. Geruzaz geruza, berrienetik zaharreneira literatur mugimendu edo aldizkarien inguruan bildutakoen bila jo dugu.

Ez dira egondako guztiak, baina agertzen diren guztiak eman zuten zeresana eta balio digute euskal literaturaren iragan hurbileko ikuspegi xume bat izateko.

Ikerketa ez da erraza izan. Batzuetan, saiatu arren, geruza hutsak edo bigarren mailako aztarnak baino ez ditugu topatu (Vladimir, Kandela, Oh! Euzkadi, Ustela, Lur).

Hauek dira galdekatu ditugunak: Itukoak era kolektiboan, Lubakiko Cano eta Gantzarain, Korrokeko Alonso eta Taberna, Ttu-ttuako Mintegi eta Urkixo, Maiatzeko Borda eta Etxezaharreta, Susako Landa eta Olasagasti, Potteko Erzilla eta Iturralde eta Igelako Peillen (Mirandek ezin).

Asko ikasi dugu zuzeneko lekukotzetatik eta elkarrizketatuei berei eskatu diegu gazte ziren garaiko argazki bana.

Amaitzeko garaian gogokoen zituzten liburuen zerrenda eskatu diegu, gustuko liburuen zerrenda guztiz arbitrario eta diakroniko bat egiteko.

Indusketa arkeologiko-literarioan parte hartu duten taldekideak: Idoia Granizo, Ane Irazoki, Eider Etxeberria, Ainhoa Pardina eta Leiane Madariaga.

ITU

Fitxa teknikoa: Itu banda 2013ko udaberrian jaio zen eta oraindik ere bizirik dagoen talde literarioa da. Garazi Mugarzak, Mikele Landak, Jon Gurrutxagak, Alazne Arrutik, Itziar Ugartek, Paul Beitiak eta Martin Bidaurrek osatzen dute. Elkarriketan islatzen dira beren ekimenak, ametsak, asmoak eta abarrak.

Zerk bultzatu zintuzten literaturara? Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zarete? Hala bada, zergatik?

Bakoitza bere bidetik heldu zen literaturara. Etxeko transmisioa dela-eta, irakasleek bultzatuta, bestelako diziplina batzuetatik edo norberak egindako bidetik. Normala den bezala, literaturara edo taldearen jardun literarioa gerturatu eta urrundu gara urteotan, bakoitzaren egoera pertsonala dela medio, lana dela, ikasketak direla, eta abar. Hala ere, bidelagun izan da ia beti literatura, berau bizitzeko moduak askotarikoak baitira. Gauza desberdina esango luke, ziurrenik, taldekide bakoitzak.

Zer eragin eduki zuen Ituk garaiko testuinguru literarioan?

Zaila da erantzuten; ez dago, ez daukagu, perspektiba aski. Ziur asko eragin handirik ez, taldeak eta taldearen jardunak zuzenean eragindakoa ez bada. Berebiziko aldaketarik ez, alegia, baina jendearengana heldu baldin bagara, haiengan, gutxienez, izango genuen eragin minimorik; gudan, behintzat, izan du. Literaturagintza publikora, gehiago edo gutxiago, taldearen bitartez heldu ginen, eta horrek eman zigun aukera testuinguru literario horretan nola edo hala geure buruak txertatzeko. Hori baino gehiago esatea gehitxo litzateke.

Sare bat osatzeko aitzakia ere izan da Itu. Taldea osatzen genuenoz gain, adin-tarte antzekoko

literaturazale eta idazleen artean konexioak sortu eta kontaktua mantentzeko ahalmena eman digu. Nahiz eta une askotan harreman gertukoagoaren faltan mezu elektroniko bidezkoa mugatu garen, garai berean antzeko gauzak egiten genbiltzanon berri izateko balio izan du.

Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zuen literaturagintzan?

Gehien bat elkarren literatur grina elikatzeko balio izan du taldeak kideontzat, literaturazaletasuna bakardadean baino modu osoagoan, desberdinean, bizi baita besteekin partekatuta. Kezkak partekatzeko jendea gertu edukitzeak, testu berriak, ideia berriak, idazle berriak deskubritzeko aukera, proiektu batean elkarrekin aritu eta zerbait egin daitekeela zeure buruari erakustea... Horiek izan dira eragin batzuk. Ziurrenik ez da izan espero genuen guztia: taldean aritzeak bere zailtasunak ere baditu, baina zerbaitetarako balio izan duela espero dugu, gure literaturagintza garatzen hasteko aukera, behintzat, izan dela.

Ausardia biltzeko tresna ere izan da. Ausardia, idatzitakoak eta ideiak partekatzeko orduan. Iruzkina, kritikak, gomendioak... jasotzeko lotsa eta beldurrei aurre egiteko modu bat izan da Itu. Besteengandik ikasitakoa eta ikusitakoa praktikan jartzeko adorea eman digun espazio bilakatu da.

argazkia: Topatu

Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Alazne Arruti:
Gertakizuna (Annie Ernaux), De noche vienes (Elena Ponitawosca) eta Antología poética (Wisława Szymborska).

Paul Beitia:
Egarri egunak portualdean (Koldo Izagirre), Katedrala (Raymond Carver) eta Ariel eta beste poema batzuk (Sylvia Plath).

Martin Bidaur:
Conversations with Friends (Sally Rooney), Neguko argiak (Irati Elorrieta) eta 2666 (Roberto Bolaño).

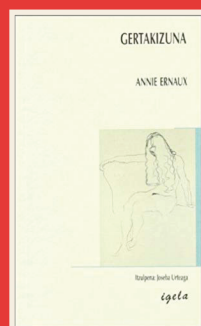
Jon Gurrutxaga:
Izatearen arintasun jasanezina (Milan Kundera), Atzerri (Mikel Antza) eta Erlojuen mekanika (Jose Luis Otamendi).

Mikele Landa:
Moon Palace (Paul Auster), In the Blink of an Eye (Walter Murch) eta Babilonia (Joan Mari Irigoien).

Garazi Mugarza:
Lotsaizuna (J. M. Coetzee), Maitalea (Marguerite Duras) eta Haragia (Eider Rodriguez).

Itziar Ugarte:
Vernon Subutex (Virginie Despentes), Pájaros en la boca y otros cuentos (Samanta Schweblin) eta Bulkada (Jon Benito).

Alazne Arruti

Gertakizuna

Annie Ernaux

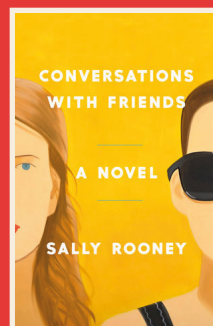
Paul Beitia

Egarri egunak portualdean

Koldo Izagirre

Martin Bidaur

Conversations with Friends

Sally Rooney

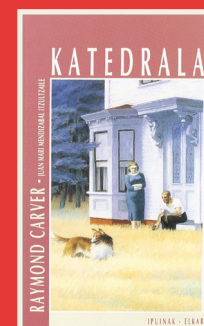
Jon Gurrutxaga

Izatearen arintasun jasanezina

Milan Kundera

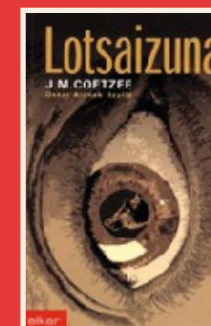
Mikele Landa

Moon Palace

Paul Auster

Garazi Mugarza

Lotsaizuna

J. M. Coetzee

Itziar Ugarte

Vernon Subutex

Virginie Despentes

LUBAKI

Fitxa teknikoa: 1993-1994. **Partaideak:** Xabier Alday, Harkaitz Cano, Xabier Gantzarain, Josu Goikoetxea, Mikel Reparaz, Asier Serrano,... **Ekimenak:** Susaren azken hiru aleak, errezitalak, egutegia...

Zerk bultzatu zintuen literaturara? (Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zara? Zergatik?).

Gantzarain: Ez dakit. Txikitan gaixotasun bat eduki nuen eta ezin nuen kirolik egin, ez behintzat besteek bezala, eta horrek eraman ninduen irakurtzera eta liburutegira. Gustatu zitzaidan, eta hurrengo pausoa idazten hastea zen, zu ere zerbait egiten saiatzea.

Urruntzeari dagokionez, bai, urrundu nintzen. Lubakiko garai hartan literatur munduan erabat murgiltzeaz gain, filologia egiten hasi nintzen, neure burua hor ikusten nuen; hala ere, arte ederretara ihes egin nuen eta pixka bat hor urrundu nintzen mundu horretatik, nahiz eta beti jarraitu izan dudan irakurtzen.

Literatura beti bizi izan dut gertutik, baina, aldi berean, inoiz ez dut sentitu hor bertan egon beharrik. Bizitzako beste gauza gehienetan bezala, batzuetan hurbiltzen zara, besteetan urruntzen zara, nahiko modu naturalean. Zikloak dira. Ez dut inoiz gauza konfliktibo bezala bizi izan urruntze eta hurbiltze hori.

Cano: Nik uste txikitatik bizi izan nintzela istorioak kontatzea edo sormena garrantzitsua zen etxe batean, ohitura hori estimatua zen. Liburu asko egon da beti etxean, aita idazten du eta baloratzen zen istorio bat kontatze hori. Gure etxean bazegoen, adibidez, eguneroko bat marrazteko ohitura, ikastolan gertatutakoa kontatzeko. Kartulina handi bat geneukan eta

eguneko marrazkia egiten genuen eta, gero, istorio bat sortzen genuen marrazki horretatik abiatuta. Nik betidanik sentitu izan dut zaletasun hori. Urte-betetzeetan nik ipuinak oparitzen nituen eta, jolas bezala hasten dena, pixkanaka, aintzakotzat hartzen zoaz. Iruditzen zait istorio bat kontatzea barruan daramagula denok, era batera edo bestera garatzen dena. Hor topatu nuen nik nire nortasuna edo gauzak egiteko modua.

Ez naiz inoiz urrundu literaturatik. Nik oso gaztetatik erabaki nuen idaztetik bizi nahi nuela eta konturatu nintzen posible zela, beti jende guztiak behar zuelako testu bat: politikariak behar du bere hitzaldia idatziko dion norbait, aktoreak obra bat behar du, katalogo bat egiten badu norbaitek behar da norbait hitzaurrea egingo duena, etab. Hortaz, jabetu nintzen beharbada ez nintzela biziko nire nobeletatik, baina idaztetik bizitzea posible dela. Beraz, beharbada, nire urruntze hori literaturarekiko izango da; izan ere, askotan sentitzen naiz testu hornitzaile bezala.

Zer eragin eduki zuen Lubaki-k garaiko testuinguru literarioan?

Cano: Nik uste, garaiko testuinguru literarioarentzat baino gehiago guretzat izan zela.

Gantzarain: Bai, guk ez genekien inprenta batek nola funtzionatzen zuen ere.

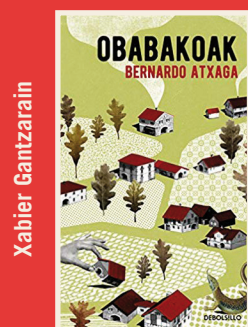
argazkia: Irazoki

Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zure literaturagintzan?

Cano: Eragin handia izan zuen guretzat eta oraindik irauten duten adiskidantza batzuk sortu ziren hor. Gainera, balio izan zigun ikusteko besteek zer eta nola egiten zuten. Ikasketa prozesu bat eta afinidade sare bat izan zen. Besteek zer irakurtzen zuten ikuste hutsa ere asko zen.

Gantzarain: Niretzat mundu berri bat ezagutzea izan zen. Bakarrik ari bazara ez daukazu arrastorik ere idazten duzun horrek inori zerbait esaten dion edo ez. Taldean aritzeak beste ikuspegi bat ematen dizu. Oso gauza intimoa eta benetakoa izan zen, betetzen zaituena.

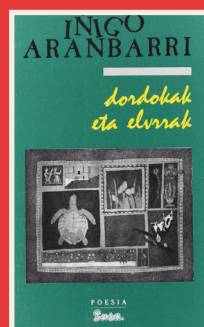
Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Xabier Gantzarain

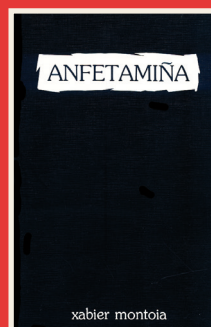
Obabakoak

Bernardo Atxaga

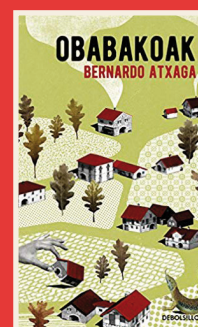
Dordokak eta elurrak

Iñigo Aranbarri

Anfetamiña

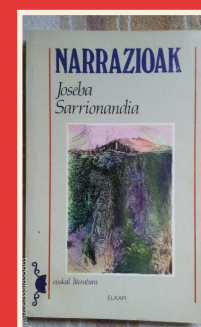
Xabier Montoia

Harkaitz Cano

Obabakoak

Bernardo Atxaga

Narrazioak

Joseba Sarrionandia

Kartzelako poemak

Joseba Sarrionandia

KORROK

Jon Alonso eta
Mikel Taberna

Fitxa teknikoa: 1984-1989. Partaideak: Jon Alonso, Josune Aranburu, Josetxo Azkona, Xabier Diaz Esarte, Ana Iribar, Mikel Taberna. Maketa eta grafismoa: Xabier Alonso eta Patxi Huarte. 70 kolaborazio inguru. Ekimenak: aldizkaria bakarrik.

Zerk bultzatu zintuen literaturara? (Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zara? Zergatik?).

Taberna: Biologia ikasi arren, karrera amaitu nuenean (1980), euskara bihurtu zen nire desioen jomuga. Irakasle hasi nintzen AEKn; gero, Diputazioak antolatzen zuen Euskarazko Ikastaro Trinkoa ekimenean. Han ezagutu nuen Jon Alonso, eta haren bidez etorri zitzaidan aldizkari baten sorreran parte hartzeko proposamena. Urte haietan, euskarak presentzia tikia zuen Nafarroan, eta hagitx jende gutti zegoen euskaraz idazteko ohitura eta prestakuntza zuena. Eta aritzen zirenak ez ziren sobera erakargarriak mamitzen ari zen mugimendu euskaltzale berriarentzat.

Idazten hasi nintzen Bidasoaldeko *Berako Oihua* eta *Ttipi Ttapa* aldizkarietan. Euskaraz argitaratzen zen ia guziari begia ematen genion, eta bereziki sortzen ari ziren literatur aldizkariak. Horrek eragin zuen Iruñean Korrok plazaratzea, Pamiela aldizkari eta argitaletxe elebiduna martxan hasi eta guttira. Eta nahitaez egin beharreko oharra: biak San Gregorio karrikan iaz itxi zen Auzolan liburudendan sortu ziren (han ari zen lanean gure Josetxo Azkona).

Taldea desegin eta gero bakarka segitu dut, nire martxa motelean, eta gaur egun arte beti eduki dut burutan idazte kontua.

Alonso: 75-80 urteetan ikasten nenbilen Bilbon. Mundua ulertzen saiatzen nintzen. Literaturak la-

guntzen ahal zidala iruditzen zitzaidan, literatura izan daitekeelako edertasun formal lortzeko bidea eta errealtatea aztertzeko bisturia ere. Garai haietan ezagutu nituen Cortazarren ipuinak eta Calvinoren narrazioak... eta bi aldizkariri esker (Oh! Euzkadi eta Pott) deskubritu nuen bazela bide horretan euskaraz saiatzen zen jendea. Horrek jarri ninduen euskal literaturaren bidean. Irigoienek Oilarraren promesa izan zen hasi eta buka irakurri nuen lehen euskal liburua; bigarrena Atxagaren Ziutateaz. Geroago, orduko idazleek jo zituzten kolpe handiak segitu genituen (Sarrionandia, Izagirre, Lertxundi, Saizarbitoria...). Konturatzeko euskal literaturaren munduan bizi ginen. Urrundu eta murgildu? Bai, noski. Literatura ez da beti bizi intentsitate berdinarekin.

Zer eragin eduki zuen Korrok-ek garaiko testuinguru literarioan?

Taberna: Korrok sortu genuen guk behar genuelako, orduko Nafarroak eskaintzen zigun basamortu hark eragiten zigun sosegu ezarengatik ("bagara edo ez gara?", "zertarako nahi dugu hizkuntza hau?"...), baina, baita ere, uste genuelako Iruñeak ere agertu behar zuela argitalpen aitzindari haien mapan, eta iruindar euskaldunok ere merezi zutela euren leihio propioa euskal mundura jauzi egiteko.

Alonso: Ordurako, Oh! Euzkadi eta Pott desagerturik, Susa sortu zen Donostian eta beste aldizkari batzuk euskal hiriburuetan: Gasteizen, Kandela; Bilbon, Ttu-

argazkia: Mikel Antza

ttuá; Baionan, Maiatz... Euskal letretan sartzen ari zen belaunaldi oso bat zegoen, eta Iruñea ezin zitekeen gelditi kanpo. Aplikazio praktikoa eman genion gure literaturazaletasunari. Ekarpina izan zen Iruñea ere sartzea euskal kulturaren arlo horretan, beste gainerako arloetan bezala (ikastolak, gaueskolak, bertsolaritza...). Ekarpina apala baina garrantzizkoa, osotasun baten barruan arlo jakin bat bultzatu zuelako, eta lortu zuelako erakustea euskal literatura posible zela Iruñean ere (eta hortaz, bizi zitekeela euskaraz, eta horretarako prest zeuden euskaldunak bazirela). Garai horietan, ez zen hain ebidentea.

Taberna: Korrok-ek lortu zuen erreferentzia bihurtzea nafar aunitzentzat. Literaturan, Leitzaldean biztu ziren suetatik aparte (Patxi eta Iñaki Zabaleta; Patziku Perurena), lurralde osoan ez zen bertzelako bizi-seinalerik. Mututasun eta iluntasun ez-normala zen nagusi. Korrokek bere tamainako lurrikara eragin zuen, hiriburuan berean sortuak ziren neska-mutilek (ere) idazten baitzuten bertan. Konplexuen eta beldurren kutxa

irekitzen lagundu genuen Nafarroan, bertze lurraldeetatik iritsi zitzaizkigun aire berriek guri lotsa uxatzen lagundu ziguten bezala. Letrazale eta idazlegai pila bat animatu zen gordeak zituen bere lanak argitaratzera eta berriak sortzera.

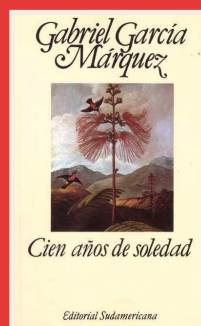
Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zure literaturagintzan?

Alonso: Talde bezala agertzea beharrezko genuen. Zain egon izan bagina, oraindik geundekkeen ezer argitaratu gabe. Are orduko baldintzekin, zeinetan ez baitziren hainbeste euskaraz argitaratzen zuten argitaletxeak. Taldearen babesean ibiltzeak lotsa galtzeko eta zenbait gauzatan ausartzeko aukera eman zigun.

Taberna: Ni Korrok-en hasi nintzen zerbait "serioxeagoa" idazten. Taldean babesa ematen genion elkarri, konplizitatea genuen, elkar animatzen genuen. Ongi pasatu genuen iraun zuen bitartean, eta ilusioz bizi izan genuen. Korrok-en parte hartu ez izatera, beharbada ez nuen gerora deus eskribitu izan.

Elkarriketatuak gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Mikel Taberna

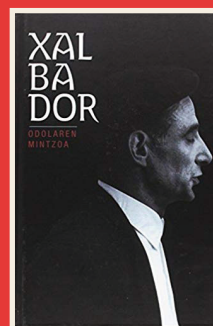
Cien años de
soledad

Gabriel
García
Márquez

Isturitzetik
Tolosan barru

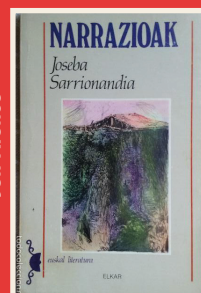
Joxton
Artze

Odolaren
mintzoa

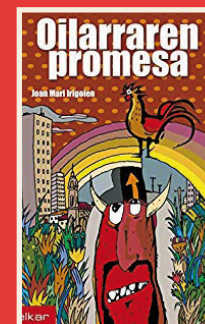
Xalbador

Jon Alonso

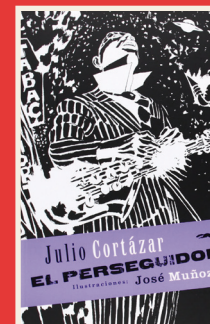
Narrazioak

Joseba
Sarrionandia

Oilarraren
promesa

Joan Mari
Irigoien

El perseguidor

Julio
Cortázar

TTU-TTUÁ

Laura Mintegi
eta Joanes Urkixo

Fitxa teknikoa: 1985. Partaideak: Laura Mintegi eta Joanes Urkixo. Ekimenak: Argitaletxerik ez, aldizkaria bakarrik, baina beste aldizkarietakoekin elkartzen ziren.

Zerk bultzatu zintuen literaturara? (Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zara? Zergatik?).

Urkixo: Hori galdetu didate sarritan eta inoiz ez dut jakin zer esan zehazki. Atzera begiratu eta gogoratzen dudanera arte, beti irakurtzen eta idazten ibili naiz. Agian hamar urterekin hasiko nintzen idazten neure lehenengo gauza. Zerk bultzatu ninduen? Ba zer edo zerk, baina jaio nintzenean. Lehenik, irakurtzeko zaletasuna eta, bigarrenik, eta ondorioz, idaztekoa. Gogoratzen dut batxilergoan, literatura gaien, tailertxo bat zegoela idazteko, eta urtero-urtero hantxe egoten nintzen, ipuintxoak eta poemak idazten. Gero, Gurutze Gorrian buletin bat ateratzen genuen bi-hiru lagunaren artean eta nik buletin erdia idazten nuen.

Neure kontura idazten nuen, afizioz. Euskara ikasten eta Sarrionandiari esker inguru konkretu batzuetan sartzen hasi nintzenean, nire bizitza erabat aldatu zen. Euskaraz idazten hasi nintzen, euskara ondo jakin gabe. Lehenengo liburua antzerki lan bat izan zen. Poemekin hasi nintzen, ez nintzelako ausartzen prosa idazten euskaraz. Amerikanoek beti daukate “lehenengo aldi” hura, “momentu hartan norbaitek zerbait esan izanak bihurtu ninduen gaur egun naizen horretan”. Une hori ez da existitu nire bizitzan, beti izan da prozesu bat, dialektika bat.

Berriro murgildu naiz baina ez naiz urrundu, eboluzio bat izan da. Ikus-entzunezkoetan idatzi egiten dut.

Gaztelaniara pixka bat hedatzea izan da egin dudana. Literatura arloan gauzaren bat egin dut bitartean, baina argitaratu gabe. 8-9 urtez ezer argitaratu gabe ibili nintzen, iaz arte. Iaz erabaki nuen mantsotzen eta idaztearekin gehiago disfrutatzen hasiko nintzela. Oso oker nengoen, ez naiz mantsotu inondik inora, nobela potolo bat atera nuen iaz, eta beste bat daukat orain dela gutxi eramanda argitaletxera.

Mintegi: Nik ere betidanik idatzi dut, gogoratzen dudanetik. Prozesuari dagokionez, asko irakurtzetik etorri da idatzi beharra. Dena irakurtzen nuen. Gero, pelikula txikiak kontatzen nizkion neure buruari; esate baterako, lagun bati sekretu bat kontatu eta lagun horrek handik ordu erdira gela osoari kontatutakoan, neure buruari esaten nion: “Inori ez diot kontatuko nire ezer, nik kontrolatuko dut. Paperak ez nau traizionatuko, nik nahi dudanean argitaratuko dut eta nahi ez dudanean ez”. Orduan, babes moduan hasi nintzen idazten. Horrez gain, batez ere jakin-mina izan da arrazoia. Kuriositate handia dut guztiari buruz oraindik ere, harrigarria bada ere; beraz, idazteak laguntzen dit jakiten. Nobela bakoitza jakin-min edo ardura baten ondorio izan da, eta horren gainean idatzi arte ezin gelditu; izan ere, gaia hartzen duzunean edo, hobe, gaiak hartzen zaituenean, bizpahiru urtean horretan murgilduta egoten zara eta, horren ondorioz, nobela guztietatik atera dut irakasgairen bat, beti. Nobela bat hasten duzunean eta amaitzen duzunean ez zara pertsona bera, nik hori argi ikusten dut.

argazkia: Irazoki

Zer eragin eduki zuen Ttu-ttuá-k garaiko testuinguru literarioan?

Mintegi: Gu, aldizkarigintzan, parte aktiboa izan ginen, eta oso kolektiboa zen hori.

Urkixo: Bai, mapa nahiko betea zegoen, leku guztietan zeuden, eta guk, momentu hartan, Bilboko hutsune hori bete genuen.

Mintegi: Bai, Bilbo ezin zen egon aldizkaririk gabe. Horretaz gain, pertsona batzuei argitaratzeko aukera eman genien. Guk sinesten genuen plataforma bat ipini behar genuela besteen zerbitzura; izan ere, guk aukera geneukan beste aldizkarietan publikatzeko, guk ez genuen behar guretzat, besteei eman nahi genien aukera.

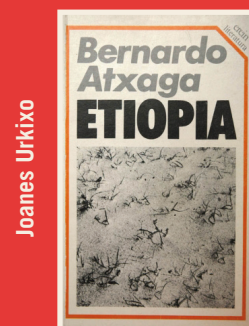
Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zure literaturagintzan?

Mintegi: Guk ez dugu eduki talderik. Berak eduki du aukera taldean ibiltzeko, baina nik gutxiago.

Urkixo: Nik eduki dut taldeen eragina. Ni idazlea banaiz gaur egunean, pentsatzen dut Pott bandaren eraginez dela, batez ere Sarrionandiaren, Atxagaren eta Jimu Iturraldearen eraginez.

Mintegi: Talderik gabe, alde batetik, hotz egiten du ez duzulako babesik, baina, beste alde batetik, askatasuna daukazu; izan ere, taldeetan ere badaude morrontzak. Nire kasuan, bidea nire kabuz eta burugogorkeriaz egin behar izan nuen, buru inportanteenak aurka edukita. Energia behar da, baina beti eduki dut energia, beraz, aurrera eta listo.

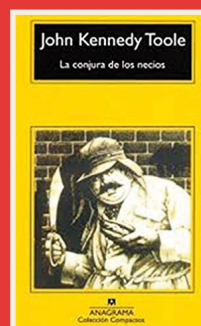
Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Joanes Urkixo

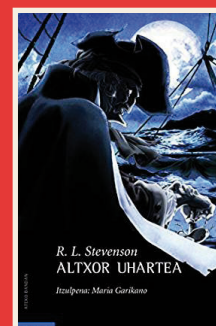
Etiopia

Bernardo Atxaga

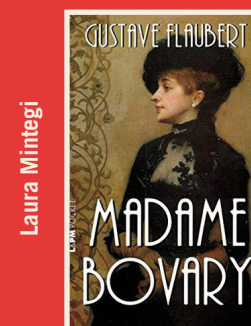
La conjura de los necios

John Kennedy Toole

Altxor uhartea

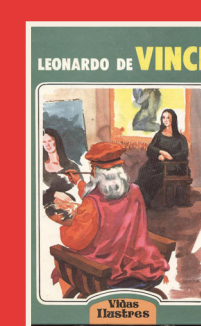
Robert Louis Stevenson

Laura Mintegi

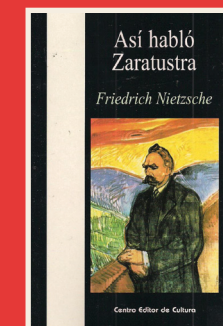
Madame Bovary

Gustave Flauvert

Vidas ilustres

Leonardo Da Vinci

Así habló Zaratustra

Nietzsche

MAIATZ

Itxaro Borda eta
Luzien Etxezarreta

Fitxa teknikoa: Fitxa teknikoa: Noiz aritu ziren: 1981- . Partaideak: Itxaro Borda, Luzien Etxezaharreta, Etienne Salaberri, Auxtin Zamora, Emilio Lopez, Eñaut Etxamendi, Maddi Pelot, Henriette Aire, Ermi Madariaga, Michel Gardi, Manex Pagola, Manex Erdozaintzi-Etxart, Beñat Oihartzabal, Aurelia Arkotxa, Txomin Peillen, Ladix Arrosagarai, Jon Casenave, Jean-Louis Davant, Daniel Landart. Ekimenak: Aldizkaria, argitaletxea, solasaldiak

Zerk bultzatu zintuen literaturara? (Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zara? Zergatik?).

Borda: Ni literaturak berak. Irakurtzen nuen literaturak, eskolan ikasten nuen literaturak. Gure denboran frantses literatura zen. Izen handiak, Voltaire eta abar. Horien imitatu beharrak.

Sekulan ez naiz urrundu. Ez dut egun bat bakarra pasatu idatzi gabe euskaraz idazten hasi nintzenetik, erran nahi dut duela 50 urte orain.

Etxezaharreta: Literatura, enetako, eskolako kontua da. Irakasle interesateek, maila onekoek literaturako maitasun hori bultzatzen dute. Lizeoan izan ditut irakasle oso on batzuk eta horiek maitarazi didate frantses literatura (frantses hezkuntzan Frantzia baizik ez baitzen garai hartan, klasikoetatik aparte). Euskal literaturarekin beste topaketa bat izan da. Lehen gauza da euskara badela konturatzea eta baduela literatura bat. Erosi nuen lehenengo euskarazko liburua Amaia Lasarena da, gogoan dut, Durangoko azoka batean, eta sorpresa handi bat izan zen, abertzale munduan sartua bainintzen, ikustea euskara ere baliatzen ahal zela idazteko. Literatura bat nortasunaren ageri bezala sentitzen zen eta protesta bide bat bezala ere bai. Euskal munduan sartzeko bide nagusi bat izan da literatura, funtsean munduan sartzeko ere, aldi berean.

Ez, ez naiz inoiz urrundu literaturatik, beti presente izan da. Idatziak forma asko hartu ditu: egunkarietan, kazetetan... Adibidez, enetako poesia gauza inportantea izan da, sentimen indartsu bat ekartzen baitzidan. Gainera, idazle konprometituak ezagutu nituen.

Borda: Bai, guk lau-bost hizkuntza ezagutzen ditugu. Euskaratik haste, gero frantsesa, ingelesa, espainola eta beste. Beraz, tradizio bakoitzeko literatura, poesia edo idazkera hartu dugu, zuzenean. Ni hasi naiz frantses literaturarekin eta erosi dudak euskarazko lehen liburua izan da Gabriel Arestiren Harrizko herri hau. Horrekin pasatu ditut urteak eta urteak. Eta bertsolariekin, eta Herria astekariarekin ere irakurle gisa; enetzat Herria astekaria funtsezkoa izan da. Herria-n irakurtzen nituen euskarazko idazleak izan dira ene lehen eredu. Baina eredu handienak frantses literaturakoak nituen nik ere.

Etxezaharreta: Literatura musikatik ere etorri zaigu. Eman dezagun Mikel Laboa batek Arestiren testu batzuk kantatuz edo... hurbilketa bat zen euskal literaturari buruz ere, garai hartan.

Zer eragin eduki zuen Maiatz-ek garaiko testuinguru literarioan?

Borda: Bazterrak harritu ziren Maiatzen hasierako aldarrikapenarekin, literatura bizitza errealerat pegatzearen lema horrekin harritu ziren, zeren eta

argazkia: Pardina

Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zure literaturagintzan?

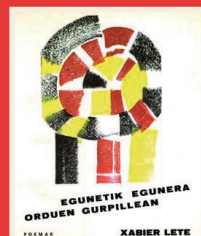
Borda: Ni bederen kontent naiz, pozten naiz Maiatz-en parte harturik, Maiatz-en lan eginik, Maiatz-erat emanik ene testurik enblematicoenak. Halako marka bat bezala funtzionatzen du ene baitan. Ni beti Maiatz-ekoa izango naiz, etxe batekoa, hori da, ene literatur etxea Maiatz izan da.

Etxezaharreta: Idazle bat beti bakarti da alde batetik, eta mundutar sentitzen da, talde batekoa. Orduan, bien eragina izan da. Ez gara izan talde estu bat eredu indartsuekin, oso libreki aritu izan gara; orduan, elkartasun moral bat, sentimen bat da Maiatz-ek ematen diguna. Besteengandik hurbiltasun bat ekartzen du aldizkari batek.

Borda: Bai, eta idazle batek badu beti Maiatzen libertatea. Idazten duena bidaltzen du, guk ez dugu filtro askorik erabiltzen. Erran nahi du, idazleak plaza hori erabiltzen ahal duela.

Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Luzien Etxezarreta

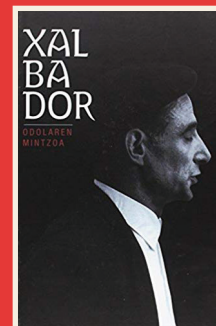
Egunetik egunera denboraren gurpilean

Xabier Lete

Harri eta herri

Gabriel Aresti

Odolaren mintzoa

Xalbador

Itxaro Borda

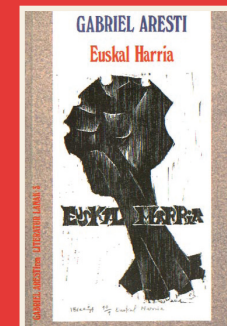

Marguerite Duras-en nobelak

Zergatik panpox

Arantxa Urretabizkaia

Euskal Harria

Gabriel Aresti

Fitxa teknikoa: 1979-1994. **Partaideak:** Mikel Hernandez Abaitua, Xabier Montoia, Mikel Antza, Joxerra Utrex, Maripi Solbes, Iñaki Uribe, Eneko Olasagasti eta Josu Landa. **Ekimenak:** Aldizkaria, errezitak

Zerk bultzatu zintuen literaturara? (Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zara? Zergatik?).

Olasagasti: Ni oso oso gaztetan hasi nintzen irakurtzen. Batez ere, poesiaren bitartez iritsi nintzen. Irakurzaletasuna neukan, gaur baino askoz gehiago, unibertsitatera joan eta han literatur tailer bat zegoen. Gazteleraz. Gero, Donostiara etorri nintzenean Susakoekin egon nintzen. Garai hartan beste kolektibo bat ere bazegoen, literatura eta plastika nahasten zituena. Talde horretako partaidea ere izan nintzen. Literatur zaletasuna sozializatzea zen helburua, bakarrik irakurtzean etxean, zure munduan, beharra izaten zenuen, alde batetik, jendeak erakusten zizkizulako ezagutzen ez zenituen idazleak. Literatura ulertzen genuen gizarteko hainbat gauzarekin harremanetan, ez zen gauza isolatu bat, zuk zure etxean duzuna. Ez. Sozializatzeko behar hori sentitzen genuen.

Landa: Bai, baina bazegoen inoiz idazle handi izatera ailegatzeko ametsa. Nire kasuan beti abiatzen da irakurtzetik, alegia, literatura jasotzetik. Liburuak irakurri eta mundu txundigarri bat deskubritzea. Nire kasuan ez bakarrik testua, testuaren inguruko dinamika ere bai. Liburu bat ez da bakarrik liburuak esaten duena, eta liburu denda ez da liburu bat bestearen ondoan pilatzen den toki bat bakarrik, badauka beste magia bat, mundua ikusteko beste modu bat transmititzen du. Gaztetxotan liburu

dendetan sartu eta galdu egiten nintzen, baita saturatu ere. Liburu dendak arautik kanpoko esparruak ziren lehen ere, mundu desberdin bat posible zela amestu ahal izateko toki bat. Mekanismo sozialak ere asko txunditu ninduen. Nik ez ditut irakurri erosi ditudan liburu guztiak. Badago norbere liburutegi partikularra osatzearen plazer bat, liburuak irakurri edo ez irakurri. Munduan integratzeko beste modu bat eskaintzen du literaturak, eta hori, niretzat, faszinantea izan zen.

Etengabe urruntzen naiz literaturatik, aldaratearen arabera, momentu pertsonalen arabera. Nik inpulstoka funtzionatzen dut. Bolada batean zerbaitetara dedikatzen naiz eta, gero, agian, bolada luze batez ez naiz horretara dedikatzen. Beraz, urrundu eta hurbiltzeari nik ez diot inportantziarik ematen. Inportantzia handia ematen diot inguruari, konplizitateari eta giza faktoreari. Maite duzun eta maite zaituen jendea inguruan edukiz gero, literatura gustuko duena, niretzat pribilegio bat da.

Olasagasti: Idazteko sistematikoa izan behar duzu baina nire bizitzan antzerkigintza gurutzatu zen. Gero ikus-entzunezkoen mundua hasi zen garatzen, lehenengo telebista eta gero zinea. Nik idaztea ez dut inoiz utzi baina literatura bai. Bi poema liburuez aparte ez dut libururik argitaratu. Narratibara salto egiteko momentuan, nire bizitzan gidoigintza eta zuzendaritza gurutzatu ziren.

Zer eragin eduki zuen Susa-k garaiko testuinguru literarioan?

Landa: Ni behintzat ez naiz horri erantzuteko kapaz sentitzen. Hori besteek esan beharko dute.

Olasagasti: Niri, kanpotik begiratuta, iruditzen zait Susa beste editorialetatik bereizten zuena idazleek sortutako editorial bat izatea zela. Hori ez da normala. Gainera, tinko eutsi die bere printzipioei, eta printzipioak edukitzea argialetxe munduan ez da oso ohikoa. Horrek bereizi du eta eman dio nortasuna Susari. Gero, euskal gizarteak prestigio handiagoa eman die beste talde batzuei Susari baino.

Landa: Bai, eta badago beste faktore bat, oraindik ere hala mantentzen dena: zentralitatea idazleei ematea. Idazleek hitza eta erabakitze aukera dute erabaki estrategikoetan. Idazleei entzuten saiatzen gara.

Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zure literaturagintzan?

Olasagasti: Nire ustez eragina gehienbat irakurtzetik etortzen da. Talde dinamikak gehiago ematen du gizartearekiko ikuspuntua. Beste kideek ikuspuntu hori asko aberasten zuten. Gizartearekiko ikuspuntu kritiko batekin funtzionatzen genuen. Euskara unibertsitatean berreskuratu nuen eta Susako besteen aldean beste maila batean sentitzen nintzen. Horrek nolabaiteko amirazioa eta imitatzeko gogoia eragin zidan eta horiek pizgarriak izan ziren sorkuntzarako. Bizirik zauden sentsazioa ematen du horrek.

Landa: Niretzat taldea ia-ia dena da. Nik inguruko konplizitateari gabe ez nituzkeen egingo nire bizitzan egin ditudan gauzen % 90. Nik konplizitatea behar dut, nik jendea maitatzea eta maitatua sentitzea. Zerbait egiten ari garela sentitzea. Talde sentimendu hori giltzarria da. Nire erabaki garrantzitsu guztiak beti izan dira talde dinamikaren ondorioz.

Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

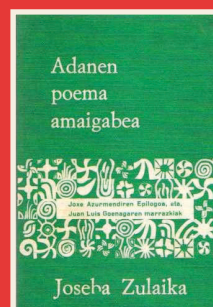
Malone
muere

Samuel
Beckett

Octaedro

Julio
Cortázar

Adanen poema
amaigabea

Joseba
Zulaika

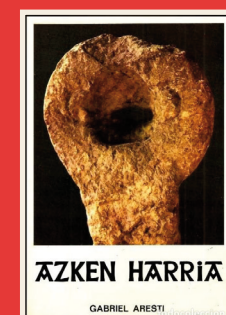
Cartas a un
joven poeta

Reiner
Maria Rilke

Viaje al fin de
la noche

Louis
Ferdinand
Celine

Azken
harria

Gabriel
Aresti

POTT

Manu Erzilla eta
Joxemari Iturralde

Fitxa teknikoa*: Pott banda 1977-1980. Parte-hartzaileak: Bernardo Atxaga, Joxemari Iturralde, Jon Juaristi, Ruper Ordorika, Joseba Sarrionandia eta Manu Erzilla. Editorial bat sortzea zen asmo nagusia, baina ia-ia saiakera hutsean gelditu zen. Atxagaren Etiopia poema liburua argitaratu zuten (1978). 1978ko martxoan argitaratu zen Pott bandaren berriemailea. Jarraian etorri ziren Pott bandaren blaga, Pott 3, Pott bandaren braga (1979ko martxoa) eta Pott bandaren praka (1979ko uztaila). Pott tropikala izan zen azken alea, 1980ko ekainean. Azken zenbaki horrekin galerak izan zituzten eta bertan behera geratu zen egitasmoa. Beste idazle batzuk gonbidatzen zituzten. Aldizkariak gain, beste ekimen batzuk ere iragartzen zituzten. Euskal literaturak zuen tradizio urriari buelta ematea zen Potten asmoetako bat. Luze gabe desagertu zen garaiko giroagatik: Ordorika soldaduskara joan behar izan zen, Sarrionandia atxilotu egin zuten ETAko kide izateagatik eta gainontzekoak ardura uzten joan ziren.

* Fitxa teknikoa egiteko bibliografia: SARASOLA, B. (2015): Bainaren belaunaldia: Ustela, Pott eta Oh! Euzkadi. Santi Onaindia beka: Labayru fundazioa, Amorebieta-Etxanoko udala:

Bilbo (2015: 59-118).Sareko baliabideak: Aunamendiko Eusko Entziklopedia, "Pott": [http://aunamendi.eusko-ikaskuntza.eus/eu/pott/ar-118306/]

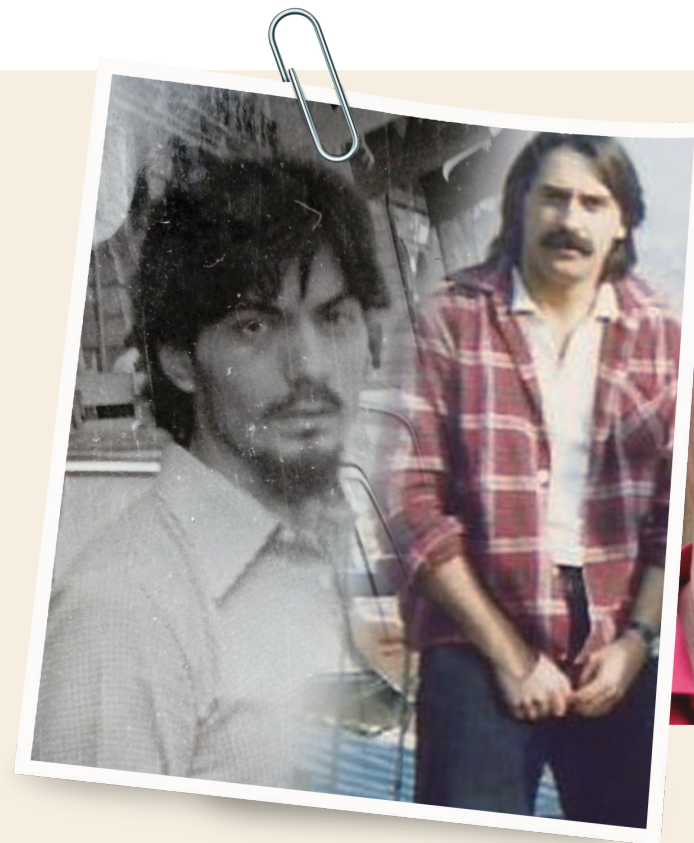
Zerk bultzatu zintuen literaturara? Inoiz urrundu eta berriro murgildu al zara? Hala bada, zergatik?

Iturralde: Jakin-minak, oso gazte nintzela. Inguruan ulertzen ez nuen hainbeste gauza egoteak, erantzunik gabeko galderak, hainbeste gauzaren zergatia jakin nahiak, gustuko ez nituen gauzetatik alde egin nahiak, espero gabeko eta interes handiko gauzak aurkituko nituela jakiteak, etxean liburutegi handi bat egoteak... horrek guztiak eraman ninduen liburutetara eta irakurtzera. Aurrena, irakurtzea izan zen; eta gero, idazten hastea. Oso gazte nintzela ohartu nintzen irakurtzen zuen jendea irakurtzen ez zuena baino askoz interesgarriagoa zitzaidala, orokorrean. Horrek ere irakurtzera bultzatu ninduen.

Ez naiz inoiz urrundu literaturaren mundutik. Egutero irakurtzen dut eta ia egutero idazten dut. Nire bizitza osoa, pertsonala eta profesionala, beti mugitu izan da literaturaren inguruan.

Erzilla: Segur asko bazegokeen nigan lehenagotiko disposizioneren bat literaturara. Ez dadukat gogoan literaturara etortzeko kausa bakarra izan zenik, bazatekeen faktore amalgama bat. Bertzeak bertze, kolegioko lektura zenbait, 68 eta post-68ko anbienez horretara inbitatzen zuen, poesia kontenporaneo gure hizkuntzan idatzia ikustearen xarma zoragarria, surrealismoan eriden uste nituen posibilitate espresiboak, eskrituraren beraren magia, poesiak gure psikean mirariak obra zitzakeelako uste injenuoa... eta segur asko errealtateari ihes egiteko desira morbosoa. Edonola ere, hori da egun uste dudana eta oroitzen dudana, eta beraz baliteke ezen orduan egiaz gertatu zenarekin guztiz bat ez datorren.

Behin probaturik eta esperimaturik eskriturari darraion plazer eta boterea, idaztea ez dut egundo utzi albo batera. Areago, ezina da neure bizitza kontzebitzea exercitio horren gabe, kasik arnasa hartzearen pareko baita.

Zer eragin eduki zuen Pottek garaiko testuinguru literarioan?

Iturralde: Uste dut egokiago izango dela galdera hori kritiko literarioei egiten badiezu.

Erzilla: Zintzo izanik, ez dakit. Inoiz, karia horretara aktoren bat organizatzen denean, badirudi zerikusiren bat eduki ukan duela, gero ordea, gazte jendearekin hitz egitean, ohartuko zara ez dela hala. Gu orduan amateur huts ginen, literatura deskubritu berri genuenak.

Talde batean aritzeak zer-nolako eragina izan zuen zure literaturagintzan?

Iturralde: Talde hartan aritzeak balio izan zigun elkarri animoak emateko, nork bere bidea egiten hasteko, besteengandik ikasteko. Etengabe hitz egiten genuen literaturaz, elkarri aipatuz irakurritako liburuak, gure gustuko idazleak, elkarri erakutsiz

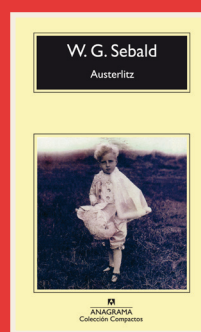
norberaren lehen testuak. Dena dela, beti esaten dut talderik gabe ere berdin izango nintzela idazle. Literaturaren mundu inguruan bizitzeko erabakia talde hori osatu baino lehen hartua bainuen, eta taldeko beste zenbait kidek ere bai, nik uste.

Erzilla: Laburra izan zen Potteko bertzeekin ukan nuen harremana, aldizkariak iraun zuena goiti beheiti. Ondoren heldu ziren, bataren detentzioa, bertzeen sakabanatzea... Ni aislatua geratu nintzen, ez hartarako erabaki ongi pentsatu eta gogoetatua hartu izanagatik, inertzia antzekoagatik baizik. Nolanahi ere, handik gutira heldu zitzaidan Jakintza Baithako partaide izateko suerte zoragarria, zeinetan hamaseiren bat urtez izan ginen, eta Potteko esperientzia baino azkengabeki inportanteago. Kontua kontu, nork daki ezer Jakintza Baitha hartaz? Nor interesatu da? Nork egin du ahalegin guztia hartaz deus ere jakin ez dadin?

Elkarriketatuak gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Prozesua
F. Kafka

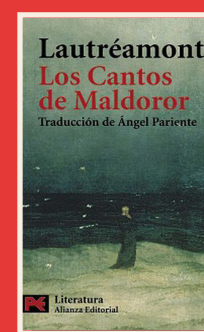

Austerlitz
W.G. Sebald

Extinción
T. Bernhard

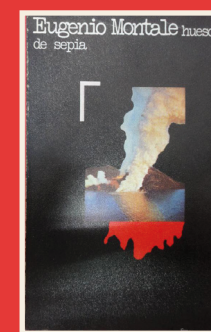
Joxemari Iturralde

Los Cantos de
Maldoror
Conde de
Lautréamont

El manuscrito
encontrado en
Zaragoza
Jan
Potocki

Huesos
de sepia
Eugenio
Montale

IGELA

Txomin Peillen
(eta Jon Mirande)

Fitxa teknikoa: 1962. Partehartzaileak: Andima Ibiñagabeitia, Nemesio Etxaniz, Jon Mirande, Joanes Peillen, Txomin Peillen eta Etxahun.

Zerk bultzatu zintuen literatura egitera?

Haserreak. Haserretu egin nintzen, ikusi nuenean zer mespretxu zeukaten frantsesek euskararekin. Nire familian denok euskaldunak ginen eta sekulako mespretxua ziguten. Onesime Reclus-ek 1860an euskara desagertuko zela idatzi zuen, euskarak XX. mendea ez zuela ikusiko. Literatura ez izatea hizkuntza batean lotsagarria da. Hizkuntza bat ezin da bilakatu linguistendako jostagailu bat. Nik euskara galdu egin nuen. Etxean aita eta ama beti euskaraz ari ziren. Amak euskaraz egiten zidan. Baina nik euskaraz erantzuten nionean frantsesera pasatzen zen. Frantsesez egiten nionean erantzuten zidan euskaraz. Aitak ez zidan sekula hitz bat esan euskaraz. Andima Ibiñagabeitiak bultzatu ninduen. 47an abertzaletasuna zer zen jakin nahi nuen eta Andimak berak esan zidan: “Badira abertzaleak eta badira nazionalistak; nazionalistak hor dituzu Eusko Jaurilaritzan. Erdia beti gaztelaniaz ari da, horiek dira nazionalistak. Abertzalea euskaraz ari da. Hortaz, lehenik euskara ikasi behar duzu eta gero ikusiko duzu abertzalea ala nazionalista izan nahi duzun”. Hortaz, hasi nintzen ikasten eta bi urteren buruan euskara menderatzen nuen. Nonbait buruan ehortziak berpiztu ziren. Andimak egun batez esan zidan: “Badago euskaraz badakien zuberotar gazte bat, idazten hasi dena: Jon Mirande”. Nik baino hobeki zekien euskaraz. Miranderen lehenbiziko poemek harri duraz bete ninduten. Orduko idazleen % 90 abadeak ziren, eta zer idazten zuten? Erlijioaz.

Garai hartan kostunbrismo osoan bizi zen Euskal Herria. Eleberriak kostunbristak ziren. Erbestean idatziak, nostalgia batekin. Hori ez zen nik ezagutzen nuen baserri mundua: Paradisua zen baserri mundu hori. Kaletarra txarra, erlijio gabekoa, atea, zikina eta bizio guztiak zituena. Bestetik, baserritarra zegoen. Manikeismo hori Peru Abarkarekin hasi zen: baserritarrak euskara badaki eta besteak ez. Baserritarrak otoitzak badakizki eta kaletarrak ez. Mirandek idazten zuenak ez zuen ezer ikusteko kostunbrismoarekin. Mirandek baserria ezagutzen zuen. Mirandek esan zuen: “Eskandalua egin behar du horretan, behar du hanka sartu”.

Zer eragin izan zuen Igela-k garai hartan euskal gizartearen?

Mirandek gauza gogorak idatzi zituen Elizaren kontra, Elizak kalte egiten baitzion Euskal Herriari. Abade guztiak prest zeuden zentsuratzeko. Igela horretarako sortu zen, Mirande osoki baztertua zelako. Krutwigek ere publikatu zuen, Irigarayk, Nemesio Etxanizek... Barre eta burla egin behar genuen gizarte horretaz. Euskaldun itsusia idatzi genuen eta bilatzen genuen nork esaten zuen gure kontrako zerbait. Sabino Arana Goiriz ere trufatzen ginen.

Baina Mirande gaixo bat zen, gaixo osoa: bipolarra. Bretoi nazi bat ezagutu zuen, eta hark mozkor eta nazi bilakatu zuen Mirande. Gaixorik zegoenean nazi

argazkia: Kepa Matxain

bilakatzen zen eta pixka bat sendatzen zenean bi mundutara hurbiltzen zen: erregezaleengana eta abertzaleengana. Mirandek esaten zuen: “Jaurilaritzako triste horiek, noiz hasiko dira benetan borroka egiten? Borrokatu behar da Francoren eta Frantziaren kontra, denen kontra!”. Bere iritziz, ez genuen uste behar demokraziak salbatuko gintuenik. Demokraziak diktadoreekin ondo konpontzen baitziren. Nolanahi ere, Mirande gaizki ikusia zen Iparraldean.

Igela-k zer ekarpen izan zuen zure literaturagintzan?

Umorezko gauzak idaztea. Ez zen gauza serio bat. Mirandek, nolabait, polizia gaiak erabiltzera eramanez ninduen. Ez aldizkarian, ttikiegia baitzen. Mirandek alemanak, ingelesak, frantsesak...

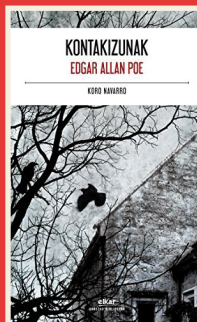
Haserreak bultzatu
ninduen idaztera.
Haserretu egin nintzen,
ikusi nuenean zer
mespretxu zeukaten
frantsesek euskararekin.
Literatura ez izatea
hizkuntza batean
lotsagarria da. Hizkuntza
bat ezin da bilakatu
linguistendako
jostagailu bat

irakurtzen zituen eta itzuli egiten zituen euskarara. Parisen jaio eta Parisen hil, baina, nahiz eta primeran jakin, ez zuen sekula frantsesez idatzi. Bretoieraz eta gaelikoz idatzi zuen bakarrik, hizkuntza gutxituetan. Italieraz eta gazteleraz ere bazekien.

Txikia izan eta handia egin nahia: “Handi bat egin behar dugu, paper ederrean!”. Baina dirua urtu zen. Igela-k ez zuen gehiago eulirik harrapatzen. Zeren eta eulia falta zen, ordaintzeko. Nork ordaintzen zuen Igela? Nik. Mirandek ez zuen sekula dirurik, nik oso gutxi. Eskuz egiten nuen: ateratzen zen gauza afrus bat. Badauzkat oraindik bat edo bi; ez dakit jendeak nola arraio irakurri ahal izan zuen ondo! Hori zen garaiko literatura. Iparraldean luze izan da aldatzea.

Elkarriketatuek gazte garaian maiteen izan zituzteen liburuekin osatutako liburutegia

Txomin Peillen

Edgar
Allan
Poeren
ipuinak

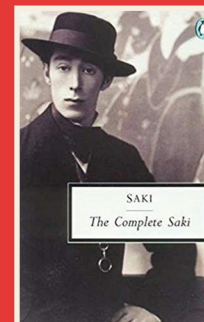
Contes de
l'absurde

Pierre
Boulle

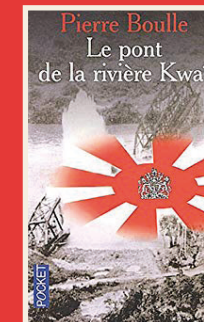
The open
window

Hector Hugh
Munro 'Saki'

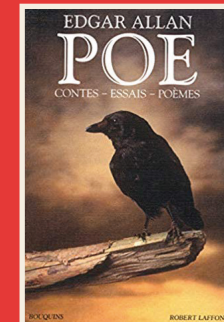
The complete
Saki

Hector Hugh
Munro 'Saki'

Le pont de la
rivière Kwai

Pierre
Boulle

Contes, essais
et poèmes

Edgar
Allan Poe

HEGATS

Harpidedun izan nahi duzu? **Urtean 5 euro** besterik ez dira.
Bidal ezazu mezu bat helbide honetara: **eie@idazleak.eus**

Aldizkaria osatzeko ezinbestekoa izan da ondorengoen parte hartzea:

Maddi Aiestaran, Miren Amuriza, Leihor Elorriaga, Sarai Robles Vitas, Maddi Ane Txoperena, Maialen Akizu, Imanol Ubeda, Gorka Urbizu, Galder Izagirre, Jon Basaguren, Olatz Salvador, Anari, Ampi, Dani Fano eta Adur, Oier Guillan, Xabier Lopez Askasibar, Jon Ander Urresti, Maite Aizpurua, Xanti Agirrebala, Erika Olaizola, Marina Suarez, Natalia Suarez, Maite Mugerza eta Andrea Berbois, Amets Badiola, Yuri Agirre, Itziar Ugarte Irizar, Malen Amenabar, Mariñe Arceo, Nerea Ibartzabal eta Ane Labaka, David Herranz, Eider Perez eta Ane Garcia, Iñigo Astiz eta Mikel Ayerbe, Gorka Bereziartua Mitxelena, Dorleta Kortazar, Yolanda Arrieta, Intza Alkain eta Xabier Mendiguren, Irati Jimenez, Gotzon Barandiaran, Uxue Alberdi, Imanol Epelde eta Mungiako Institutuko ikasleak, Aimar Karrika, Irati Aizpurua, Paul Beitia Ariznabarreta, Aiantze Lannes-Butron, Maria Oses Saiz, Miren Billelabeitia, Idoia Granizo Uribarrena, Ane Irazoki Alvarez, Eider Etxeberria, Ainhoa Pardina eta Leiane Madariaga, Alazne Arruti, Martin Bidaurre, Jon Gurrutxaga, Mikele Landa eta Gauri Mugarza, Harkaitz Cano eta Xabier Gantzarain, Jon Alonso eta Mikel Taberna, Laura Mintegi eta Joanes Urkixo, Itxaro Borda eta Luzien Etxezaharreta, Josu Landa eta Eneko Olasagasti, Manu Erzila eta Joxemari Iturralde, Txomin Peillen (eta Jon Mirande), Mox eta Yin eta Hans Arpen Ametsetako animalia

